

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ghid privind art. 2 din Convenția europeană a drepturilor omului

Dreptul la viață

Actualizat la 28 februarie 2025

Întocmit de Grefă. Nu obligă Curtea.

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest raport, în format tipărit sau electronic, să completeze formularul de contact cerere de reproducere sau republicare a unei traduceri pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații referitoare la traducerea ghidurilor privind jurisprudența, vă rugăm consultați lista Traduceri în curs.

Textul original al acestui ghid este redactat în limba engleză. Este actualizat periodic, cel mai recent la 28 februarie 2025. Poate suferi modificări de formă.

Ghidurile privind jurisprudența pot fi descărcate de la adresa https://ks.echr.coe.int. Pentru informații actualizate despre publicații vă rugăm să vizitați contul de X al Curții la https://x.com/ECHR_CEDH.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2025

Cuprins

În atenția cititorilor 5

I. Considerații generale 6

A. Interpretarea art. 2 6
B. Obligațiile statului în temeiul art. 2 6
C. Aplicabilitatea art. 2 în cazul în care persoana se află la un pas de moarte 6

II. Protecția vieții 8

A. Natura obligațiilor pozitive ale statului 8
B. Sfera de aplicare a obligațiilor pozitive ale statului 8
C. Protecția vieții în context 9
1. Protecția persoanelor împotriva recurgerii la forță letală din partea actorilor nestatali 10
2. Protecția persoanelor împotriva autovătămării 12
3. Protecția persoanelor împotriva dezastrelor ecologice sau industriale 14
4. Protecția persoanelor în contextul asistenței medicale 15
a. Populația în general 15
b. Persoane private de libertate și persoane vulnerabile aflate în grija statului 17
5. Protecția persoanelor în contextul accidentelor 18
D. Limite temporale 20
1. Începutul vieții 20
2. Aspecte legate de sfârșitul vieții 20
a. Eutanasia 20
b. Încetarea tratamentului care susține viața 21

III. Interzicerea privării de viață intenționate 22

A. Pedeapsa cu moartea 22
1. Interpretarea art. 2 § 1 din Convenție în lumina protocoalelor nr. 6 și 13 din Convenție 22
2. Răspunderea statului în temeiul art. 2 în cauzele care privesc extrădarea și expulzarea 23
B. Recurgerea la forță letală de către agenții statului 23
1. Aprecierea probelor 23
a. Principiul probei 24
b. Sarcina probei 24
2. Protecția persoanelor împotriva recurgerii la forță letală din partea agenților statului 25
a. Cadrul juridic 25
b. Formarea și verificarea agenților statului 25
c. Ilustrări 26
3. Excepții permise în ceea ce privește recurgerea la forță 27
a. Standardul de control care trebuie aplicat 27
b. Abordare generală 27
i. Acțiunile agenților statului 28
ii. Planificarea și controlul operațiunii 28
iii. Ilustrări 29
C. Contexte specifice 30
1. Deces grăbit de utilizarea unor tehnici specifice de arestare 30
2. Deces în detenție 31
3. Execuții extrajudiciare 31

4. Operațiuni de securitate sau militare 32
5. Dispariții 33
a. Prezumția de deces 33
b. Răspunderea statului în caz de deces prezumat 34
c. Responsabilitatea statului de a proteja dreptul la viață 34
6. Omoruri comise de agenți ai statului în calitatea lor privată 34

IV. Obligații procedurale 35

A. Domeniul de aplicare al obligațiilor procedurale 35
B. Relația dintre aspectul material și cel procedural 36
C. Scopul anchetei 37
D. Forma anchetei 37
E. Natura și gradul examinării 37
F. Standardele anchetei 38
1. Independența 38
2. Caracterul adecvat 39
3. Promptitudine și diligență rezonabilă 41
4. Controlul public și participarea rudelor apropiate 42
G. Aspecte legate de trimiterea în judecată, pedepse și despăgubiri 43
H. Restabilirea obligațiilor procedurale 44
I. Anchetarea infracțiunilor motivate de ură 45
J. Obligații procedurale în contexte transfrontaliere 46
K. Obligații procedurale în contextul unui conflict armat 47
L. Obligații procedurale în ceea ce privește decese sau vătămări grave care survin drept rezultat al unei neglijențe 47
1. Principii generale 47
2. Ilustrări 50
a. Cazuri care privesc o pretinsă neglijență medicală 50
b. Cauze care privesc accidente 51

Lista cauzelor citate 52

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria Ghiduri privind Convenția, publicată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”) cu scopul de a informa practicienii din domeniul dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de Curtea de la Strasbourg. Ghidul de față analizează și rezumă jurisprudența referitoare la art. 2 din Convenția europeană a drepturilor omului (denumită în continuare „Convenția” sau „Convenția europeană”). Cititorii vor găsi aici principiile-cheie dezvoltate în acest domeniu, precum și precedentele relevante.

Jurisprudența citată a fost selectată dintre hotărârile și deciziile de referință, importante și/sau recente.*

Hotărârile și deciziile Curții nu doar soluționează cauzele cu care a fost sesizată, ci servesc, în sens mai larg, pentru a clarifica, proteja și dezvolta normele Convenției, contribuind astfel la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, pct. 154, 18 ianuarie 1978, seria A nr. 25 și, mai recent, *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), nr. 44898/10, pct. 109, 5 iulie 2016].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, îmbunătățind astfel standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor părți la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), pct. 89, nr. 30078/06, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI, și, mai recent, *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), nr. 8675/15 și 8697/15, pct. 110, 13 februarie 2020].

Protocolul nr. 15 la Convenție a introdus recent principiul subsidiarității în preambulul Convenției. Acest principiu impune „o responsabilitate comună a statelor părți și a Curții” în ceea ce privește protecția drepturilor omului, iar autoritățile și instanțele naționale trebuie să interpreteze și să aplice dreptul intern într-un mod care să asigure efectul deplin al drepturilor și libertăților definite în Convenție și în protocoalele la aceasta [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), pct. 324].

Prezentul ghid include trimiteri la cuvinte-cheie din fiecare articol citat din Convenție sau din protocoalele la aceasta. Problemele juridice abordate în fiecare cauză sunt sintetizate într-o *Listă de cuvinte-cheie*, selectate dintr-un tezaur de termeni extrași (în majoritatea cazurilor) direct din textul Convenției și din protocoalele la aceasta.

Baza de date HUDOC a jurisprudenței Curții permite căutarea după cuvinte-cheie. Căutarea după aceste cuvinte-cheie permite găsirea unui grup de documente cu un conținut juridic similar (motivarea și concluziile Curții din fiecare cauză sunt rezumate prin cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie pentru fiecare cauză sunt disponibile în fila Detalii cauză de pe HUDOC. Pentru informații suplimentare privind baza de date și cuvintele-cheie, consultați Manual de utilizare HUDOC.

---

* Hiperlinkurile către cauzele citate în versiunea electronică a ghidului fac trimitere la textul în limba engleză sau franceză (cele două limbi oficiale ale Curții) al hotărârii sau deciziei pronunțate de Curte și al deciziilor sau rapoartelor Comisiei Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Comisia”). Dacă nu se specifică altfel, trimiterea este la o hotărâre pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile pronunțate de o Cameră, care nu sunt definitive la data publicării prezentei actualizări, sunt marcate cu un asterisc (*).

I. Considerații generale

Art. 2 din Convenție

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;

b) pentru a efectua o arestare legală sau a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;

c) pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție."

Cuvinte-cheie HUDOC

Expulzare (2) – Extrădare (2) — Obligații pozitive (2)

Viață (2-1) – Pedeapsa cu moartea (2-1): Prevăzut de lege (2-1); Accesibilitate (2-1); Previzibilitate (2-1); Garanții împotriva abuzurilor (2-1); Instanță competentă (2-1) – Anchetă efectivă (2-1)

Recurgere la forță (2-2) – Absolut necesară (2-2): Apărare împotriva violenței ilegale (2-2); Efectuarea unei arestări legale (2-2); Împiedicarea evadării (2-2); Reprimarea de tulburări violente sau a unei insurecții (2-2)

A. Interpretarea art. 2

1. Abordarea Curții față de interpretarea art. 2 trebuie să se ghideze după faptul că obiectul și scopul Convenției ca instrument de protecție a ființelor umane individuale impune ca dispozițiile acesteia să fie interpretate și aplicate astfel încât garanțiile prevăzute să fie practice și eficiente (*McCann și alții împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 146).

2. Art. 2 reprezintă una dintre dispozițiile fundamentale ale Convenției, care, pe timp de pace, nu admite nicio derogare în temeiul art. 15. Împreună cu art. 3, acesta consacră una dintre valorile de bază ale societăților democratice care alcătuiesc Consiliul Europei [*Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), pct. 174]. Ca atare, dispozițiile sale trebuie interpretate în mod strict (*McCann și alții împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 147).

B. Obligațiile statului în temeiul art. 2

3. Art. 2 conține două obligații materiale: obligația generală de a proteja prin lege dreptul la viață și interzicerea omorului cu intenție, delimitată de o listă de excepții [*Boso împotriva Italiei* (dec.), 2002]. Având în vedere caracterul său fundamental, art. 2 din Convenție conține, de asemenea, o obligație procedurală de a efectua o anchetă efectivă privind pretinsele sale încălcări sub aspect material [*Armani Da Silva împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 229].

C. Aplicabilitatea art. 2 în cazul în care persoana se află la un pas de moarte

4. Curtea a subliniat, în numeroase rânduri, că art. 2 din Convenție poate fi aplicabil chiar dacă o persoană care pretinde că i-a fost încălcat dreptul la viață nu a decedat. Totuși, în circumstanțe

excepționale, în funcție de considerații precum gradul și tipul de forță folosită și natura vătămărilor, recurgerea de către agenții statului la forță care nu are ca rezultat decesul, poate indica o încălcare a art. 2 din Convenție, în cazul în care comportamentul agenților statului, prin însăși natura sa, pune grav în pericol viața reclamantului, chiar dacă acesta din urmă supraviețuiește [*Makaratzis împotriva Greciei* (MC), 2004, pct. 55; *Soare și alții împotriva României*, 2011, pct. 108-109; *Trévalec împotriva Belgiei*, 2011, pct. 55-61]. În toate celelalte cauze în care o persoană este agresată sau supusă la rele tratamente de către agenți ai statului, cererile lor vor fi examinate mai degrabă în temeiul art. 3 din Convenție [*Makaratzis împotriva Greciei* (MC), 2004, pct. 51; *İlhan împotriva Turciei* (MC), 2000, pct. 76]. În cauzele în care reclamanții au supraviețuit unui atac potențial letal din partea unor actori nestatali, Curtea a adoptat o abordare similară cu cea adoptată în cauzele care au privit recurgerea la forță de către agenți ai statului (*Yotova împotriva Bulgariei*, 2012, pct. 69; a se vedea, de asemenea, *Selçuk împotriva Turciei*, 2012, pct. 73).

5. Curtea a hotărât, de asemenea, că alegațiile persoanelor care suferă de boli grave intră sub incidența art. 2 din Convenție atunci când există posibilitatea ca circumstanțele să angajeze răspunderea statului (*L.C.B. împotriva Regatului Unit*, pct. 36-41, în care un reclamant suferea de leucemie; *G.N. și alții împotriva Italiei*, 2009, care a privit reclamanți care sufereau de o boală potențial letală, hepatită; *Hristozov și alții împotriva Bulgariei*, 2012, care a privit reclamanți care sufereau de diferite forme de cancer în fază terminală; *Oyal împotriva Turciei*, în care reclamantul fusese infectat cu virusul HIV, care îi punea în pericol viața; *Aftanache împotriva României*, 2020, pct. 53, în care personalul medical refuzase să-i administreze tratamentul regulat cu insulină unei persoane diabetice aflate într-o stare de sănătate precară și *a contrario* *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 84, în care Curtea a considerat că art. 2 nu se aplica reclamanților, foști angajați ai unui șantier de reparații navale administrat de guvern, care fuseseră expuși la azbest, întrucât starea lor actuală de sănătate nu era nici precursorul inevitabil al diagnosticului unui cancer rar asociat expunerii la azbest, nici o amenințare la adresa vieții).

6. Curtea a examinat, de asemenea, pe fond, alegațiile formulate în temeiul art. 2 de persoane care susțineau că viața lor era în pericol, deși niciun astfel de risc nu se materializase încă, atunci când a fost convinsă că existase o amenințare gravă la adresa vieții acestora (*R.R. și alții împotriva Ungariei*, 2012, pct. 26-32, în care reclamanții s-au plâns că fuseseră excluși dintr-un un program de protecție a martorilor; *Makuchyan și Minasyan împotriva Azerbaidjanului și Ungariei*, 2020, pct. 93-94, în care făptuitorul a amenințat că îl va ucide pe reclamant, încercând în același timp să spargă ușa camerei acestuia cu un topor; și, a contrario, *Selahattin Demirtaş împotriva Turciei*, 2015, pct. 30-36, în care reclamantul s-a plâns că un articol apărut într-un ziar îi pusese viața în pericol).

7. În mod similar, în cauze care priveau accidente potențial letale (*Alkın împotriva Turciei*, 2009, pct. 29; *Çakmakçı împotriva Turciei* (dec.), 2017, pct. 32; *Fergec împotriva Croației* , 2017, pct. 21-24; *Kotelnikov împotriva Rusiei*, 2016, pct. 98; *Cavit Tınarlıoğlu împotriva Turciei*, 2016, pct. 67; *Marius Alexandru și Marinela Ștefan împotriva României*, 2020, pct. 75), sau dezastre naturale (*Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 155), Curtea a examinat în temeiul art. 2 din Convenție plângerile reclamantului care supraviețuise fortuit incidentului. Principiul este acela că, în astfel de situații, art. 2 se aplică fie în cazul în care a) activitatea în cauză era periculoasă prin însăși natura sa și punea viața persoanelor în cauză în pericol real și iminent, fie în cazul în care b) rănile suferite de acestea le puneau în pericol grav viața. Evaluarea pericolului relevant sau a vătămării depinde de diferiți factori [*Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), 2019, pct. 139-145].

8. În *Jeanty împotriva Belgiei*, 2020, în care un deținut cu probleme psihice avusese numeroase tentative de suicid eșuate, Curtea a considerat că art. 2 era aplicabil date fiind circumstanțele cauzei, indiferent de faptul că rănile suferite de acesta nu erau grave, având în vedere natura acțiunii în cauză, care îi pusese viața reclamantului într-un pericol real și iminent (pct. 62).

9. În fapt, Curtea a subliniat că art. 2 este, de asemenea, aplicabil în situațiile în care persoana în cauză a fost victima unei activități sau a unui comportament, fie public sau privat, care, prin natura sa, i-a

pus viața într-un pericol real și iminent și a suferit vătămări care păreau să îi pună viața în pericol pe măsură ce acestea surveneau, chiar dacă persoana a supraviețuit în cele din urmă (*Tërshana împotriva Albaniei*, 2020, pct. 132; *Lapshin împotriva Azerbaidjanului*, 2021, pct. 71).

10. Curtea a precizat recent că, pentru ca art. 2 să se aplice plângerilor privind acțiunea și/sau inacțiunea statului în legătură cu schimbările climatice, este necesar să se stabilească existența unui risc „real și iminent" la adresa vieții, adică o amenințare gravă, reală și suficient de verificabilă la adresa vieții, care să conțină un element de proximitate materială și temporală a amenințării față de prejudiciul invocat de solicitant [*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și alții împotriva Elveției*, (MC), 2024, pct. 513). Cauza *Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei,* 2025, pct. 384-392, a vizat o formă de poluare deosebit de complexă și răspândită, rezultată din depozitarea necontrolată, îngroparea și/sau abandonarea deșeurilor periculoase, speciale și municipale, adesea efectuate de grupuri infracționale organizate și combinate frecvent cu incinerarea. Curtea a recunoscut existența unui risc suficient de grav, real și identificabil pentru viață, care era, de asemenea, iminent, întrucât reclamanții locuiau de mult timp în comunele desemnate oficial de autoritățile naționale ca fiind afectate de o poluare sistematică la scară largă.

II. Protecția vieții

Art. 2 § 1 din Convenție

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. [...]"

Cuvinte-cheie HUDOC

Obligații pozitive (2) – Viață (2-1)

A. Natura obligațiilor pozitive ale statului

11. Art. 2 § 1 obligă statul nu numai să nu provoace cu intenție și în mod ilegal moartea unei persoane, ci și să ia măsurile necesare pentru a proteja viața persoanelor aflate sub jurisdicția sa [*Centrul de resurse juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României* (MC), 2014, pct. 130]. În termeni generali, această obligație pozitivă conține două aspecte: a) obligația de a oferi un cadru legal; și b) obligația de a lua măsuri operaționale preventive.

B. Sfera de aplicare a obligațiilor pozitive ale statului

12. Curtea a constatat că obligația pozitivă care decurge din art. 2 de a lua măsuri adecvate pentru a proteja viața persoanelor aflate sub jurisdicția sa se aplică în contextul oricărei activități, fie ea publică sau nu, în care este în discuție dreptul la viață [*Centrul de resurse juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României* (MC), 2014, pct. 130].

13. Astfel, Curtea a constatat existența unor obligații pozitive în temeiul art. 2 într-o serie de contexte diferite, cum ar fi, de exemplu:

- în contextul asistenței medicale [*Calvelli și Ciglio împotriva Italiei* (MC), 2002; *Vo împotriva Franței* (MC), 2004];
- în contextul unor activități periculoase, inclusiv al unor dezastre industriale sau naturale [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004; *Budaieva și alții împotriva Rusiei,* 2008; *Koliadenko*

și alții împotriva Rusiei, 2012; *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014; *M. Özel și alții împotriva Turciei*, 2015; *Durdaj și alții împotriva Albaniei*, 2023; *Erdal Muhammet Arslan și alții împotriva Turciei*, 2023];

- în contextul unor incidente la bordul unei nave [*Leray și alții împotriva Franței* (dec.), 2001], în trenuri (*Kalender împotriva Turciei*, 2009), pe un șantier (*Pereira Henriques împotriva Luxemburgului*, 2006), într-un loc de joacă [*Koceski împotriva fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (dec.), 2013]; sau într-o școală (*Ilbeyi Kemaloğlu și Meriye Kemaloğlu împotriva Turciei*, 2012);
- în contextul siguranței rutiere [*Rajkowska împotriva Poloniei* (dec.), 2007; *Anna Todorova împotriva Bulgariei*, 2011]; al oferirii serviciilor de urgență [*Furdík împotriva Slovaciei* (dec.), 2008]; sau al operațiunilor de scufundare la adâncime (*Vilnes și alții împotriva Norvegiei*, 2013);
- în contextul asistenței medicale și al asistenței acordate persoanelor vulnerabile instituționalizate în unități ale statului [*Nencheva și alții împotriva Bulgariei*, 2013; *Centrul de resurse juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României* (MC), 2014; *Dumpe împotriva Letoniei* (dec.), 2018].
- în contextul incapacității statului de a securiza în mod adecvat o zonă minată de armată (*Paşa și Erkan Erol împotriva Turciei*, 2006; *Albekov și alții împotriva Rusiei*, 2008); al securizării și supravegherii unui poligon de tragere care conținea muniție neexplodată (*Oruk împotriva Turciei*, 2014); și al unei reacții prompte la o dispariție în circumstanțe care puneau viața în pericol (*Osmanoğlu împotriva Turciei*, 2008; *Dodov împotriva Bulgariei*, 2008).
- în contextul unei operațiuni de salvare a migranților care se înecau în timp ce încercau să treacă frontiera pe mare (*Safi și alții împotriva Greciei*, 2022) sau pe un râu (*Alhowais împotriva Ungariei*, 2023);
- în contextul asistenței medicale de urgență acordate militarilor (*Dimaksyan împotriva Armeniei*, 2023).

14. Într-o cauză în care soțul reclamantei decedase după ce a fost lovit de un arbore într-o stațiune balneoclimaterică, Curtea a hotărât că obligația statului de a proteja dreptul la viață se extinde la adoptarea unor măsuri rezonabile pentru a garanta siguranța persoanelor în locurile publice (*Ciechońska împotriva Poloniei*, 2011, pct. 67).

15. Cu toate acestea, Curtea a subliniat, în mai multe rânduri, că art. 2 din Convenție nu poate fi interpretat în sensul că garantează fiecărei persoane un nivel absolut de securitate în orice activitate în care este în discuție dreptul la viață, în special atunci când persoana în cauză poartă un anumit grad de responsabilitate pentru accident, expunându-se unui pericol nejustificat [*Molie împotriva României* (dec.), 2009, pct. 44; *Koseva împotriva Bulgariei* (dec.), 2010; *Gökdemir împotriva Turciei* (dec.), 2015, pct. 17; *Çakmak împotriva Turciei* (dec.), 2017].

16. Cu toate acestea, în contextul foarte special al detenției, Curtea a hotărât că există anumite măsuri de precauție de bază pe care autoritățile trebuie să le ia în toate cazurile pentru a reduce la minimum orice risc potențial, pentru proteja sănătatea și bunăstarea persoanelor private de libertate (*Daraibou împotriva Croației*, 2023, pct. 84; a se vedea, de asemenea, *Ainis și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 58, în care ruda reclamantului a murit din cauza unei supradoze de droguri în timp ce era reținut de poliție).

C. Protecția vieții în context

17. Astfel cum s-a menționat mai sus, obligațiile pozitive ale statului apar în diferite contexte, unele dintre acestea fiind menționate mai jos.

1. Protecția persoanelor împotriva recurgerii la forță letală din partea actorilor nestatali

18. Curtea a hotărât că art. 2 din Convenție implică în anumite circumstanțe bine definite o obligație pozitivă a autorităților de a lua măsuri operaționale preventive pentru a proteja o persoană a cărei viață este în pericol ca urmare a faptelor penale ale unei alte persoane (*Osman împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 115; *Branko Tomašić și alții împotriva Croației*, 2009, pct. 50).

19. Cu toate acestea, ținând seama de dificultățile întâmpinate de poliție în exercitarea funcțiilor sale în societățile moderne, imprevizibilitatea comportamentului uman și alegerile operaționale care trebuie luate în ceea ce privește prioritățile și resursele, o astfel de obligație trebuie interpretată într-un mod care să nu impună autorităților o sarcină imposibilă sau disproporționată. În consecință, pentru Curte, nu orice amenințare prezumată la adresa vieții impune autorităților obligația în temeiul Convenției de a lua măsuri operaționale pentru a împiedica materializarea acesteia (*Osman împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 116; *Choreftakis și Choreftaki împotriva Greciei*, 2012, pct. 46).

20. În această privință, Curtea ține seama de necesitatea de a garanta că poliția își exercită puterile de control și prevenire a infracționalității într-un mod care să respecte întru totul un proces echitabil și alte garanții care restricționează în mod legitim domeniul de aplicare al acțiunii lor de a ancheta infracțiunile și de a aduce infractorii în fața justiției, inclusiv garanțiile prevăzute la art. 5 și 8 din Convenție (*Osman împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 116).

21. Pentru ca o obligație pozitivă să ia naștere trebuie stabilit că autoritățile au avut cunoștință sau ar fi trebuit să aibă cunoștință la acel moment de existența unui risc real și imediat la adresa vieții unei sau unor persoane identificate, ca urmare a faptelor penale ale unei terț și că autoritățile nu au reușit să ia măsuri în cadrul competențelor lor, măsuri care, dintr-un punct de vedere rezonabil, ar fi fost de așteptat să evite acel risc [*Mastromatteo împotriva Italiei* (MC), 2002, pct. 68; *Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 55].

22. În această privință, Curtea a subliniat faptul că obligația de a adopta măsuri operaționale preventive în temeiul art. 2 reprezintă o obligație de mijloace, nu de rezultat. Astfel, în circumstanțele în care autoritățile competente au luat cunoștință de un risc real și imediat la adresa vieții care le-a declanșat obligația de a acționa și au răspuns la riscul identificat prin luarea unor măsuri adecvate în limitele puterilor lor pentru a împiedica materializarea acestui risc, faptul că astfel de măsuri pot totuși să nu atingă rezultatul dorit nu este în sine de natură să justifice constatarea unei încălcări cu acest titlu. Pe de altă parte, Curtea observă că, în acest context, evaluarea naturii și a nivelului de risc constituie o parte integrantă a obligației de a adopta măsuri operaționale preventive în cazul în care prezența unui risc impune acest lucru. Astfel, o examinare a respectării acestei obligații de către stat în temeiul art. 2 trebuie să cuprindă o analiză atât a caracterului adecvat al evaluării riscului efectuată de autoritățile naționale, cât și, în cazul în care un risc relevant care declanșează obligația de a acționa a fost sau ar fi trebuit să fie identificat, a caracterului adecvat al măsurilor preventive adoptate [*Kurt împotriva Austriei* (MC), 2021, pct. 160].

23. Pentru Curte, este suficient ca un reclamant să demonstreze că autoritățile nu au făcut tot ceea ce putea fi în mod rezonabil așteptat de la acestea pentru a evita un risc real și imediat pentru viața lor, despre care au avut sau ar fi trebuit să aibă cunoștință. În opinia sa, la această întrebare nu se poate răspunde decât în lumina tuturor circumstanțelor cauzei în discuție (*Osman împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 116). În plus, Curtea trebuie să dea dovadă de precauție atunci când reexaminează evenimentele retrospectiv. Aceasta înseamnă că o cauză în care un risc real și imediat s-a materializat trebuie evaluată din perspectiva a ceea ce autoritățile competente aveau cunoștință la momentul faptelor [*Kurt împotriva Austriei* (MC), 2012, pct. 160].

24. În cazul în care Curtea consideră că nu s-a stabilit că autoritățile aveau cunoștință sau ar fi trebuit să aibă la cunoștință la momentul faptelor de existența unui risc real și imediat, nu exista nicio obligație de a adopta măsuri operaționale preventive în această privință [*Kurt împotriva Austriei* (MC), 2012,

pct. 211; a se vedea, de asemenea, *Derenik Mkrtchyan și Gayane Mkrtchyan împotriva Armeniei*, 2021, pct. 59-60, care privea moartea unui copil în vârstă de zece ani cu probleme de sănătate preexistente în timpul unei bătăi cu colegii săi de clasă în timp ce profesorul era absent din clasă; *Tagiyeva împotriva Azerbaidjanului*, 2022, pct. 60-66, în care un cunoscut scriitor și editorialist, împotriva căruia a fost emisă o fatwa cu mai mulți ani înainte de evenimentele din Iran, a fost înjunghiat mortal de o persoană necunoscută și *Fernandes de Oliveira împotriva Portugaliei* (MC), pct. 131-132, deși într-un context diferit, și anume o sinucidere].

25. Curtea a considerat că statul avea obligația de a adopta măsuri operaționale preventive pentru a proteja una sau mai multe persoane identificabile în avans ca fiind obiectivul potențial al unei acțiuni letale în contexte precum:

- uciderea unui deținut (*Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 57);
- violența domestică (*Branko Tomašić și alții împotriva Croației*, 2009, pct. 52-53; *Opuz împotriva Turciei*, 2009, pct. 129; *Tkhelidze împotriva Georgiei*, 2021, pct. 57; *A și B împotriva Georgiei*, 2022, pct. 49);
- protecția martorilor în cadrul proceselor penale (*Van Colle împotriva Regatului Unit*, 2012, și *A și B împotriva României*, 2020, pct. 118);
- uciderea unor persoane într-o zonă de conflict (*Kılıç împotriva Turciei*, 2000, pct. 63; *Mahmut Kaya împotriva Turciei*, 2000, pct. 88);
- uciderea unui recrut în timpul serviciului militar (*Yabansu și alții împotriva Turciei*, 2013, pct. 91; a se vedea, de asemenea *Hovhannisyan și Karapetyan împotriva Armeniei*, 2023);
- răpirea unei persoane (*Olewnik-Cieplińska și Olewnik împotriva Poloniei*, 2019, pct. 125).

26. De asemenea, Curtea a aplicat principiile menționate anterior în cauze care au dat naștere obligației de a oferi protecție generală societății în anumite contexte specifice, precum:

- omorul comis de un deținut aflat în timpul permisiunii de ieșire din penitenciar sau plasat sub un regim semideschis [*Mastromatteo împotriva Italiei* (MC), 2002, pct. 69];
- omorul comis de către o persoană condamnată pentru omor în timpul liberării sale condiționate (*Choreftakis și Choreftaki împotriva Greciei*, 2012, pct. 48-49);
- uciderea unui ofițer de poliție aflat în afara serviciului (*Gorovenki și Bugara împotriva Ucrainei*, 2012, pct. 32);
- uciderea unui avocat de către soțul suferind de tulburări mentale al clientei sale (*Bljakaj și alții împotriva Croației*, 2014, pct. 121);
- omoruri comise în timpul unei ample luări de ostatici de către teroriști [*Tagaieva și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 482-492; *a contrario*, *Finogenov și alții împotriva Rusiei* (dec.), 2010, pct. 173];
- vătămări suferite de reclamant în cursul unei demonstrații care a avut loc în urma unui atac terorist soldat cu moartea a o sută de persoane (*Selçuk împotriva Turciei*, 2024, pct. 96-97).

27. Într-o cauză recentă, autoritățile nu au confiscat preventiv arma unui elev ale cărui postări pe internet înaintea comiterii unor omoruri într-o școală, deși nu conțineau amenințări specifice, ridicau îndoieli asupra capacității acestuia de a deține în siguranță o armă de foc. Curtea a subliniat faptul că utilizarea armelor de foc implică un nivel ridicat de risc inerent la adresa vieții și că, prin urmare, statul avea obligația să instituie și să aplice cu rigurozitate un sistem de garanții adecvate și eficiente destinate combaterii și prevenirii oricărei utilizări necorespunzătoare și periculoase a unor astfel de arme (*Kotilainen și alții împotriva Finlandei*, 2020, pct. 88, a se vedea, de asemenea, *Svrtan împotriva Croației,* 2024*,* pct. 99, în care, în contextul deținerii ilegale de arme, un fenomen răspândit în urma războiului, fiul reclamanților a fost ucis de o persoană cu un istoric aparent de abuz de alcool, comportament violent și deținere ilegală de arme de foc).

28. Cauza *Ribcheva și alții împotriva Bulgariei*, 2021, privea decesul unui polițist în cursul unei operațiuni planificate. Curtea a considerat că, atunci când a decis să implice în operațiune ruda reclamanților în calitatea sa de ofițer specializat însărcinat să se ocupe de persoane periculoase, autoritățile aveau obligația pozitivă de a face ceea ce se putea aștepta în mod rezonabil din partea acestora pentru a-l proteja împotriva riscurilor unei astfel de operațiuni. În această privință, pe baza jurisprudenței consacrate, Curtea a subliniat faptul că standardul caracterului rezonabil în raport cu această obligație pozitivă (art. 2 § 1) nu este la fel de strict precum cel referitor la obligația negativă (art. 2 § 2) de a se abține de la recurgere la forță „mai mult decât absolut necesar" (recurgere la forță proporțională, excluzând orice marjă de apreciere). Mai degrabă, era necesar ca domeniul de aplicare și conținutul obligației operaționale pozitive în cauză să fie definite într-un mod care să nu impună autorităților o sarcină imposibilă sau disproporționată, date fiind alegerile pe care le au la dispoziție (priorități și resurse) și având în vedere imprevizibilitatea comportamentului uman (pct. 165). Pe baza informațiilor aflate la dosar, Curtea a constatat că, deși autoritățile făcuseră greșeli în planificarea și executarea operațiunii, măsurile pe care le luaseră pentru a minimiza riscul la adresa vieții ofițerului au fost rezonabile (pct. 180).

29. Într-un caz recent de violență domestică în care ruda reclamantei a fost ucisă de soțul său, de care era separată *de facto* de trei ani, și care a hărțuit-o timp de nouă luni, Curtea a constatat că autoritățile nu au răspuns imediat plângerilor persoanei decedate, cu excepția unei singure ocazii, și nu au îndeplinit nici o activitate proactivă, autonomă și de evaluare completă a riscurilor, având în vedere contextul violenței domestice. S-a luat în considerare faptul că, în cazul în care autoritățile ar fi efectuat o astfel de evaluare a riscurilor, acestea ar fi apreciat că exista un risc real și imediat pentru viața rudei reclamantei și ar fi putut lua diferite măsuri, inclusiv asigurarea unei coordonări adecvate între ele, pentru a evita riscul pentru viața acesteia. Singurele măsuri de prevenție luate de autorități, și anume, ordinele de protecție, au rămas fără orice efect tangibil. Prin urmare, având în vedere circumstanțele cauzei, autoritățile nu au luat măsuri preventive adecvate pentru a proteja viața rudei reclamantei (*Y și alții împotriva Bulgariei*, 2022, pct. 91-110; a se vedea și *Landi împotriva Italiei*, 2022, în care autoritățile nu au întreprins nicio acțiune preventivă împotriva violenței domestice recurente care a condus la tentativa de omor a reclamantei de către partenerul său și la uciderea fiului lor).

2. Protecția persoanelor împotriva autovătămării

30. Curtea a reținut că art. 2 poate implica, în anumite circumstanțe bine definite, o obligație pozitivă din partea autorităților de a lua măsuri operaționale preventive în circumstanțe speciale pentru a proteja o persoană de sine însăși (*Renolde împotriva Franței*, 2008, pct. 81).

31. În special, persoanele aflate în detenție se află într-o poziție vulnerabilă, iar autoritățile au obligația să le apere (*Keenan împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 91). În mod similar, autoritățile penitenciarului trebuie să își îndeplinească obligațiile într-o manieră compatibilă cu drepturile și libertățile persoanei în cauză. Există măsuri generale și măsuri de precauție disponibile pentru a diminua posibilitățile de autovătămare, fără a încălca autonomia personală. Depinde de circumstanțele cauzei dacă sunt necesare măsuri mai stricte cu privire la un deținut și dacă este rezonabil ca acestea să fie aplicate (*Renolde împotriva Franței*, 2008, pct. 83).

32. În mod similar, în contextul persoanelor care efectuează serviciul militar obligatoriu, Curtea a subliniat faptul că, la fel ca în cazul persoanelor aflate în stare de arest preventiv, recruții și membrii personalului militar contractual, ale căror condiții de viață și serviciu corespund celor ale recruților, se află sub controlul exclusiv al autorităților statului și autoritățile au obligația de a-i proteja (*Beker împotriva Turciei*, 2009, pct. 41-42; *Mosendz împotriva Ucrainei*, 2013, pct. 92; *Boicenko împotriva Rusiei*, 2021, pct. 80).

33. Se consideră că persoanele suferind de tulburări psihice constituie un grup deosebit de vulnerabil, care necesită protecție împotriva autovătămării (*Renolde împotriva Franței*, 2008, pct. 84, și *S.F. împotriva Elveției*, 2020, pct. 78).

34. În special, autoritățile au obligația operațională generală de a lua măsuri rezonabile pentru a împiedica o persoană de la autovătămare, indiferent dacă au existat sau nu spitalizări voluntare sau nevoluntare. În această privință, măsurile specifice impuse vor depinde de circumstanțele specifice cauzei, iar aceste circumstanțe specifice vor fi adesea diferite, în funcție de faptul dacă pacientul este internat voluntar sau nevoluntar. Cu toate acestea, în cazul pacienților spitalizați în urma unei hotărâri judecătorești și, prin urmare, în mod nevoluntar, Curtea poate aplica, în propria evaluare, un standard de control mai strict [*Fernandes de Oliveira împotriva Portugaliei* (MC), 2019, pct. 124].

35. În sfârșit, pentru a exista o obligație pozitivă în cazul în care riscul la adresa vieții unei persoane rezultă dintr-o autovătămare, precum sinuciderea în arest preventiv sau într-un spital psihiatric, trebuie stabilit dacă autoritățile aveau cunoștință sau ar fi trebuit să aibă cunoștință la momentul faptelor de existența unui risc real și imediat la adresa vieții unei persoane identificate și, în caz afirmativ, dacă au luat măsurile prin care, în limitele puterilor lor, în mod rezonabil, ar fi putut să evite acest risc [*Younger împotriva Regatului Unit* (dec.), 2003; *Fernandes de Oliveira împotriva Portugaliei* (MC), 2019, pct. 110].

36. Pentru a stabili dacă autoritățile aveau cunoștință sau ar fi trebuit să aibă cunoștință că viața unei anumite persoane făcea obiectul unui risc real și imediat, declanșând obligația de a lua măsuri preventive adecvate, Curtea ține seama de o serie de factori, printre care: i) dacă persoana în cauză a avut antecedente de probleme de sănătate mintală; ii) gravitatea afecțiunii mintale; iii) tentativele anterioare de sinucidere sau autovătămare; iv) gânduri sau amenințări sinucigașe; și v) semne de tulburări fizice sau mintale [*Fernandes de Oliveira împotriva Portugaliei* (MC), 2019, pct. 115 și *Boicenko împotriva Rusiei*, 2021, pct. 80].

37. În plus, Curtea reamintește, de asemenea, că obligația de a proteja sănătatea și bunăstarea persoanelor aflate în detenție include în mod evident obligația de a proteja viața persoanelor arestate și deținute împotriva unui pericol previzibil [*Eremiášová și Pechová împotriva Republicii Cehe* (revizuire), 2013, pct. 117; *Keller împotriva Rusiei*, 2013, pct. 88].

38. Obligația de a adopta măsuri operaționale preventive a apărut până în prezent în principal în următoarele contexte:

- stare de reținere sau de detenție (*Trubnikov împotriva Rusiei*, 2005; *Akdoğdu împotriva Turciei*, 2005; *De Donder și De Clippel împotriva Belgiei*, 2011; *Ketreb împotriva Franței*, 2012; *Volk împotriva Sloveniei*, 2012; *Mitić împotriva Serbiei*, 2013; *Keller împotriva Rusiei*, 2013; *S.F. împotriva Elveției*, 2020);
- serviciu militar obligatoriu (*Kılınç și alții împotriva Turciei*, 2005; *Ataman împotriva Turciei*, 2006; *Perevedențevi împotriva Rusiei*, 2014; *Malik Babayev împotriva Azerbaidjanului*, 2017) sau serviciu militar contractual (*Boicenko împotriva Rusiei*, 2021).
- îngrijire psihiatrică voluntară/nevoluntară [*Reynolds împotriva Regatului Unit*, 2012; *Fernandes de Oliveira împotriva Portugaliei* (MC), 2019; *Hiller împotriva Austriei*, 2016].

39. Într-o cauză în care soția reclamantului și-a dat foc în semn de protest față de o evacuare forțată, Curtea a reținut că, într-o situație în care o persoană amenință să își ia viața în fața agenților statului și, în plus, în cazul în care această amenințare reprezintă o reacție emoțională indusă direct de acțiunile sau cererile agenților statului, aceștia din urmă trebuie să trateze respectiva amenințare cu cea mai mare seriozitate ca reprezentând un risc iminent la adresa vieții persoanei, indiferent de cât de neașteptată a fost amenințarea. În astfel de circumstanțe, în cazul în care agenții statului iau cunoștință de o astfel de amenințare cu suficient timp înainte, apare o obligație pozitivă în temeiul art. 2 care le impune acestora să împiedice materializarea unei astfel de amenințări prin orice mijloace rezonabile și realizabile în acele circumstanțe (*Mikayil Mammadov împotriva Azerbaidjanului*, 2009, pct. 115).

3. Protecția persoanelor împotriva dezastrelor ecologice sau industriale

40. În contextul activităților industriale, considerate de Curte ca fiind, prin însăși natura lor, periculoase, Curtea a pus un accent special pe reglementările destinate caracteristicilor speciale ale activității în discuție, în special în ceea ce privește nivelul riscului potențial pentru viața umană. A considerat că acestea trebuie să reglementeze autorizarea, stabilirea, funcționarea, securitatea și supravegherea activității și că este obligatoriu ca toți cei interesați să ia măsuri practice pentru a asigura o protecție eficientă a cetățenilor ale căror vieți ar putea fi periclitate de riscurile inerente.

41. Printre aceste măsuri preventive, o pondere importantă trebuie acordată dreptului la informare al publicului, astfel cum este stabilit în jurisprudența instituțiilor Convenției, iar reglementările relevante trebuie să prevadă, de asemenea, proceduri adecvate, luând în considerare aspectele tehnice ale activității în cauză, pentru a identifica deficiențele proceselor în cauză și orice erori săvârșite de cei responsabili la diferite niveluri [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 90; *Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 132; *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 159].

42. În ceea ce privește alegerea anumitor măsuri practice, Curtea a reținut în mod constant că, în cazul în care statul are obligația de a adopta măsuri pozitive, alegerea mijloacelor este, în principiu, o chestiune care ține de marja de apreciere a statului contractant. Există diferite modalități de a garanta drepturile prevăzute de Convenție și, chiar dacă statul nu a aplicat o anumită măsură prevăzută de dreptul intern, acesta își poate totuși îndeplini obligațiile pozitive prin alte mijloace. În acest sens, nu trebuie impusă autorităților o sarcină imposibilă sau disproporționată fără a se lua în considerare, în special, alegerile operaționale pe care trebuie să le facă în ceea ce privește prioritățile și resursele; acest lucru rezultă din lărgirea marjei de apreciere de care se bucură statele, astfel cum a reținut anterior Curtea, în sfere sociale și tehnice dificile (*Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 134-135; *Vilnes și alții împotriva Norvegiei*, 2013, pct. 220; *Brincat și alții împotriva Maltei*, 2014, pct. 101).

43. Pentru a evalua dacă statul pârât și-a respectat obligația pozitivă, Curtea trebuie să examineze circumstanțele specifice ale cauzei, ținând seama, printre altele, de legalitatea actelor sau omisiunilor autorităților interne, de procesul decizional intern, inclusiv de anchetele și studiile adecvate, precum și de complexitatea problemei, în special în cazul în care sunt implicate interese care intră în conflict cu Convenția. Sfera obligațiilor pozitive ale statului în anumite circumstanțe depinde de originea amenințării și de măsura în care unul sau celălalt risc este susceptibil să fie minimizat (*Budaieva și alții împotriva Rusiei*, 2008, pct. 136-137; *Koliadenko și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 161).

44. Curtea reamintește că, ori de câte ori un stat întreprinde sau organizează activități periculoase, ori le autorizează, trebuie să se asigure, printr-un sistem de norme și un control suficient, că riscul este redus la un nivel minim rezonabil (*Mučibabić împotriva Serbiei*, 2016, pct. 126). În cazul în care totuși are loc o vătămare, aceasta va constitui doar o încălcare a obligațiilor pozitive ale statului, dacă s-a datorat unor reglementări insuficiente sau unui control insuficient, dar nu în cazul în care vătămarea a fost cauzată de comportamentul neglijent al unei persoane sau de înlănțuirea unor evenimente nefericite (*Stoyanovi împotriva Bulgariei*, 2010, pct. 61).

45. Deși statele nu pot controla fenomene naturale precum cutremurele, ele au obligația de a preveni riscurile naturale previzibile și de a adopta măsuri de reducere a efectelor acestora pentru a minimiza impactul lor catastrofal. În această privință, sfera de aplicare a obligației de prevenire, care rămâne o obligație de mijloace, constă în consolidarea capacității statului de a face față acestui tip de fenomen natural și violent (*Erdal Muhammet Arslan și alții împotriva Turciei*, 2023, pct. 128).

46. Informații mai detaliate pot fi găsite în Ghid privind jurisprudența referitoare la dispozițiile Convenției europene a drepturilor omului: Mediu

4. Protecția persoanelor în contextul asistenței medicale

a. Populația în general

47. În contextul asistenței medicale, obligațiile pozitive solicită statelor să adopte reglementări care să impună ca spitalele, private sau publice, să adopte măsuri adecvate pentru protecția vieții pacienților [*Calvelli și Ciglio împotriva Italiei* (MC), 2002, pct. 49; *Vo împotriva Franței* (MC), 2004, pct. 89; *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei* (MC), 2017, pct. 166].

48. În această privință, obligația statelor de reglementare trebuie înțeleasă într-un sens mai larg, care include obligația de a asigura funcționarea eficientă a cadrului de reglementare respectiv. Prin urmare, obligația de reglementare cuprinde măsurile necesare pentru a asigura punerea în aplicare, inclusiv supravegherea și executarea [*Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei* (MC), 2017, pct. 190].

49. Cu toate acestea, întrebarea dacă statul nu și-a îndeplinit atribuțiile de reglementare impune o evaluare concretă a pretinselor deficiențe, nu una abstractă. Prin urmare, simplul fapt că în anumite privințe cadrul de reglementare poate fi deficient nu este suficient în sine pentru a ridica o problemă în temeiul art. 2 din Convenție. Trebuie să se demonstreze că a operat în detrimentul pacientului [*Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei* (MC), 2017, pct. 188].

50. Curtea a subliniat că, chiar și în cauzele în care s-a stabilit o neglijență medicală, constată în mod normal o încălcare materială a art. 2 numai atunci când cadrul de reglementare relevant nu asigură o protecție adecvată a vieții pacientului [*Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei* (MC), 2017, pct. 187]. În acest sens, Curtea a considerat că, în cazul în care un stat membru a luat măsuri corespunzătoare pentru a asigura înalte standarde profesionale în rândul membrilor personalului din domeniul sănătății și protejarea vieților pacienților, aspecte precum eroarea de judecată a unui angajat din domeniul sănătății sau coordonarea neglijentă între angajații din domeniul sănătății în tratamentul unui pacient nu sunt suficiente, în sine, să angajeze răspunderea unui stat membru din perspectiva obligațiilor lui pozitive în temeiul art. 2 din Convenție pentru protecția vieții [*Powell împotriva Regatului Unit* (dec.), 2000; *Dodov împotriva Bulgariei*, 2008, pct. 82; *Kudra împotriva Croației*, 2012, pct. 102; *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei* (MC), 2017, pct. 187].

51. Cu toate acestea, nu a exclus posibilitatea ca actele și omisiunile autorităților în contextul politicilor de sănătate publică să poată angaja, în anumite circumstanțe, răspunderea părților contractante în temeiul art. 2 sub aspectul său material [*Powell împotriva Regatului Unit* (dec.), 2000] și că poate apărea o problemă în temeiul art. 2 atunci când se dovedește că autoritățile unui stat contractant au pus viața unei persoane în pericol prin refuzul asistenței medicale pe care s-au angajat să o pună la dispoziția populației în general [*Cipru împotriva Turciei* (MC), 2001, pct. 219; *Hristozov și alții împotriva Bulgariei*, 2012, pct. 106].

52. În două circumstanțe deosebit de excepționale, Curtea a admis că răspunderea statului în temeiul art. 2 sub aspectul său material a fost angajată în ceea ce privește actele și omisiunile furnizorilor de servicii medicale: prima oară, în cazul în care viața unui pacient a fost periclitată în mod conștient de refuzul accesului la tratament de urgență pentru salvarea vieții (*Mehmet Şentürk și Bekir Şentürk împotriva Turciei*, 2013) și, a doua oară, în cazul unei disfuncții sistemice sau structurale a serviciilor spitalicești care a făcut ca un pacient să fie privat de accesul la tratament de urgență pentru salvarea vieții, atunci când autoritățile aveau cunoștință sau ar fi trebuit să aibă cunoștință de acest risc și nu au luat măsurile necesare pentru a preveni materializarea acestui risc, punând astfel viața pacienților în pericol, inclusiv, în special, viața pacientului în cauză (*Aydoğdu împotriva Turciei*, 2016).

53. În opinia Curții, pentru ca o cauză să poată fi clasificată drept refuzul accesului la tratament de urgență pentru salvarea vieții, trebuie să fie îndepliniți următorii factori, luați cumulativ:

- în primul rând, actele și omisiunile furnizorilor de servicii medicale trebuie să fi depășit simpla eroare sau neglijență medicală prin faptul că respectivii furnizori de servicii medicale, încălcându-și obligațiile profesionale, au refuzat ca un pacient să beneficieze de tratament

medical de urgență, în pofida faptului că erau pe deplin conștienți că viața persoanei era în pericol în cazul în care acest tratament nu era acordat;

- în al doilea rând, disfuncția incriminată trebuia să fie identificabilă în mod obiectiv și în mod real ca fiind sistemică sau structurală pentru a putea fi atribuită autorităților statului;
- în al treilea rând, trebuia să existe o legătură între disfuncția incriminată și prejudiciul suferit; și
- în sfârșit, disfuncția trebuia să fi rezultat din faptul că statul nu și-a îndeplinit obligația de a asigura un cadru de reglementare, în sens larg [*Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei* (MC), 2017, pct. 191-196].

54. Curtea a examinat o serie de cauze care au ridicat probleme de neglijență medicală și/sau refuzul accesului la tratament în spital, precum:

- administrarea de medicamente unui copil cu dizabilități, în pofida opoziției din partea mamei sale [*Glass împotriva Regatului Unit* (dec.), 2003];
- decesul unei femei în vârstă din cauza bronhopneumoniei [*Sevim Güngör împotriva Turciei* (dec.), 2009];
- decesul unei femei gravide care suferea de colită ulcerativă (*Z împotriva Poloniei*, 2012);
- decesul în spital ca urmare a complicațiilor pulmonare și a refuzului pacientului de a-și da consimțământul pentru tratament (*Arskaia împotriva Ucrainei*, 2013);
- decesul unei femei însărcinate din cauza refuzului medicilor de a efectua o operație de urgență ca urmare a incapacității acesteia de a plăti cheltuielile medicale (*Mehmet Şentürk și Bekir Şentürk împotriva Turciei*, 2013);
- decesul unui nou născut într-o ambulanță, după ce i s-a refuzat admiterea într-o serie de spitale publice (*Asiye Genç împotriva Turciei*, 2015);
- decesul în urma unui atac de cord cauzat de administrarea unui medicament (*Altuğ și alții împotriva Turciei*, 2015);
- decesul fiului reclamantei într-un spital în care au fost efectuate acte medicale neautorizate asupra acestuia de către medici care nu aveau autorizațiile necesare sau calificările necesare, cu încălcarea dreptului intern (*Sarishvili-Bolkvadze împotriva Georgiei*, 2018).

55. Într-o serie de cauze, Curtea a examinat alegații de refuz al accesului la tratament medical din cauza refuzului statului de a acoperi în totalitate costurile unei anumite forme de tratament convențional. A se vedea, de exemplu, *Nitecki împotriva Poloniei* (dec.), 2002; *Pentiacova și alții împotriva Moldovei* (dec.); 2005, *Gheorghe împotriva României* (dec.), 2005; *Wiater împotriva Poloniei* (dec.), 2012.

56. În cauza *Hristozov și alții împotriva Bulgariei*, 2012, în care pacienți bolnavi de cancer în formă terminală s-au plâns de faptul că li s-a interzis accesul la un medicament experimental neautorizat, Curtea nu a observat nicio lacună în reglementările care stabileau accesul la astfel de medicamente neautorizate, în situațiile în care formele convenționale de tratament medical păreau insuficiente, și a considerat că art. 2 din Convenție nu putea fi interpretat în sensul că impune reglementarea într-un anumit mod a accesului pacienților care suferă de boli în fază terminală la medicamente neautorizate (pct. 108).

57. În cazul în care reclamanții nu au putut avea acces la fondurile strânse pentru a plăti tratamentul medical în străinătate al fiului lor aflat pe moarte, din cauza unei interdicții legale, problema aplicabilității art. 2 a rămas deschisă, întrucât Curtea a constatat că, în orice caz, având în vedere circumstanțele speciale, nu a existat o nerespectare de către stat a cerințelor acestei dispoziții privind protecția vieții (*Pitsiladi și Vasilellis împotriva Greciei,* pct. 54-55).

58. În *Traskunova împotriva Rusiei*, 2022, fiica reclamantei a decedat în timp ce participa la două serii de studii clinice ale unui nou medicament pentru schizofrenie. Curtea a subliniat că este important ca

persoanele care întâmpină riscuri pentru sănătatea lor să aibă acces la informații care să le permită evaluarea acestor riscuri. În această privință, Curtea a considerat că statele sunt obligate să adopte măsurile de reglementare necesare pentru a se asigura că medicii iau în considerare impactul previzibil al unei proceduri medicale planificate asupra integrității fizice a pacienților lor și să informeze în prealabil pacienții cu privire la aceste consecințe, astfel încât aceștia din urmă să fie în măsură să își dea consimțământul în cunoștință de cauză (*ibid.*, pct. 70). Curtea a subliniat necesitatea ca persoanele cu dizabilități mintale să beneficieze de o protecție sporită și ca participarea lor la studii clinice să fie însoțită de garanții deosebit de solide, ținând seama în mod corespunzător de particularitățile stării lor mintale și de evoluția acesteia în timp (*Ibid.*, pct. 79). În speță, Curtea a considerat că punerea în aplicare a cadrului de reglementare a fost deficitară și că nu au fost respectate garanțiile privind consimțământul în cunoștință de cauză al participanților la studiile clinice. Prin urmare, Curtea a constatat că statul nu a reușit să protejeze dreptul la viață al fiicei reclamantei, care era deosebit de vulnerabilă (*Ibid.,* pct. 80).

b. Persoane private de libertate și persoane vulnerabile aflate în grija statului

59. Curtea a subliniat dreptul oricărui deținut la condiții de detenție compatibile cu demnitatea umană, pentru a garanta că modul și metoda de executare a măsurilor dispuse nu le cauzează suferințe și greutăți de o intensitate superioară nivelului inevitabil de suferință specific detenției; în plus, pe lângă sănătatea deținuților, trebuie asigurat și confortul acestora în mod corespunzător, date fiind exigențele practice ale detenției (*Dzieciak împotriva Poloniei*, 2009, pct. 91).

60. Curtea acceptă faptul că asistența medicală disponibilă în penitenciar nu poate fi întotdeauna la același standard ca în cele mai bune instituții medicale pentru publicul larg. Cu toate acestea, statul trebuie să se asigure că sănătatea și confortul deținuților sunt asigurate în mod adecvat, printre altele, prin asigurarea asistenței medicale necesare. Autoritățile trebuie, de asemenea, să se asigure că diagnosticele și îngrijirile sunt prompte și corecte și că, acolo unde natura afecțiunii medicale o impune, supravegherea este periodică și sistematică și implică o strategie terapeutică menită să vindece afecțiunile deținutului sau să prevină agravarea lor (*Pitalev împotriva Rusiei*, 2009, pct. 54). Cu toate acestea, Convenția nu poate fi interpretată ca prevăzând o obligație generală de a elibera deținuții din motive de sănătate (*Dzieciak împotriva Poloniei*, 2008, pct. 91).

61. Întrucât statul are responsabilitatea directă pentru bunăstarea persoanelor private de libertate, în cazul în care o astfel de persoană moare ca urmare a unei probleme de sănătate, statul trebuie să ofere o explicație cu privire la cauza decesului și la tratamentul administrat persoanei în cauză înainte de decesul acesteia (*Slimani împotriva Franței*, 2004, pct. 27; *Kats și alții împotriva Ucrainei*, 2008, pct. 104).

62. Curtea a constatat o neregulă în tratamentul medical acordat unei persoane private de libertate atunci când, de exemplu:

- autoritățile, deși au fost pe deplin conștiente de problemele sale, nu au examinat și nu au asigurat tratamentul medical în cazul unui deținut cu boli cronice; acesta din urmă a fost transferat la spital cu întârziere și intervenția chirurgicală la care a fost supus a fost deficientă. Acesta a fost externat din spital, în pofida faptului că doctorii știau că are nevoie urgentă de o nouă intervenție chirurgicală pentru complicațiile postoperatorii. Aceștia au ascuns, de asemenea, detalii privind intervenția chirurgicală și complicațiile dezvoltate. Personalul spitalului penitenciar l-a tratat ca pe un pacient postoperator obișnuit, nu ca pe un caz de urgență, consecința fiind că intervenția chirurgicală a fost realizată prea târziu. În plus, spitalul penitenciar nu fusese echipat în mod adecvat pentru a face față pierderii masive de sânge (*Tararieva împotriva Rusiei*, 2006, pct. 88-89);
- a existat o lipsă de cooperare și coordonare între diferitele autorități ale statului; netransportarea reclamantului la spital pentru două intervenții chirurgicale programate, lipsa unor informații adecvate și prompte transmise instanței de fond cu privire la starea de

sănătate a reclamantului, neasigurarea accesului la doctori în ultimele zile ale vieții acestuia și prelungirea automată a detenției fără a lua în considerare sănătatea acestuia (*Dzieciak împotriva Poloniei*, 2008, pct. 101);

- neacordarea de îngrijiri medicale unei persoane seropozitive care suferea de numeroase boli grave; refuzul de a o transfera la o unitate medicală și refuzul de a-i examina cu promptitudine cererea de punere în libertate atunci când starea sa s-a deteriorat grav și punerea în libertate tardivă ulterioară, în timpul căreia aceasta a decedat din cauza unor boli asociate infecției cu HIV (*Kats și alții împotriva Ucrainei*, 2008, pct. 105-112);
- tratamentul acordat primului reclamant, care suferea de tuberculoză rezistentă la mai multe medicamente, a fost considerat deficient întrucât diagnosticul și tratamentul cu medicamente din linia a doua au fost întârziate, iar personalul medical nu dispunea de expertiza necesară pentru a gestiona boala acestuia (*Makharadze și Sikharulidze împotriva Georgiei*, 2011, pct. 90-93).

63. Curtea a adoptat o abordare similară în ceea ce privește tratamentul medical acordat persoanelor vulnerabile aflate în îngrijirea statului atunci când autoritățile naționale, în ciuda faptului că aveau cunoștință de condițiile îngrozitoare care au dus ulterior la decesul persoanelor plasate în centre de îngrijire și asistență sau spitale, au pus totuși în pericol în mod nejustificat viața acestora [a se vedea, în special, *Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României* (MC), 2014, pct. 131 și 143-144, care privea decesul unui tânăr de etnie romă seropozitiv, cu dizabilități mintale, din cauza lipsei unei îngrijiri adecvate, inclusiv îngrijiri medicale, într-un spital psihiatric și, a contrario, *Dumpe împotriva Letoniei (dec.)*, pct. 56 și 57, care privea alegațiile de neglijență medicală în îngrijirea acordată fiului reclamantei, care suferea de o serie de boli grave, în cadrul unei instituții a statului].

5. Protecția persoanelor în contextul accidentelor

64. Curtea a constatat că obligațiile pozitive care revin în temeiul art. 2 impun statelor să adopte reglementări pentru protecția siguranței persoanelor în spațiile publice și să asigure funcționarea eficientă a cadrului de reglementare respectiv (*Ciechońska împotriva Poloniei*, 2011, pct. 69; *Banel împotriva Lituaniei*, 2013, pct. 68).

65. În această privință, nu poate fi exclus ca, în anumite circumstanțe, actele și omisiunile autorităților în contextul politicilor de garantare a siguranței în locurile publice să angajeze răspunderea acestora în temeiul art. 2 din Convenție sub aspectul său material. Cu toate acestea, atunci când un stat contractant a adoptat un cadru juridic general și o legislație adaptată diferitelor contexte în ceea ce privește spațiile publice, pentru a proteja persoanele care le utilizează, Curtea nu a putut accepta ca aspecte precum o eroare de apreciere din partea unui actor individual sau o coordonare neglijentă între profesioniști, fie ei publici sau privați, să fie suficiente pentru a considera răspunzător un stat contractant din perspectiva obligației sale pozitive în temeiul art. 2 din Convenție de a proteja viața (*Marius Alexandru și Marinela Ștefan împotriva României*, 2020, pct. 100; *Smiljanić împotriva Croației*, 2021, pct. 70).

66. Curtea a subliniat, de asemenea, că obligația pozitivă nu trebuie interpretată astfel încât să impună autorităților o sarcină excesivă, ținând seama în special de imprevizibilitatea comportamentului uman și de alegerile operaționale care trebuie făcute în ceea ce privește prioritățile și resursele (*Ciechońska împotriva Poloniei*, 2011, pct. 64; *Marius Alexandru și Marinela Ștefan împotriva României*, 2020, pct. 100).

67. În plus, Curtea a reamintit că alegerea mijloacelor de a asigura obligațiile pozitive în temeiul art. 2 este, în principiu, o chestiune care ține de marja de apreciere a statului contractant. Există diferite modalități de a garanta drepturile Convenției și, chiar dacă statul nu a aplicat o anumită măsură prevăzută de dreptul intern, acesta își poate îndeplini totuși obligația pozitivă prin alte mijloace (*Ciechońska împotriva Poloniei*, 2011, pct. 65, pct. 65; *Marius Alexandru și Marinela Ștefan împotriva României*, 2020, pct. 102).

68. În cele din urmă, întrebarea dacă statul nu și-a îndeplinit atribuțiile de reglementare impune o evaluare concretă, nu abstractă, a pretinselor deficiențe (*Marius Alexandru și Marinela Ștefan împotriva României*, 2020, pct. 103 și *Smiljanić împotriva Croației*, 2021, pct. 72).

69. În contextul activităților care pot reprezenta un risc pentru viața umană din cauza naturii lor inerent periculoase, cum ar fi activitățile desfășurate pe șantiere de construcții, statele trebuie să ia măsuri rezonabile pentru a asigura siguranța persoanelor, după caz, inclusiv prin reglementări adaptate caracteristicilor speciale ale activității (*Cevrioğlu împotriva Turciei*, 2016, pct. 57, cu trimiterile suplimentare). În special, în lipsa măsurilor de siguranță necesare, orice șantier de construcții, în special unul aflat într-o zonă rezidențială, are potențialul de a fi sursă de accidente care pun în pericol viața și care pot avea impact nu numai asupra lucrătorilor profesioniști din construcții, care sunt mai familiarizați cu posibilele riscuri, ci și asupra publicului larg, inclusiv asupra grupurilor vulnerabile precum copiii, care pot fi cu ușurință expuși acestor riscuri (*Zinatullin împotriva Rusiei*, 2020, pct. 28).

70. Într-o cauză care privea acuzații de deficiențe în punerea în aplicare a cadrului de reglementare privind siguranța rutieră, Curtea a subliniat că obligațiile pozitive ale statului în acest context implică, în primul rând, obligația de a dispune de un set adecvat de măsuri preventive menite să asigure siguranța publică și să reducă la minimum numărul accidentelor rutiere și, în al doilea rând, asigurarea unei funcționări eficiente a acestor măsuri în practică (*Smiljanić împotriva Croației*, 2021, pct. 69).

71. Curtea a constatat că statul pârât nu și-a îndeplinit obligația de a proteja dreptul la viață în:

- *Kalender împotriva Turciei*, 2009, pct. 49, care privea decesul a două persoane într-un accident feroviar;
- *Banel împotriva Lituaniei*, 2013, pct. 69, în care fiul reclamanților a decedat din cauza rănilor suferite în momentul în care o parte a unui balcon s-a desprins dintr-o clădire și a căzut peste el în timp ce se juca afară;
- *Cevrioğlu împotriva Turciei*, 2016, pct. 72, care privea decesul fiului în vârstă de zece ani al reclamantului, care s-a înecat după ce a intrat într-o groapă de apă descoperită de pe un șantier de construcții; a se vedea, de asemenea, *Binnur Uzun și alții împotriva Turciei*, 2017, pct. 49, în care tatăl reclamanților a căzut în puțul unui lift într-o clădire a cărei construcție fusese abandonată;
- *Smiljanić împotriva Croației*, 2021, pct. 85, în care reclamantul a fost ucis într-un accident rutier cauzat de un recidivist care conducea sub influența alcoolului.

72. În schimb, Curtea nu a constatat nicio încălcare a obligației statului pârât de a proteja dreptul la viață în:

- *Cecilia Pereira Henriques și alții împotriva Luxemburgului* (dec.), 2003, în care un muncitor a fost ucis într-un accident la locul de muncă atunci când un zid al unei clădiri demolate s-a prăbușit peste el;
- *Furdík împotriva Slovaciei* (dec.), 2008, care privea o operațiune de salvare de urgență montană;
- *Molie împotriva României* (dec.), 2009, pct. 47, care privea un accident mortal pe terenul de sport al unui liceu;
- *Cavit Tınarlıoğlu împotriva Turciei*, 2016, pct. 107, care privea leziuni care pun viața în pericol suferite de reclamant, care înota într-o zonă de scăldat care nu era delimitată, când a fost lovit de o barcă cu motor;
- *Marius Alexandru și Marinela Ștefan împotriva României*, 2020, pct. 109, care privea un accident rutier din cauza unui arbore care a căzut pe mașina reclamanților în timp ce se deplasau pe un drum public principal;

- *Soares Campos împotriva Portugaliei*, 2020, pct. 172, care privea decesul fiului reclamantului, tras de curent în largul mării în timp ce lua parte pe o plajă la o adunare legată de o tradiție studențească care implica activități de inițiere;
- *Vardosanidze împotriva Georgiei*, 2020, pct. 61, care privea decesul fiului reclamantului ca urmare a otrăvirii cu monoxid de carbon în urma reconectării unui încălzitor de apă instalat în mod necorespunzător, în pofida avertismentului din partea companiei de gaze naturale.

D. Limite temporale

1. Începutul vieții

73. Spre deosebire de art. 4 din *Convenția americană a drepturilor omului*, care prevede că dreptul la viață trebuie protejat „în general, din momentul concepției", art. 2 din Convenție nu face trimitere la limitările temporale ale dreptului la viață și, în special, nu definește cine este „persoana" ("*toute personne*") a cărei „viață" este protejată de Convenție [*Vo împotriva Franței* (MC), 2004, pct. 75].

74. Curtea, având în vedere lipsa unui consens european cu privire la definiția științifică și juridică a începutului vieții, a reținut că problema momentului în care începe dreptul la viață se încadrează în marja de apreciere de care consideră în general că statele trebuie să se bucure în acest domeniu [*Vo împotriva Franței* (MC), 2004, pct. 82].

75. În cauza *Vo împotriva Franței* (MC), 2004, în care reclamanta a trebuit să facă un avort terapeutic ca urmare a unei neglijențe medicale, Curtea a considerat că nu este necesar să examineze dacă încetarea bruscă a sarcinii reclamantei se încadrează în domeniul de aplicare al art. 2, considerând că, presupunând chiar că această dispoziție era aplicabilă, nu a existat o nerespectare din partea statului pârât a cerințelor privind menținerea vieții în sfera sănătății publice (pct. 85; a se vedea, de asemenea, pentru o abordare similară, *Mehmet Şentürk și Bekir Şentürk împotriva Turciei*, 2013, pct. 109).

76. În *Evans împotriva Regatului Unit* (MC), 2007, în care reclamanta s-a plâns de faptul că legislația britanică a autorizat ca fostul său partener să își retragă consimțământul pentru depozitarea și utilizarea embrionilor creați în comun, Curtea a constatat că, în temeiul dreptului englez, un embrion nu avea drepturi sau interese independente și nu putea pretinde – sau să se solicite în numele său – dreptul la viață în temeiul art. 2 și că, prin urmare, embrionii în cauză nu aveau dreptul la viață în sensul art. 2 (pct. 54-56).

2. Aspecte legate de sfârșitul vieții

a. Eutanasia

77. Curtea a hotărât că niciun drept de a muri, indiferent dacă este la latitudinea unei terțe persoane sau cu asistența unei autorități publice, nu poate decurge din art. 2 din Convenție. Aceasta a subliniat faptul că, în toate cazurile cu care a fost sesizată, accentul a fost pus în mod constant pe obligația statului de a proteja viața (*Pretty împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 39 și *Mortier împotriva Belgiei*, 2022, pct. 119). Cu toate acestea, Curtea a mai hotărât că dreptul la viață consacrat la art. 2 nu poate fi interpretat ca interzicând *per se* dezincriminarea condiționată a eutanasiei. Totuși, pentru a fi compatibilă cu art. 2, această dezincriminare trebuie să fie însoțită de garanții adecvate și suficiente pentru a preveni abuzurile și a asigura astfel respectarea dreptului la viață *Mortier împotriva Belgiei*, 2022, pct. 138-139).

78. În *Mortier împotriva Belgiei* a fost efectuată eutanasierea mamei reclamantei, care suferea de depresie cronică de peste patruzeci de ani. Atunci când a examinat dacă statul și-a îndeplinit obligațiile pozitive de a proteja viața acesteia, Curtea a luat în considerare următoarele elemente: dacă exista un cadru legislativ pentru procedurile prealabile eutanasierii care să îndeplinească cerințele art. 2; dacă

acesta a fost respectat în circumstanțele particulare ale cazului; și dacă mecanismul de control post-eutanasiere a oferit toate garanțiile cerute de art. 2 (pct. 141). Aceasta a subliniat că, având în vedere complexitatea acestui domeniu și lipsa unui consens european, statelor trebuie să li se acorde o marjă de apreciere, care nu este nelimitată (§ 143). Având în vedere faptele cauzei, Curtea nu a constatat nicio încălcare a art. 2 în ceea ce privește cadrul legislativ care reglementează procedura de pre-eutanasiere (pct. 155-156) și faptul că actul în cauză a fost efectuat în conformitate cu această procedură (pct. 165). Cu toate acestea, Curtea a constatat o încălcare în ceea ce privește mecanismul de control post-eutanasiere, având în vedere lipsa de independență a comisiei de control specializate și durata anchetei penale (pct. 184).

b. Încetarea tratamentului care susține viața

79. În cauza *Lambert și alții împotriva Franței* (MC), 2015, care privea decizia autorităților de a înceta hrănirea și hidratarea care permiteau menținerea artificială în viață a unui pacient aflat în stare de dependență totală, Curtea a observat că nu exista consens între statele membre ale Consiliului Europei în favoarea autorizării încetării tratamentului artificial de menținere a vieții, deși majoritatea statelor par să o permită. În această privință, a observat că, deși modalitățile detaliate care reglementează încetarea tratamentului variază de la o țară la alta, s-a ajuns totuși la un consens cu privire la importanța absolută a dorințelor pacientului în procesul decizional, indiferent de felul în care sunt exprimate aceste dorințe. Prin urmare, a considerat că, în acest domeniu privitor la sfârșitul vieții, la fel ca în cel privitor la începutul vieții, statele trebuie să beneficieze de o marjă de apreciere nu doar în ceea ce privește permiterea sau încetarea tratamentului artificial de întreținere a vieții și modalitățile detaliate care reglementează această încetare, ci și în ceea ce privește mijloacele de a menține un echilibru între protecția dreptului la viață al pacienților și protecția dreptului acestora la respectarea vieții private și a autonomiei lor personale. Cu toate acestea, Curtea a subliniat că o astfel de marjă de apreciere nu este nelimitată și își rezervă competența de a examina dacă statul și-a respectat sau nu obligațiile care îi revin în temeiul art. 2 (pct. 147-148).

80. Atunci când abordează problema administrării sau încetării tratamentului medical, Curtea ține seama de următoarele elemente: existența în dreptul intern și în practică a unui cadru de reglementare compatibil cu cerințele art. 2; dacă s-a ținut seama de dorințele reclamantului exprimate anterior și de cele ale persoanelor apropiate acestuia, precum și de opiniile altor membri ai personalului medical și de posibilitatea de a se adresa instanțelor în cazul unor îndoieli cu privire la cea mai bună decizie care trebuie luată în interesul pacientului [*Gard și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2017, pct. 83 și *Parfitt împotriva Regatului Unit* (dec.), 2021, pct. 37].

III. Interzicerea privării de viață intenționate

A. Pedeapsa cu moartea

Art. 2 § 1 din Convenție

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege."

Cuvinte-cheie HUDOC

Expulzare (2) – Extrădare (2)

Viață (2-1) – Pedeapsa cu moartea (2-1): Prevăzut de lege (2-1); Accesibilitate (2-1); Previzibilitate (2-1); Garanții împotriva abuzurilor (2-1); Instanță competentă (2-1)

1. Interpretarea art. 2 § 1 din Convenție în lumina protocoalelor nr. 6 și 13 din Convenție

81. Atunci când a fost elaborată Convenția, pedeapsa capitală nu era considerată ca încălcând standardele internaționale. Prin urmare, a fost inclusă o excepție la dreptul la viață, astfel încât art. 2 § 1 prevede că „moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege." Cu toate acestea, s-a înregistrat ulterior o evoluție către abolirea completă *de facto* și *de jure* a pedepsei cu moartea în statele membre ale Consiliului Europei (*Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 116).

82. *Protocolul nr. 6 la Convenție*, care a abolit pedeapsa cu moartea cu excepția cazului în care sunt „acte săvârșite în timp de război sau de pericol iminent de război", a fost deschis spre semnare la 28 aprilie 1983 și a intrat în vigoare la 1 martie 1985. Toate statele membre ale Consiliului Europei au semnat acum Protocolul nr. 6 și toate, cu excepția Rusiei, l-au ratificat (*Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 116). *Protocolul nr. 13*, care abolește pedeapsa cu moartea în toate circumstanțele, a fost deschis spre semnare la 3 mai 2002 și a intrat în vigoare la 1 iulie 2003. În 2010, toate statele membre ale Consiliului Europei, cu excepția a două (Azerbaidjan și Rusia), au semnat acest protocol, iar toate statele care l-au semnat, în afară de trei, l-au ratificat (*ibid.*, pct. 117).[1]

83. Cifrele menționate anterior, împreună cu practica consecventă a statelor în ceea ce privește respectarea moratoriului privind pedeapsa cu moartea, au fost considerate de Curte ca fiind indicii clare ale faptului că art. 2 a fost modificat pentru a interzice pedeapsa cu moartea în toate circumstanțele (*Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 120).

1. Este de observat că Federația Rusă a încetat să mai fie membru al Consiliului Europei la 16 martie 2022 și a încetat să mai fie parte la Convenție la 16 septembrie 2022. La data ultimei actualizări a prezentului ghid, numărul de semnături și ratificări pentru Protocolul nr. 6 este încă corect. În ceea ce privește Protocolul nr. 13, acesta a fost semnat de toate statele membre ale Consiliului Europei și ratificat de toate, cu excepția unui singur stat (Azerbaidjan).

2. Răspunderea statului în temeiul art. 2 în cauzele care privesc extrădarea și expulzarea

84. Art. 2 din Convenție interzice extrădarea sau deportarea unei persoane într-un alt stat în care există motive întemeiate pentru a crede că aceasta se confruntă cu un risc real de a face obiectul pedepsei cu moartea în acel stat [*Al Nashiri împotriva Poloniei*, 2014, pct. 577; *F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 110; *Al-Hawsawi împotriva Lituaniei*, 2024, pct. 258].

85. Informații mai detaliate pot fi găsite în Ghid privind jurisprudența Convenției europene a drepturilor omului – Imigrația.

B. Recurgerea la forță letală de către agenții statului

Art. 2 din Convenție

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. [...]

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;

b) pentru a efectua o arestare legală sau a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;

c) pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție."

Cuvinte-cheie HUDOC

Viață (2-1) – Recurgere la forță (2-2) – Absolut necesară (2-2): Apărare împotriva violenței ilegale (2-2); Efectuarea unei arestări legale (2-2); Împiedicarea evadării (2-2); Reprimarea tulburărilor violente sau a unei insurecții (2-2)

1. Aprecierea probelor

86. Având competența de a stabili propria procedură și propriile reguli, Curtea are libertatea absolută de a aprecia nu numai admisibilitatea și relevanța, ci și valoarea probatorie a fiecărui element de probă adus în fața sa. Curtea nu este obligată, în temeiul Convenției sau al principiilor generale aplicabile instanțelor internaționale, să respecte reguli stricte de probă și nu există obstacole procedurale în calea admisibilității probelor în procedura în fața sa (*Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 97).

87. Cu toate acestea, Curtea trebuie să dea dovadă de prudență în asumarea rolului de primă instanță, atunci când acest lucru nu devine inevitabil, date fiind circumstanțele unei anumite cauze [*McKerr împotriva Regatului Unit* (dec.), 2000). Ca regulă generală, atunci când s-au desfășurat procedurile interne, nu este sarcina Curții să înlocuiască cu propria evaluare a situației în fapt pe cea a instanțelor interne și le revine acestora din urmă sarcina de a stabili situația în fapt pe baza probelor puse la dispoziție (a se vedea, printre altele, *Edwards împotriva Regatului Unit*, 1992, pct. 34; *Klaas împotriva Germaniei*, 1993, pct. 29). Deși Curtea nu este obligată să țină seama de constatările instanțelor naționale și este liberă să facă propria evaluare în lumina tuturor probelor aflate în fața sa, în circumstanțe normale are nevoie de elemente concludente pentru a se abate de la constatările de fapt la care au ajuns instanțele interne (*Avşar împotriva Turciei*, 2001, pct. 283; *Barbu Anghelescu împotriva României*, 2004, pct. 52). În această privință, Curtea a subliniat că bazarea pe probele obținute în urma unei anchete interne și pe situația în fapt stabilită în contextul procedurilor interne depinde de calitatea procesului intern de anchetă, precum și de minuțiozitatea și consistența procedurilor în cauză (*Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 98).

a. Principiul probei

88. Curtea a dezvoltat o serie de principii în ceea ce privește cererile pentru care are sarcina de a stabili situația în fapt în cazul unor evenimente în care părțile nu sunt de acord: constatările faptice trebuie să se bazeze pe standardul probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă”; o astfel de probă poate rezulta din coexistența unor indicii suficient de puternice, clare și concordante sau din prezumții irefragabile similare legate de situația în fapt. În acest context, comportamentul părților atunci când sunt obținute probele poate fi, de asemenea, luat în considerare (*Tanış și alții împotriva Turciei*, 2005, pct. 160; *Tagaieva și alții împotriva Rusiei,* 2017, pct. 586 și *Kukhalashvili și alții împotriva Georgiei*, 2020, pct. 148).

b. Sarcina probei

89. Gradul de convingere necesar pentru a ajunge la o anumită concluzie și, în legătură cu aceasta, repartizarea sarcinii probei sunt legate inerent de specificitatea faptelor, de natura acuzației formulate și de dreptul prevăzut de Convenție care a fost invocat (*Tagaieva și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 586).

90. Atunci când evenimentele în cauză sunt cunoscute integral, sau într-o mare măsură, exclusiv de autorități, precum în cazul persoanelor aflate sub controlul lor în stare de arest preventiv, vor exista prezumții faptice puternice în ceea ce privește vătămările sau decesul survenit în cursul unei astfel de detenții. Într-adevăr, sarcina probei poate fi considerată ca depinzând de autorități pentru a oferi o explicație satisfăcătoare și convingătoare [*Salman împotriva Turciei* (MC), 2000, pct. 100].

91. Acest principiu se aplică, de asemenea, cauzelor în care, deși nu s-a probat că o persoană a fost reținută de autorități, este posibil să se stabilească că aceasta a fost citată în mod oficial de armată sau poliție, a intrat într-un loc aflat sub controlul acestora și nu a mai fost văzută din acel moment. În astfel de circumstanțe, Guvernul are sarcina de a oferi o explicație plauzibilă cu privire la ceea ce s-a întâmplat în acea locație și de a demonstra că persoana în cauză nu a fost reținută de autorități, ci a părăsit clădirea fără a fi ulterior privată de libertate (*Tanış și alții împotriva Turciei*, 2005, pct. 160).

92. De asemenea, în cauze care priveau conflicte armate, Curtea a extins și mai mult acest principiu la situațiile în care persoanele au fost găsite rănite sau decedate ori dispărute, în zone ale statului aflate sub controlul exclusiv al autorităților și în care existau probe *prima facie* că ar putea fi implicați agenți ai statului (*Akkum și alții împotriva Turciei*, 2005, pct. 211; *Aslahanova și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 97, cu trimiterile suplimentare).

93. De exemplu, într-o serie de cauze care priveau alegații de dispariție în regiunea Caucazul de Nord a Rusiei, Curtea a considerat suficient ca reclamanții să prezinte probe *prima facie* ale răpirii de către agenți ai statului, încadrându-se astfel sub controlul autorităților, și era ulterior sarcina guvernului să se achite de sarcina probei, fie prin dezvăluirea documentelor aflate în posesia sa exclusivă, fie prin prezentarea unei explicații satisfăcătoare și convingătoare cu privire la modul în care au avut loc evenimentele în cauză. În cazul în care guvernul nu s-ar achita de sarcina probei, acest fapt ar presupune o încălcare a art. 2 din Convenție sub aspectul său material. În schimb, în cazul în care reclamanții nu prezentau probe *prima facie*, sarcina probei nu putea fi răsturnată (*Estemirova împotriva Rusiei*, 2021, pct. 63).

94. În fapt, Curtea a subliniat că, în toate cauzele în care nu poate stabili circumstanțele exacte ale cauzei din motive imputabile obiectiv autorităților statului, îi revine guvernului pârât sarcina de a explica, într-un mod satisfăcător și convingător, succesiunea evenimentelor și de a prezenta probe solide prin care să poată fi respinse alegațiile reclamantului (*Mansuroğlu împotriva Turciei*, 2008, pct. 80 și *Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 152; a se vedea, de exemplu, *Bagirova împotriva Azerbaidjanului*, 2024, pct. 66-69). Curtea a observat, de asemenea, dificultățile pe care le întâmpină reclamanții în ceea ce privește obținerea probelor necesare în sprijinul acuzațiilor în cauzele în care guvernul pârât este în posesia documentelor relevante și nu le transmit. În cazul în care

autoritățile nu divulgă documente esențiale pentru a permite Curții să stabilească faptele sau nu prezintă în alt fel o explicație satisfăcătoare și convingătoare, se pot formula deducții solide [*Varnava și alții împotriva Turciei*, (MC), 2009, pct. 184]. Încrederea Curții în probele obținute în urma anchetei interne și în faptele stabilite în cadrul procedurii interne va depinde în mare măsură de calitatea procesului intern de anchetă, de minuțiozitatea și consistența acestuia (*Tagaieva și alții împotriva Rusiei,* 2017, pct. 586, și *Lapshin împotriva Azerbaidjanului*, 2021, pct. 95).

95. În sfârșit, atunci când au fost inițiate proceduri penale în instanțele interne cu privire la aceleași acuzații, trebuie să se țină seama de faptul că răspunderea penală este distinctă de răspunderea în temeiul dreptului internațional conform Convenției. Competența Curții este limitată la acesta din urmă. Răspunderea în temeiul Convenției se bazează pe propriile dispoziții care urmează să fie interpretate și aplicate pe baza obiectivelor Convenției și în lumina principiilor relevante din dreptul internațional. Responsabilitatea statului în temeiul Convenției, care îi revine pentru acțiunile autorităților sale, agenților și funcționarilor săi, nu trebuie confundată cu aspectele juridice interne de răspundere penală individuală, examinate de instanțele penale naționale. Curtea nu este preocupată să ajungă la vreo constatare cu privire la vinovăție sau nevinovăție în acest sens [*Tanlı împotriva Turciei*, 2001, pct. 111; *Giuliani și Gaggio împotriva Italiei*, (MC), 2011, pct. 182].

2. Protecția persoanelor împotriva recurgerii la forță letală din partea agenților statului

a. Cadrul juridic

96. În contextul recurgerii la forță de către agenții statului, obligația principală impusă statului de a asigura dreptul la viață presupune, în special, instituirea unui cadru juridic și administrativ adecvat care să definească circumstanțele limitate în care forțele de aplicare a legii pot recurge la forță și la arme de foc, în lumina standardelor internaționale relevante [*Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), 2011, pct. 209; *Makaratzis împotriva Greciei* (MC), 2004, pct. 57-59].

97. Conform principiului proporționalității stricte, inerent art. 2, cadrul juridic național trebuie să subordoneze recurgerea la arme de foc unei aprecieri minuțioase a situației [*Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), 2011, pct. 209] și, în special, unei evaluări a naturii infracțiunii săvârșite de persoana în cauză și a amenințării pe care a reprezentat-o [*Nachova și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2005, pct. 96]. În plus, dreptul național care reglementează operațiunile de menținere a ordinii trebuie să asigure un sistem de garanții adecvate și efective împotriva caracterului arbitrar și a abuzului de forță și chiar împotriva accidentelor care pot fi evitate [*Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), 2011, pct. 209; *Makaratzis împotriva Greciei* (MC), 2004, pct. 58].

98. Curtea, făcând distincție între „operațiunile de rutină ale poliției” și situațiile operațiunilor antiteroriste la scară largă, a reținut că, în acest ultim caz, adesea, în situații de criză acută care necesită răspunsuri „adaptate”, trebuie să se poată baza pe soluții adecvate circumstanțelor. Totodată, a subliniat de asemenea că, în cadrul unei operațiuni de securitate legală care urmărește, în primul rând, protejarea vieții persoanelor care se află în pericol de violență nelegală din partea unor terți, recurgerea la forță letală rămâne reglementată de regulile stricte de „necesitate absolută” în sensul art. 2 din Convenție. Astfel, este de importanță primară ca reglementările interne să fie ghidate de același principiu și să conțină indicații clare în această privință, inclusiv obligația de a diminua riscul unor prejudicii inutile și de a exclude recurgerea la arme și muniție, care are consecințe nejustificate (*Tagaieva și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 595).

b. Formarea și verificarea agenților statului

99. Curtea a subliniat că agenții responsabili cu aplicarea legii trebuie să fie formați pentru a evalua dacă este sau nu necesară utilizarea armelor de foc, nu doar pe baza literei regulamentului relevant,

ci și cu atenția cuvenită preeminenței respectului pentru viața oamenilor ca valoare fundamentală [*Nachova și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2005, pct. 97; *Kakoulli împotriva Turciei*, 2005, pct. 110].

100. De exemplu, în cauzele care priveau recurgerea la forță pentru a reprima o revoltă sau o insurecție, motivarea Curții include o examinare a aspectului dacă forțele de securitate au fost echipate în mod corespunzător (*Güleç împotriva Turciei*, 1998, pct. 71; *Şimşek și alții împotriva Turciei*, 2005, pct. 117); dacă au beneficiat de formare eficientă având obiectivul de a respecta standardele internaționale în ceea ce privește drepturile omului și activitățile polițienești și dacă au primit instrucțiuni clare și precise cu privire la modul și circumstanțele în care se face uz de arme de foc (*ibid.*, pct. 109). În special, Curtea a subliniat că, ori de câte ori este posibil, deschiderea focului trebuie precedată de focuri de avertizare [*Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), 2011, pct. 177].

101. În plus, statele trebuie să stabilească standarde profesionale înalte în cadrul sistemelor lor de aplicare a legii și să se asigure că agenții însărcinați cu aplicarea legii îndeplinesc criteriile necesare. În special, atunci când echipează corpul de poliție cu arme de foc, nu trebuie oferită doar formarea tehnică necesară, ci și selecția agenților care pot purta astfel de arme de foc trebuie să facă obiectul unui control special (*Sašo Gorgiev împotriva fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, 2012, pct. 51).

c. Ilustrări

102. Aplicând aceste principii, Curtea a caracterizat, de exemplu, drept deficient cadrul juridic bulgar care a permis poliției să tragă asupra oricărui membru fugar al forțelor armate care nu se preda imediat ca răspuns la un avertisment verbal și la tragerea unui foc de avertisment în aer. Nu au existat garanții clare pentru a preveni privarea de viață în mod arbitrar [*Nachova și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2005, pct. 99-102].

103. De asemenea, Curtea a identificat deficiențe în cadrul legal al Turciei, adoptat în 1934, care enumera o gamă largă de situații în care un ofițer de poliție putea face uz de arme de foc fără a fi răspunzător pentru consecințe (*Erdoğan și alții împotriva Turciei*, 2006, pct. 77-79). În schimb, într-o altă cauză, a considerat că normele care stabileau o listă completă a situațiilor în care jandarmii puteau face uz de arme de foc erau compatibile cu Convenția. Normele respective menționau că utilizarea armelor de foc trebuia avută în vedere doar ca soluție de ultimă instanță și trebuia să fie precedată de focuri de avertisment, înainte de a trage focuri de armă la nivelul picioarelor sau nediferențiat (*Bakan împotriva Turciei*, 2007, pct. 51).

104. În cauza *Makaratzis împotriva Greciei* (MC), 2004, care a privit o urmărire haotică a poliției, în care reclamantul, care a ignorat culoarea roșie a semaforului, a fost grav rănit de focurile de armă, Curtea a constatat că dreptul intern al Greciei nu permitea agenților însărcinați cu aplicarea legii să stabilească orientări și criterii clare pentru recurgerea la forță pe timp de pace. De asemenea, a constatat că, în lipsa unei formări și a unor instrucțiuni adecvate, era inevitabil ca ofițerii de poliție care l-au urmărit și l-au arestat în cele din urmă pe reclamant să se bucure de o mai mare autonomie de acțiune și să poată lua inițiative neprevăzute (pct. 70).

105. În *Alkhatib și alții împotriva Greciei*, 2024, un membru al familiei reclamanților, care călătorea într-o ambarcațiune împreună cu alți migranți pentru a intra ilegal în Grecia, a suferit o rană gravă prin împușcare ca urmare a focurilor trase de paza de coastă. Curtea a constatat că statul pârât nu a instituit un cadru juridic și administrativ adecvat care să reglementeze utilizarea forței potențial letale în cadrul operațiunilor de supraveghere maritimă, având în vedere incertitudinea cadrului juridic aplicabil în astfel de împrejurări (pct. 130-132).

106. Curtea a considerat că autoritățile nu îl verificaseră în mod corespunzător pe un ofițer de poliție înainte de a-i înmâna o armă de foc în *Gorovenki și Bugara împotriva Ucrainei*, 2012, pct. 39, în care un ofițer de poliție aflat în afara serviciului, implicat într-o dispută, a deschis focul cu arma de serviciu ucigând rudele reclamanților. A se vedea, de asemenea, *Sašo Gorgiev împotriva fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, 2012, pct. 52.

3. Excepții permise în ceea ce privește recurgerea la forță

107. Excepțiile descrise la paragraful al doilea indică faptul că art. 2 se extinde, dar nu se referă exclusiv la uciderea intenționată. Textul art. 2, lecturat în ansamblul său, demonstrează că paragraful al doilea nu definește în principal situațiile în care este permisă uciderea unei persoane, ci descrie situațiile în care se permite „recurgerea la forță" care poate conduce, ca rezultat nedorit, la privarea de viață. Cu toate acestea, recurgerea la forță nu trebuie să însemne mai mult decât cea „absolut necesară" pentru îndeplinirea unuia dintre scopurile prevăzute la lit. a), b) sau c) [*McCann și alții împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 148; *Yüksel Erdoğan și alții împotriva Turciei*, 2007, pct. 86; *Ramsahai și alții împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2007, pct. 286; *Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), 2011, pct. 17].

a. Standardul de control care trebuie aplicat

108. În general, utilizarea expresiei „absolut necesară" de la art. 2 § 2 indică faptul că trebuie utilizat un criteriu de necesitate mai strict și mai convingător decât cel aplicabil în mod normal pentru a stabili dacă acțiunea statului este „necesară într-o societate democratică" în temeiul paragrafului al doilea de la art. 8-11 din Convenție. În special, forța utilizată trebuie să fie strict proporțională cu îndeplinirea obiectivelor prevăzute la paragraful al doilea lit. a), b) și c) (*McCann și alții împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 149).

109. Astfel, Curtea a subliniat faptul că este conștientă în mod acut de dificultățile cu care se confruntă statele moderne în combaterea terorismului și pericolele unei analize retrospective. În acest sens, a subliniat necesitatea de a distinge între alegerile politice făcute în cursul combaterii terorismului, care rămân, prin natura lor, în afara unei astfel de supravegheri, și alte aspecte, mai operaționale, ale acțiunilor autorităților care au un impact direct asupra drepturilor protejate. Prin urmare, criteriul necesității absolute formulat la art. 2 trebuie aplicat cu grade diferite de control, în funcție de gradul și măsura în care autoritățile dețin controlul asupra situației și de alte constrângeri relevante inerente procesului decizional operațional în acest domeniu delicat (*Tagaieva și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 481).

110. În contextul specific al operațiunilor de salvare a ostaticilor, Curtea a constatat că, în mod normal, planificarea și desfășurarea operațiunii de salvare pot fi supuse unui control intensificat. În acest sens, Curtea a luat în considerare următorii factori: (i) dacă operațiunea a fost spontană sau dacă autoritățile ar fi putut reflecta asupra situației și ar fi făcut pregătiri specifice; (ii) dacă autoritățile fuseseră în măsură să se bazeze pe un plan de urgență general pregătit, care nu avea legătură cu respectiva criză specială; (iii) gradul de control al situației este mai ridicat în afara clădirii, unde au loc majoritatea eforturilor de salvare; și (iv) faptul că, cu cât pericolul este mai previzibil, cu atât mai mare este obligația de a proteja împotriva acestuia (*Tagaieva și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 563).

b. Abordare generală

111. Având în vedere importanța acestei dispoziții într-o societate democratică, atunci când face evaluarea Curtea trebuie să supună privarea de viață unui control mai atent, în special în situațiile în care se recurge la forța letală în mod deliberat, luând în considerare nu doar acțiunile agenților statului care administrează efectiv forța, ci și toate circumstanțele înconjurătoare, inclusiv aspecte precum planificarea și controlul acțiunilor supuse examinării (*McCann și alții împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 150; *Ergi împotriva Turciei*, 1998, pct. 79).

112. Este de la sine înțeles că trebuie găsit un echilibru între obiectivul urmărit și mijloacele utilizate pentru atingerea acestuia (*Güleç împotriva Turciei*, 1998, pct. 71).

113. De exemplu, Curtea a subliniat că obiectivul legitim al efectuării unei arestări legale nu poate să justifice punerea în pericol a vieții decât în circumstanțe de necesitate absolută. Prin urmare, în principiu, nu poate exista o astfel de necesitate atunci când se știe că persoana arestată nu reprezintă

o amenințare la adresa vieții sau integrității unei alte persoane și nu este suspectată de săvârșirea unei infracțiuni cu violență, chiar dacă nerecurgerea la forța letală poate avea ca rezultat pierderea unei șanse de a aresta persoana în cauză [*Nachova și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2005, pct. 95; *Kakoulli împotriva Turciei*, 2005, pct. 108].

114. De asemenea, în contextul controlului frontierelor, Curtea a subliniat că, deși statele contractante pot, în principiu, să pună în aplicare măsuri la frontierele lor menite să împiedice intrarea neautorizată pe teritoriu și să facă uz de forța necesară pentru a preveni intrarea ilegală pe teritoriu, necesitatea controlului la frontieră nu poate justifica recurgerea la practici care nu sunt compatibile cu Convenția sau cu protocoalele la aceasta (*Bişar Ayhan împotriva Turciei*, 2021, pct. 65).

i. Acțiunile agenților statului

115. Recurgerea la forță de către agenții statului în urmărirea unuia dintre scopurile prevăzute la paragraful al doilea al art. 2 din Convenție poate fi justificată în temeiul acestei dispoziții atunci când se bazează pe o credință onestă despre care se consideră, din motive întemeiate, că era valabilă la momentul faptelor, dar care, ulterior, se dovedește a fi fost greșită. A afirma altfel ar impune statului și personalului însărcinat cu aplicarea legii o povară nerealistă în executarea sarcinilor lor, poate în detrimentul vieții lor și al vieții altora (*McCann și alții împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 200; *Andronicou și Constantinou împotriva Ciprului*, 1997, pct. 192; *Bubbins împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 138; *Huohvanainen împotriva Finlandei*, 2007, pct. 96).

116. Curtea a adăugat, de asemenea, că, separat de evenimentele în discuție, nu poate substitui cu propria evaluare a situației pe cea a unui ofițer care fusese obligat să reacționeze într-un moment critic pentru a evita un pericol perceput în mod onest pentru viața sa sau a altora (*Bubbins împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 139; *Huohvanainen împotriva Finlandei*, 2007, pct. 97).

117. Atunci când sunt examinate acțiunile agenților statului, principala întrebare care trebuie abordată este dacă persoana a avut o convingere sinceră și reală că recurgerea la forță era necesară. În soluționarea acestei întrebări, Curtea trebuie să ia în considerare dacă acea convingere a fost rezonabilă din punct de vedere subiectiv, ținând seama pe deplin de circumstanțele care existau la momentul respectiv. În cazul în care convingerea nu a fost rezonabilă din punct de vedere subiectiv (adică nu s-a bazat pe motive întemeiate), probabil că ar fi dificil pentru Curte să accepte că aceasta a fost sinceră și reală [a se vedea *Armani Da Silva împotriva Regatului Unit* (MC), 2016, pct. 248, deși în contextul obligațiilor procedurale).

ii. Planificarea și controlul operațiunii

118. Prin urmare, pentru a stabili dacă forța utilizată este compatibilă cu art. 2, poate fi relevant dacă o operațiune de aplicare a legii a fost planificată și controlată astfel încât să se reducă la minimum, în cea mai mare măsură posibilă, recurgerea la forța letală sau pierderea accidentală de vieți omenești (*Bubbins împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 136; *Huohvanainen împotriva Finlandei*, 2007, pct. 94).

119. Atunci când evaluează faza de planificare și control a operațiunii din perspectiva art. 2 din Convenție, Curtea trebuie să țină seama în mod special de contextul în care s-a produs incidentul, precum și de modul în care a evoluat situația (*Andronicou și Constantinou împotriva Ciprului*, 1997, pct. 182; *Yüksel Erdoğan și alții împotriva Turciei*, 2007, pct. 86).

120. Singura sa preocupare trebuie să fie de a evalua dacă, date fiind circumstanțele, planificarea și controlul operațiunii au demonstrat că autoritățile au avut grijă să se asigure că orice risc la adresa vieții a fost minimizat și că acestea nu au fost neglijente în alegerea acțiunii lor (*Bubbins împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 141).

iii. Ilustrări

121. Curtea nu a considerat că recurgerea la forță a fost strict proporțională sau absolut necesară pentru îndeplinirea unuia dintre scopurile prevăzute la paragraful al doilea al art. 2 din Convenție în:

- *Güleç împotriva Turciei*, 1998, pct. 71, în care fiul reclamantului a fost ucis în cursul unei demonstrații atunci când forțele de securitate – confruntate cu acte de violență – și care nu dispuneau de bastoane, scuturi antirevoltă, tunuri cu apă, gloanțe de cauciuc sau gaze lacrimogene, au folosit de arme de foc; a se vedea, de asemenea, *Evrim Öktem împotriva Turciei*, 2008, în care un minor a fost grav rănit de un glonț rătăcit tras din arma unui ofițer de poliție în timpul unei operațiuni de dispersare a unei demonstrații; a se vedea, de asemenea, *Fraisse și alții împotriva Franței*, 2025, pct. 135 în care ruda reclamanților a decedat în urma exploziei unei grenade paralizante lansate de un jandarm în timpul confruntărilor violente dintre protestatari și forțele de jandarmi mobile;
- *Kakoulli împotriva Turciei*, 2005, pct. 121, în care un cipriot grec neînarmat, care intrase în zona tampon dintre nordul și sudul Ciprului, a fost împușcat mortal de soldații turci;
- *Wasilewska și Kaluka împotriva Poloniei*, 2010, pct. 57, în care un suspect a fost împușcat mortal în cursul unei operațiuni polițienești;
- *Trévalec împotriva Belgiei*, 2011, pct. 87, în care un jurnalist a fost împușcat de o unitate de poliție pentru operațiuni speciale care nu fusese informată că participarea sa la operațiunea de poliție fusese autorizată;
- *Nachova și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2005, pct. 109, în care doi fugari neînarmați de etnie romă au fost împușcați mortal de poliția militară în timpul unei tentative de arestare;
- *Tagaieva și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 611, în care o serie de ostatici au fost uciși în cursul unei operațiuni de salvare în contextul unei luări de ostatici la scară largă de către teroriști într-o școală din Beslan, Osetia de Nord; a se vedea, a contrario, *Finogenov și alții împotriva Rusiei*, 2011, pct. 226 și 236, în care o serie de ostatici au fost uciși în cursul unei operațiuni de salvare în contextul luării de ostatici de către teroriști într-un teatru din Moscova;
- *Kukhalashvili și alții împotriva Georgiei*, 2020, pct. 157, în care poliția a făcut uz în mod nediscriminatoriu și excesiv de forța letală în timpul unei operațiuni de combatere a revoltei într-un penitenciar;
- *Iuhimovici împotriva Ucrainei*, 2020, pct. 86, în care fiul reclamantului a fost ucis în cursul unei operațiuni polițienești organizate în cadrul unei anchete penale privind fapte de extorcare;
- *Pârvu împotriva României,* 2022, pct. 87, în care soțul reclamantei, identificat în mod eronat ca fiind un fugar periculos, a fost împușcat în cap de un polițist în cursul unei operațiuni planificate pentru capturarea sa;
- *Alkhatib și alții împotriva Greciei*, 2024, pct. 155, în care ruda reclamantului, care călătorea cu o ambarcațiune cu scopul de a intra ilegal în Grecia, a fost împușcată de paza de coastă.

122. În schimb, Curtea a reținut că recurgerea la forță a fost strict proporțională sau absolut necesară pentru îndeplinirea unuia dintre scopurile prevăzute la paragraful al doilea al art. 2 din Convenție în:

- *Bubbins împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 141, în care fratele reclamantului a fost împușcat de ofițeri de poliție în apartamentul său după un asediu de două ore; a se vedea, de asemenea, *Huohvanainen împotriva Finlandei*, 2007, pct. 107;
- *Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), 2011, pct. 194, care privea împușcarea mortală a unui demonstrant de către un membru al forțelor de securitate în cursul unui summit G8;
- *Perk și alții împotriva Turciei*, 2006, pct. 73, care privea uciderea rudelor reclamanților în cursul unei operațiuni polițienești împotriva unei mișcări armate radicale (a se vedea, de

asemenea, *Yüksel Erdoğan și alții împotriva Turciei,*, 2007 pct. 100, care privea uciderea rudelor reclamanților în timpul unei confruntări armate cu ofițerii de poliție);

- *Mendy împotriva Franței* (dec.), 2018, pct. 31-33, în care o persoană bolnavă mintal care amenința viața unui bărbat cu un cuțit a fost împușcată mortal de un ofițer de poliție în timpul arestării;
- *Ghaoui împotriva Franței,* 2025, pct. 114-115, în care reclamantul a rămas paraplegic în urma unui foc de armă tras asupra mașinii sale de către un ofițer de poliție, în timp ce conducea pentru a se sustrage de la interogatoriu.

C. Contexte specifice

Art. 2 din Convenție

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. [...]

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;

b) pentru a efectua o arestare legală sau a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;

c) pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție."

Cuvinte-cheie HUDOC

Obligații pozitive (2) – Viață (2-1)

Recurgere la forță (2-2) – Absolut necesară (2-2): Apărare împotriva violenței ilegale (2-2); Efectuarea unei arestări legale (2-2); Împiedicarea evadării (2-2); Reprimarea de tulburări violente sau a unei insurecții (2-2)

1. Deces grăbit de utilizarea unor tehnici specifice de arestare

123. Într-o serie de cauze în care decesul a fost grăbit de utilizarea unor tehnici specifice de arestare care nu erau letale în sine, Curtea a examinat dacă a existat o legătură de cauzalitate între forța utilizată și decesul persoanei și dacă agenții statului au protejat dreptul la viață oferind persoanei respective asistența medicală necesară (*Scavuzzo-Hager și alții împotriva Elveției*, 2006, pct. 55, care privea arestarea de către ofițerii de poliție a unei persoane dependente de droguri foarte agitată, care a decedat ulterior; *Saoud împotriva Franței*, 2007, care privea decesul prin asfixiere treptată a unui tânăr încătușat și ținut cu fața în jos de ofițerii de poliție timp de peste treizeci de minute; *Boukrourou și alții împotriva Franței*, 2017, în care ruda reclamanților, o persoană cu dizabilități mintale, a decedat în timpul unei operațiuni efectuate de poliție din cauza unui atac de cord; *Semache împotriva Franței*, care privea decesul unui șofer în vârstă în stare de ebrietate, care a fost imobilizat prin tehnica aducerii capului la genunchi (tehnica „plierii") și *Kutsarovi împotriva Bulgariei*, 2022, în care fiul reclamantului a decedat în urma unui stop cardiac în timp ce era condus de poliție într-un vehicul.

124. Într-o cauză recentă în care partenerul reclamantei, care avea un istoric de probleme de sănătate mintală, a decedat în timpul unei intervenții a poliției, Curtea nu a putut exclude faptul că decesul acestuia a fost cauzat de imobilizarea sa în poziția culcat, întrucât a decedat la scurt timp după aceea, în timp ce era transportat la un spital. Cu toate acestea, pentru a angaja răspunderea internațională a statului pârât, Curtea a considerat că era necesar, de asemenea, ca agenții statului să fi fost în măsură să realizeze în mod rezonabil că victima se afla într-o stare de vulnerabilitate care necesita un grad

ridicat de precauție în alegerea tehnicilor „obișnuite” de arestare (*T.V. împotriva Croației*, 2024, pct. 58; a se vedea, de asemenea, *V împotriva Republicii Cehe*, 2023, pct. 99, care privea decesul unui pacient al unui spital de psihiatrie în urma electrocutării sale repetate de către poliție, urmată de administrarea unui tranchilizant de către o asistentă medicală).

2. Deces în detenție

125. Persoanele în detenție se află într-o poziție vulnerabilă, iar autoritățile au obligația să le protejeze. În consecință, atunci când o persoană este reținută de poliție în condiții bune de sănătate și se descoperă că prezintă leziuni la momentul punerii în libertate, statul are obligația să ofere o explicație plauzibilă a modului în care au fost provocate leziunile respective. Obligația autorităților în ceea ce privește modul în care este tratată o persoană în detenție este deosebit de strictă în cazul în care persoana respectivă decedează [*Salman împotriva Turciei* (MC), 2000, pct. 99; *Tanlı împotriva Turciei*, 2001, pct. 141; *Tekın și Arslan împotriva Belgiei*, 2017, pct. 83].

126. Curtea nu a fost convinsă de explicațiile statului pârât cu privire la circumstanțele decesului reclamanților în următoarele cauze:

- *Anguelova împotriva Bulgariei*, 2002, pct. 121, în care ruda reclamantei a murit din cauza unei leziuni la nivelul craniului la câteva ore după ce a fost plasată în detenție;
- *Kişmir împotriva Turciei,*, 2005, pct. 105, care privea decesul fiului reclamantei în sediul poliției din Diyarbakir din cauza unei insuficiențe respiratorii datorate unui edem pulmonar;
- *Aktaş împotriva Turciei*, 2003, pct. 294, în care ruda reclamanților a decedat în timp ce se afla în detenție din cauza unei asfixieri mecanice;
- *Mojsiejew împotriva Poloniei*, 2009, pct. 65, care privea decesul fiului reclamantei într-un centru de dezalcoolizare;
- *Hairullina împotriva Rusiei*, 2017, pct. 84-85, în care soțul reclamantei a decedat din cauza leziunilor suferite în timpul reținerii ilegale de poliție.

3. Execuții extrajudiciare

127. Curtea s-a confruntat, de asemenea, cu cereri în care era incontestabil faptul că rudele reclamanților au decedat în circumstanțe care se încadrau în afara excepțiilor prevăzute la paragraful al doilea al art. 2. În aceste cauze, atunci când Curtea, pe baza probelor aflate la dosar, stabilește că rudele reclamanților au fost ucise de agenți ai statului sau cu complicitatea sau consimțământul acestora, va constata că guvernul pârât este răspunzător pentru decesul lor [*Avşar împotriva Turciei*, 2001, pct. 413-416; *Hașiev și Akaieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 147; *Estamirov și alții împotriva Rusiei*, 2006, pct. 114; *Musaieva și alții împotriva Rusiei*, 2007, pct. 155; *Amuieva și alții împotriva Rusiei*, 2010, pct. 83-84; a se vedea, de asemenea, *Lapshin împotriva Azerbaidjanului*, 2021, pct. 119, în care reclamantul a supraviețuit unei tentative de omor în timp ce se afla în penitenciar, și, *a contrario*, *Denizci și alții împotriva Ciprului*, 2001, pct. 373; *Buldan împotriva Turciei*, 2004, pct. 81; *Nuray Şen împotriva Turciei (nr. 2)*, 2004, pct. 173; *Seyhan împotriva Turciei*, 2004, pct. 82, și *Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 170-172].

128. Cu toate acestea, chiar și în situațiile în care Curtea nu poate stabili cu certitudine că un agent al statului a fost implicat în asasinat, Curtea poate totuși să găsească răspunzător statul pârât, în cazul în care consideră că autoritățile nu au luat măsurile rezonabile de care dispuneau pentru a proteja dreptul la viață al reclamantului în cauză (*Mahmut Kaya împotriva Turciei*, 2000, pct. 87 și 101; *Kılıç împotriva Turciei*, 2000, pct. 64 și 77; *Gongadze împotriva Ucrainei*, 2005, pct. 170-171; și, a contrario, *Denizci și alții împotriva Ciprului*, 2001, pct. 374 și 377).

4. Operațiuni de securitate sau militare

129. În contextul special al operațiunilor de securitate, Curtea a reținut că răspunderea statului nu se limitează la circumstanțele în care există dovezi semnificative că focul direcționat greșit de către agenții statului a ucis un civil. Răspunderea poate fi, de asemenea, angajată atunci când nu sunt luate toate măsurile posibile de precauție în alegerea mijloacelor și metodelor pentru o operațiune de securitate efectuată împotriva unui grup opozant în vederea evitării și, în orice caz, în vederea reducerii la minim a pierderilor accidentale de vieți civile (*Ahmet Özkan și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 297).

130. În acest context, Curtea a constatat, de exemplu, că:

- armata luase măsuri insuficiente pentru protecția vieții populației civile (*Ergi împotriva Turciei*, 1998, pct. 81, în care sora reclamantului a fost ucisă în cursul unei operațiuni de ambuscadă condusă de forțele de securitate împotriva PKK);
- deși alegerea forțelor de securitate de a deschide focul în mod intens ca răspuns la focurile trase asupra acestora dintr-un sat fusese „absolut necesară” în scopul protecției vieții, Turcia nu și-a îndeplinit obligațiile de a proteja viața în temeiul art. 2 întrucât forțele de securitate nu au verificat ulterior dacă au existat victime civile (*Ahmet Özkan și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 306-308, cu privire la un raid militar efectuat într-un sat pentru a captura teroriști, care a condus la decesul a doi copii);
- operațiunea militară nu a fost planificată și executată cu grija necesară pentru viața civililor (*Isaieva și alții împotriva Rusiei*, 2005, pct. 199, care privea bombardarea unui convoi de către avioane militare rusești în timpul războiului cecen, cu pierderi de vieți civile); a se vedea, de asemenea, *Abuieva și alții împotriva Rusiei*, 2010, pct. 203; și *Benzer și alții împotriva Turciei,* 2013, pct. 184, în care Curtea a reamintit că bombardamentele aeriene nediferențiate asupra civililor și satelor acestora nu pot fi acceptabile într-o societate democratică și nu pot fi conciliate cu vreunul din motivele care reglementează recurgerea la forță, prevăzute la art. 2 § 2 din Convenție, cu normele cutumiare de drept umanitar internațional sau orice tratat internațional care reglementează recurgerea la forță în conflictele armate;
- în cauza *Şirin Yılmaz împotriva Turciei*, 2004, în care soția reclamantului fusese ucisă de obuze de artilerie, Curtea nu a putut concluziona că aceasta a fost, dincolo de orice îndoială rezonabilă, ucisă în mod intenționat sau din neglijență de forțele de securitate (pct. 76; a se vedea, de asemenea, *Zengin împotriva Turciei*, 2004, pct. 44);
- în schimb, Curtea a constatat că rănirea primului reclamant și uciderea rudei celorlalți reclamanți din cauza tirurilor de mortiere trase de soldați aflați în apropierea graniței iraniene în momentul trecerii ilegale printr-o zonă militară interzisă a constitut recurgere la forță disproporționată, care nu fusese absolut necesară (*Bişar Ayhan împotriva Turciei*, 2021, pct. 74).

131. Curtea a subliniat, de asemenea, că art. 2 trebuie interpretat în măsura posibilului în lumina principiilor generale de drept internațional, inclusiv a normelor de drept umanitar internațional care joacă un rol indispensabil și universal acceptat în atenuarea brutalității și inumanității conflictului armat. Într-o zonă de conflict internațional, statele contractante au obligația de a proteja viețile celor care nu sunt sau nu mai sunt angajați în ostilități. Aceasta se extinde, de asemenea, la asigurarea asistenței medicale a răniților; acolo unde combatanții au decedat sau sucombat din cauza rănilor, necesitatea tragerii la răspundere necesită îndepărtarea în mod adecvat a rămășițelor celor decedați și impune ca autoritățile să colecteze și să ofere informații despre identitatea și soarta celor în cauză sau să permită astfel unor organe precum Comitetul Internațional al Crucii Roșii să intervină [*Varnava și alții împotriva Turciei* (MC), 2009, pct. 185]. Prin urmare, chiar și în situațiile de conflict armat internațional, garanțiile prevăzute de Convenție continuă să se aplice, deși sunt interpretate în temeiul dispozițiilor de drept umanitar internațional [*Hassan împotriva Regatului Unit* (MC), 2014, pct. 104].

5. Dispariții

a. Prezumția de deces

132. Atunci când o persoană este arestată în condiții bune de sănătate, dar se constată că este rănită la momentul punerii în libertate, statul are obligația să prezinte o explicație plauzibilă cu privire la modul în care au fost provocate aceste leziuni, în caz contrar ridicându-se o problemă în temeiul articolului 3 din Convenție. În același sens, art. 5 impune statului obligația de a ține seama de locul în care se află orice persoană luată în detenție și care a fost astfel plasată sub controlul autorităților. Întrebarea dacă neprezentarea de către autorități a unei explicații plauzibile cu privire la soarta unui deținut, în absența unui cadavru, ar putea, de asemenea, ridica probleme în temeiul art. 2 din Convenție va depinde de toate circumstanțele cauzei și, în special, de existența unor probe circumstanțiale suficiente, bazate pe elemente concrete, din care să se poată concluziona, cu respectarea condiției privind valoarea probatorie, că trebuie prezumat că deținutul a murit în detenție (*Timurtaş împotriva Turciei*, 2000, pct. 82).

133. În această privință, perioada de timp care a trecut de când persoana a fost plasată în detenție, deși nu este decisivă în sine, constituie un factor relevant care trebuie luat în considerare. Trebuie acceptat faptul că, cu cât trece mai mult timp fără nicio veste despre persoana aflată în detenție, cu atât mai mare este probabilitatea ca aceasta să fi decedat. Trecerea timpului poate, așadar, să afecteze într-o oarecare măsură ponderea care trebuie atașată altor elemente de probă circumstanțiale înainte de a se concluziona că persoana în cauză este prezumată ca fiind decedată. În această privință, Curtea consideră că această situație dă naștere unor probleme care depășesc simpla detenție ilegală, cu încălcarea art. 5. O astfel de interpretare este conformă cu protecția efectivă a dreptului la viață, astfel cum se prevede la art. 2, care se numără printre dispozițiile fundamentale ale Convenției (*Tanış și alții împotriva Turciei*, 2005, pct. 201).

134. Cu toate acestea, prezumția de deces nu este automată și nu poate fi obținută decât în urma examinării circumstanțelor cauzei, în care intervalul de timp scurs de când persoana a fost văzută în viață sau de când nu s-a mai auzit nimic de ea este un element relevant [*Varnava și alții împotriva Turciei* (MC), 2009, pct. 143; *Aslahanova și alții împotriva Rusiei*, 2012, pct. 100].

135. În plus, constatarea implicării statului în dispariția unei persoane nu este o condiție *sine qua non* pentru a stabili dacă persoana respectivă poate fi prezumată decedată; în anumite circumstanțe, dispariția unei persoane poate fi considerată, în sine, o amenințare la adresa vieții (*Medova împotriva Rusiei*, 2009, pct. 90).

136. De exemplu, în contextul conflictului din Cecenia, Curtea a concluzionat că, atunci când o persoană este reținută de către militari neidentificați fără recunoașterea ulterioară a detenției, acest fapt poate fi considerat o amenințare la adresa vieții (*Baisaieva împotriva Rusiei*, 2007, pct. 119; *Beksultanova împotriva Rusiei*, 2011, pct. 83).

137. În mod similar, Curtea a considerat că dispariția unei persoane în sud-estul Turciei între 1992 și 1996 putea fi considerată o amenințare la adresa vieții (*Osmanoğlu împotriva Turciei*, 2008, pct. 57-58; *Meryem Çelik și alții împotriva Turciei*, 2013, pct. 58), în special în cazul în care persoana respectivă era suspectată de autorități de implicare în acțiuni ale PKK (*Enzile Özdemir împotriva Turciei*, 2008, pct. 45).

138. În cazul în care guvernul ucrainean a susținut că Federația Rusă este responsabilă de o practică administrativă de dispariții forțate în Crimeea, Curtea a statuat că, atunci când se determină existența unei astfel de practici, examinarea globală nu ar trebui să se limiteze doar la acele persoane care au rămas în cele din urmă de negăsit. În timp ce prezumția de deces se aplica numai acelor persoane, având în vedere contextul general, inclusiv numărul mare de cazuri de privare ilegală de libertate săvârșite de persoane ale căror fapte implicau responsabilitatea Rusiei, faptul că victimele erau persoane percepute ca oponenți ai evenimentelor care se desfășurau în Crimeea la momentul

respectiv și faptul că răpirile urmau un anumit model și erau utilizate ca mijloc de intimidare și persecutare a acestor persoane pentru a suprima opoziția existentă în Crimeea față de „ocupația" rusă, Curtea a considerat că au existat cazuri „suficient de numeroase" de răpiri pentru a constitui un model sau un sistem („acte repetate") care, în sine, punea viața în pericol, pentru a atrage aplicabilitatea art. 2 în ceea ce privește această practică administrativă [*Ucraina împotriva Rusiei (re Crimea),*(MC), 2024, pct. 970].

b. Răspunderea statului în caz de deces prezumat

139. Din momentul în care Curtea consideră că s-a stabilit dincolo de orice îndoială rezonabilă că persoana dispărută trebuie să fie prezumată decedată în urma detenției sale nerecunoscute de către agenții statului, răspunderea statului este angajată. Întrucât astfel de circumstanțe nu oferă vreo justificare pentru niciunul din motivele enumerate la art. 2 § 2 din Convenție, Curtea constată că guvernul pârât este răspunzător pentru decesul prezumat al persoanei dispărute [*Akdeniz și alții împotriva Turciei*, 2001, pct. 101; *Orhan împotriva Turciei*, 2002, pct. 331; *İpek împotriva Turciei*, 2004, pct. 168; *Bazorkina împotriva Rusiei*, 2006, pct. 111; *Magomadov împotriva Rusiei*, 2007, pct. 99; *Meryem Çelik și alții împotriva Turciei*, 2013, pct. 60; *Mikieva și alții împotriva Rusiei*, 2014, pct. 160; *Kuștova și alții împotriva Rusiei (nr. 2)*, 2017, pct. 83; și, *a contrario*, *Tahsin Acar împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 217-219; *Nesibe Haran împotriva Turciei*, 2005, pct. 68; *Șafieva împotriva Rusiei*, 2012, pct. 79; *Kagirov împotriva Rusiei*, 2015, pct. 97].

c. Responsabilitatea statului de a proteja dreptul la viață

140. Dispariția unei persoane în circumstanțe care îi pun în pericol viața impune statului, în temeiul obligației pozitive inerente art. 2 din Convenție, să ia măsuri operaționale pentru a proteja dreptul la viață al persoanei dispărute (*Koku împotriva Turciei*, 2005, pct. 132; *Osmanoğlu împotriva Turciei*, 2008, pct. 75)[2].

141. În acest sens, orice neglijență manifestată de autoritățile de anchetă sau de supraveghere în fața unor amenințări reale și iminente la adresa vieții unei persoane identificate din partea unor agenți ai statului care au acționat în afara atribuțiilor lor legale poate presupune o încălcare a obligației pozitive de a proteja viața (*Gongadze împotriva Ucrainei*, 2005, pct. 170; *Turluieva împotriva Rusiei*, 2013, pct. 100-101).

142. Într-o cauză recentă, în care o tânără cu schizofrenie a dispărut, Curtea a constatat că autoritățile, care erau conștiente de existența unui risc real și imediat de sinucidere, au luat acțiuni imediate și adecvate în vederea găsirii ei în viață. Obligația de fond a statului de protejare a dreptului la viață a fost, prin urmare, îndeplinită [*Gongcalves Monteiro împotriva Portugaliei*, 2022, pct. 118; a se vedea, de asemenea, *Tunç împotriva Turciei (dec.)*, 2022, pct. 82-83, în care Curtea nu a găsit niciun indiciu că autoritățile știau sau ar fi trebuit să știe că există un risc real și imediat la adresa vieții rudei reclamantului, care a dispărut în timpul procesului penal împotriva sa pentru presupusa lui implicare într-o organizație teroristă, și, prin urmare, nici un indiciu că acestea nu au fi luat măsurile care puteau fi în mod rezonabil așteptate de la ele].

6. Omoruri comise de agenți ai statului în calitatea lor privată

143. Un stat contractant va fi răspunzător în temeiul Convenției pentru încălcarea drepturilor omului cauzată de actele săvârșite de agenții săi în exercitarea atribuțiilor lor (*Krastanov împotriva Bulgariei*, 2004, pct. 53). Faptul că o persoană este agent al statului în sensul Convenției se definește pe baza unei multitudini de criterii, unul dintre acestea fiind cel funcțional (*Fergec împotriva Croației*, 2017, pct. 36). Curtea a hotărât de asemenea că, atunci când comportamentul unui agent al statului este ilegal, problema dacă actele în litigiu se pot imputa statului necesită o apreciere a circumstanțelor în

[2] A se vedea secțiunea "Protecția vieții".

ansamblu și o luare în considerare a naturii și a circumstanțelor comportamentului în cauză (*Sašo Gorgiev împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, 2012, pct. 47-48).

144. În special, Curtea a constatat că statele nu sunt, în principiu, direct răspunzătoare pentru niciun omor sau vătămare comisă de agenți ai statului în calitatea lor privată, cu excepția cazului în care agenții respectivi s-au folosit de poziția lor atunci când au comis fapta ilegală în cauză cel puțin cu complicitatea sau consimțământul autorităților, indiferent dacă agentul în cauză se afla sau nu în serviciu la momentul producerii evenimentelor (*Enukidze și Girgvliani împotriva Georgiei*, 2011, pct. 290; *Kotelnikov împotriva Rusiei*, 2016, pct. 93; *Fergec împotriva Croației*, 2017, pct. 36).

145. Cu toate acestea, în astfel de circumstanțe, obligația statului de a lua măsurile adecvate pentru a proteja viața celor aflați sub jurisdicția sa se menține (a se vedea, de exemplu, abordarea adoptată în *Gorovenki și Bugara împotriva Ucrainei*, 2012, pct. 31-40).

146. Într-o cauză recentă în care un ofițer azer a ucis un ofițer armean și a amenințat că va ucide un alt soldat armean în timp ce lua parte la un curs NATO la Budapesta, Curtea a considerat că Azerbaidjanul nu poate fi considerat răspunzător pentru faptele în cauză. În această privință, instanța a acordat o importanță crucială faptului că autorul nu a acționat în exercitarea atribuțiilor sale oficiale sau la ordinele superiorilor săi. Curtea a respins, de asemenea, argumentul reclamanților întemeiat pe art. 11 din Proiectul de articole ale ONU privind răspunderea statelor pentru fapte internaționale ilicite: deși măsurile adoptate de guvernul azer au demonstrat în mod evident „aprobarea” și „confirmarea” infracțiunilor făptuitorului, nu s-a demonstrat în mod convingător că Azerbaidjanul „a recunoscut” în mod clar și fără echivoc și că „a adoptat” actele acestuia „ca atare”, asumându-și astfel în mod direct și categoric răspunderea pentru uciderea efectivă a unei victime și pentru tentativa de asasinare a altei victime (*Makuchyan și Minasyan împotriva Azerbaidjanului și Ungariei*, 2020, pct. 111-118).

147. În schimb, într-o cauză care privea uciderea țintită a unui dezertor politic rus și dizident în Regatul Unit cu o doză mare de poloniu 210, Curtea a constatat, ținând seama de probele *prima facie* ale implicării statului pe care guvernul pârât nu le-a combătut, că acele două persoane de origine rusă pe care ancheta internă din Regatul Unit le-a stabilit ca fiind făptuitori, au acționat ca agenți ai statului și că fapta în litigiu era astfel imputabilă Rusiei (*Carter împotriva Rusiei*, 2021, pct. 162-169).

IV. Obligații procedurale

Art. 2 § 1 din Convenție

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. [...]”

Cuvinte-cheie HUDOC

Anchetă efectivă (2-1)

A. Domeniul de aplicare al obligațiilor procedurale

148. Obligațiile procedurale ale statului au fost formulate inițial în contextul recurgerii la forță letală de către agenți ai statului atunci când Curtea a afirmat că interzicerea generală legală a uciderii arbitrare de către agenții statului ar fi ineficientă, în practică, dacă nu ar exista nicio procedură de control al legalității recurgerii la forță letală de către autoritățile statului. Curtea subliniază faptul că obligația de a proteja dreptul la viață, prevăzută la art. 2 din Convenție, coroborată cu obligația generală a statului, în temeiul art. 1 din Convenție, potrivit căreia statele „recunosc oricărei persoane

aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în […] Convenție", impune în mod implicit existența unei anchete oficiale efective în cazul persoanelor ucise ca urmare a recurgerii la forță, *inter alia*, de către agenți ai statului (*McCann și alții împotriva Regatului Unit*, 1995, pct. 161).

149. Ulterior, Curtea a admis că această obligație apare într-o serie de situații în care o persoană a suferit vătămări care îi puneau viața în pericol, a decedat sau a dispărut în circumstanțe violente sau suspecte, indiferent dacă cei presupuși ca fiind răspunzători sunt agenți ai statului sau persoane particulare sau sunt necunoscuți, sau vătămările sunt autoprovocate [privind, de exemplu, violența între deținuți: *Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit*, 2002, pct. 69; privind omoruri comise de deținuți care beneficiaseră de scheme de eliberare anticipată sau reintegrare socială: *Maiorano și alții împotriva Italiei*, 2009, pct. 123-26; privind asasinarea unor personalități de prim plan: *Kolevi împotriva Bulgariei*, 2009, pct. 191-215; privind violența domestică: *Opuz împotriva Turciei*, 2009, pct. 150-150; privind decese sau dispariții suspecte: *Iorga împotriva Moldovei*, 2010, pct. 26; *Tahsin Acar împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 226; privind sinucidere: *Trubnikov împotriva Rusiei*, 2005; *Mosendz împotriva Ucrainei*, 2013, pct. 92; *Vasîlca împotriva Republicii Moldova*, 2014, pct. 28].

Aceasta decurge din art. 2, care impune statului datoria de a asigura dreptul la viață prin punerea în aplicare a unor norme de incriminare eficiente pentru a descuraja săvârșirea de infracțiuni împotriva persoanei, susținută de un mecanism de aplicare a legii pentru prevenirea, reprimarea și sancționarea încălcărilor unor astfel de norme. Această obligație impune în mod implicit că trebuie să existe o anumită formă de anchetă oficială efectivă atunci când există motive să se creadă că o persoană a suferit vătămări care i-au pus viața în pericol în circumstanțe suspecte, chiar și atunci când presupusul făptuitor al atacului fatal nu este agent al statului [*Mustafa Tunç și Fecire Tunç împotriva Turciei* (MC), 2015, pct. 171].

150. Curtea a extins, de asemenea, domeniul de aplicare al acestei obligații la situațiile în care o persoană a suferit leziuni care i-au pus viața în pericol sau în care au fost pierdute vieți omenești în circumstanțe care ar putea angaja răspunderea statului din cauza presupusei neglijențe [a se vedea, de exemplu, în contextul asistenței medicale: *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei* (MC), 2017, pct. 214; și în cel al accidentelor rutiere: *Anna Todorova împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 72). În astfel de cauze, Curtea a reținut că art. 2 din Convenție trebuie considerat, de asemenea, ca impunând statului să instituie un sistem judiciar independent eficient pentru a asigura mijloace legale care să permită stabilirea faptelor, tragerea la răspundere a celor răspunzători și furnizarea unei reparații adecvate victimei (*Sinim împotriva Turciei*, 2017, pct. 59; *Ciechońska împotriva Poloniei*, 2011, pct. 66). În astfel de cauze, Curtea a transpus, cu anumite adaptări și într-o manieră fragmentată, principiile generale privind obligația de a ancheta, în special, normele minime care se impun.[3]

151. Atunci când victima unui atac mortal este agent al statului care își îndeplinește atribuțiile oficiale, Curtea a subliniat că obligația procedurală a statului impune o anchetă suplimentară cu privire la contribuția directă a unor acțiuni sau omisiuni din partea altor agenți ai statului la respectivul deces (*Ribcheva și alții împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 125-130).

B. Relația dintre aspectul material și cel procedural

152. Obligația statului de a efectua o anchetă efectivă a fost considerată, în jurisprudența Curții, o obligație inerentă art. 2, care impune, *inter alia*, ca dreptul la viață să fie „protejat prin lege". Deși nerespectarea unei asemenea obligații poate avea consecințe asupra dreptului protejat în temeiul art. 13, obligația procedurală prevăzută la art. 2 este considerată o obligație distinctă [*İlhan împotriva Turciei* (MC), 2000, pct. 91-92; *Šilih împotriva Sloveniei* (MC), 2009, pct. 153-154]. Aceasta poate conduce la constatarea unei „ingerințe" separate și independente. Concluzia derivă din faptul că Curtea a examinat în mod constant aspectul obligațiilor procedurale separat de problema respectării

3. A se vedea secțiunea Obligații procedurale în ceea ce privește decese sau vătămări grave.

obligației materiale (și, după caz, a constatat o încălcare separată a art. 2 în această privință) și din faptul că, în numeroase ocazii, a fost invocată o încălcare a obligației procedurale în temeiul art. 2 în lipsa unei plângeri cu privire la aspectul său material [*Armani Da Silva împotriva Regatului Unit* (MC), 2016, pct. 231].

C. Scopul anchetei

153. Scopul esențial al unei anchete în temeiul art. 2 este asigurarea punerii efective în aplicare a legilor interne care protejează dreptul la viață și, în cauzele care implică agenți ai statului sau organe ale statului, asigurarea răspunderii acestora pentru decesele survenite sub responsabilitatea lor [*Hugh Jordan împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 105; *Nachova și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2005, pct. 110; *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 163].

D. Forma anchetei

154. Forma pe care o va lua ancheta pentru a atinge scopurile art. 2 poate varia în funcție de circumstanțe. Cu toate acestea, indiferent care este modul folosit, autoritățile trebuie să acționeze din oficiu odată ce s-au sesizat. Autoritățile nu pot lăsa rudelor apropiate inițiativa de a formula o plângere oficială sau de a-și asuma responsabilitatea pentru derularea oricărei proceduri de anchetă [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 165].

155. În contextul cauzelor de omor despre care se pretinde că au fost săvârșite de către sau în colaborare cu agenți ai statului, procesele civile, desfășurate la inițiativa rudelor apropiate, nu a autorităților, și care nu implică identificarea sau pedepsirea unui pretins făptuitor, nu pot fi luate în considerare atunci când este evaluată respectarea de către stat a obligațiilor procedurale care îi revin în temeiul art. 2 din Convenție (*Hugh Jordan împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 141), întrucât, în astfel de cauze, obligația procedurală a statului în temeiul art. 2 nu poate fi îndeplinită doar prin acordarea de despăgubiri [*McKerr împotriva Regatului Unit* (dec.), 2000, pct. 121; *Bazorkina împotriva Rusiei*, 2006, pct. 117; *Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 165].

156. Curtea a explicat că aceasta se întâmplă întrucât, în cauzele de omor, interpretarea art. 2 ca implicând obligația de a efectua o anchetă oficială nu se justifică doar pentru că orice alegație privind o astfel de infracțiune dă naștere în mod normal răspunderii penale, ci și din cauză că, în practică, în contextul unor omoruri despre care se pretinde că au fost săvârșite de agenți ai statului sau în coluziune cu agenți ai statului, circumstanțele reale ale decesului sunt sau pot fi limitate în mare măsură în funcție de cunoștințele agenților sau autorităților statului, astfel încât declanșarea unor procese penale interne adecvate precum urmărirea penală, acțiuni disciplinare și exercitarea unor căi de atac oferite victimelor și familiilor acestora vor fi condiționate de efectuarea unei anchete oficiale adecvate [*Makaratzis împotriva Greciei* (MC), 2004, pct. 73; *Hașiev și Akaieva împotriva Rusiei*, 2005, pct. 120-121].

E. Natura și gradul examinării

157. Natura și gradul controlului care îndeplinesc pragul minim al eficacității anchetei depind de circumstanțele particulare ale cauzei. Evaluarea trebuie făcută pe baza tuturor faptelor relevante și în raport cu realitățile practice ale activității de anchetare [*Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României* (MC), 2014, pct. 147]. Nu este posibil să se reducă varietatea situațiilor care ar putea apărea la o simplă listă a actelor de anchetă sau la alte criterii simplificate (*Velikova împotriva Bulgariei*, 2000, pct. 80).

158. În cazul în care un deces suspect a fost provocat de un agent al statului, autoritățile interne relevante trebuie să efectueze un control extrem de strict în ceea ce privește ancheta ulterioară

[*Enukidze și Girgvliani împotriva Georgiei*, 2011, pct. 277; *Armani Da Silva împotriva Regatului Unit* (MC), 2016, pct. 234].

159. În contextul dispariţiilor, având în vedere faptul că dispariția este un fenomen distinct, caracterizat de o situație continuă de incertitudine și de lipsă a răspunderii, în care există o lipsă de informații sau chiar o disimulare și negare deliberată cu privire la ceea ce s-a întâmplat și că această situație durează foarte frecvent mult timp, prelungirea suferinței rudelor victimei, alături de elementul distinctiv suplimentar al lipsei ulterioare a posibilității de a cunoaște locația și soarta persoanei dispărute dă naștere unei situații continue. Prin urmare, în astfel de cauze, obligația procedurală va persista, eventual, atât timp cât soarta persoanei nu este clarificată; omisiunea desfășurării unei anchete necesare va fi privită o încălcare continuă. Acest aspect este valabil chiar și atunci când, în cele din urmă, decesul poate fi prezumat [*Varnava și alții împotriva Turciei* (MC), 2009, pct. 148].

160. În cauzele care privesc asasinate la comandă, Curtea a considerat că ancheta nu poate fi considerată adecvată în lipsa unor eforturi investigative reale și serioase cu scopul de a identifica autorul moral al infracțiunii, și anume persoana sau persoanele care au comandat asasinatul. În astfel de cauze, controlul autorităților naționale trebuia să depășească obiectivul identificării unui asasin (*Mazepa și alții împotriva Rusiei*, 2018, pct. 75-79; a se vedea, de asemenea, *Nemțova împotriva Rusiei*, 2023, pct. 111 și 116).

161. În cazul în care victima unui asasinat este un jurnalist, Curtea, făcând trimitere la Recomandarea CM/Rec (2016) 4 privind protecția jurnalismului și siguranța jurnaliștilor și a altor actori din domeniul mass-mediei, a considerat ca fiind deosebit de importantă verificarea unei posibile legături a infracțiunii cu activitatea profesională a jurnalistului (*Mazepa și alții împotriva Rusiei*, 2018, pct. 73).

162. În mod similar, în cazul în care victima a fost un politician proeminent și un lider al opoziției, Curtea a considerat că este esențial să se analizeze dacă a existat un posibil motiv politic pentru uciderea sa și dacă anumiți funcționari de stat ar fi putut să fie implicați [*Nemțova împotriva Rusiei*, 2023, pct. 117-127; a se vedea, de asemenea, *Navalnîi împotriva Rusiei* (nr. 3), în care autoritățile au refuzat să inițieze proceduri penale în cazul tentativei de asasinare a unei figuri proeminente a opoziției cu o substanță identificată drept agent neurotoxic].

F. Standardele anchetei

1. Independența

163. Pentru ca anchetarea unor crime pretins săvârșite de agenți ai statului să fie eficientă, se consideră necesar, în general, ca persoanele responsabile și însărcinate cu efectuarea anchetei să fie independente de cele implicate în evenimente. Aceasta înseamnă nu numai lipsa unei legături ierarhice sau instituționale, ci și o independență practică. Încrederea publică în monopolul statului privind recurgerea la forță depinde de aceasta [*Armani Da Silva împotriva Regatului Unit* (MC), 2016, pct. 232].

164. Cerințele art. 2 impun mai degrabă o examinare concretă a independenței anchetei în ansamblul său, decât o evaluare abstractă [*Mustafa Tunç și Fecire Tunç împotriva Turciei* (MC), 2015, pct. 222].

165. În plus, art. 2 nu solicită ca persoanele și organele responsabile pentru anchetă să beneficieze de independență absolută, ci să fie suficient de independente față de persoanele și structurile a căror răspundere este posibil să fie angajată. Caracterul adecvat al gradului de independență este evaluat în lumina tuturor circumstanțelor, care sunt în mod necesar specifice fiecărei cauze (*ibid.*, pct. 223).

166. Cu toate acestea, atunci când independența statutară sau instituțională poate fi pusă sub semnul întrebării, o asemenea situație, deși nu este decisivă, va impune un control mai strict din partea Curții cu privire la caracterul independent al anchetei. Atunci când apare o problemă privind independența și imparțialitatea unei anchete, abordarea corectă constă în a examina dacă și în ce măsură

circumstanța în litigiu a compromis eficiența anchetei și capacitatea acesteia de a clarifica circumstanțele decesului și de a-i pedepsi pe cei responsabili (*ibid.*, pct. 224).

167. În această privință, Curtea a subliniat faptul că procurorii se bazează în mod inevitabil pe poliție pentru informații și sprijin și că acest lucru nu este suficient în sine pentru a concluziona că nu au suficientă independență față de poliție. Mai degrabă, apar probleme în cazul în care un procuror are o relație strânsă de muncă cu un anumit corp de poliție [*Ramsahai și alții împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2007, pct. 344].

168. Curtea a constatat că nu a existat independență în cursul anchetelor în care, de exemplu, anchetatorii:

- erau potențiali suspecți (*Bektaș și Özalp împotriva Turciei*, 2010, pct. 66; *Orhan împotriva Turciei*, 2002, pct. 342);
- erau colegi direcți ai persoanelor care erau sau era posibil să fie vizate de anchetă [*Ramsahai și alții împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2007, pct. 335-341; *Emars împotriva Letoniei*, 2014, pct. 85 și 95];
- se aflau într-o relație ierarhică cu potențialii suspecți (*Șandru și alții împotriva României*, 2009, pct. 74; *Enukidze și Girgvliani împotriva Georgiei*, 2011, pct. 247 și urm.).

169. În anumite cauze, Curtea a interpretat acțiunea specifică a organelor de urmărire penală ca fiind un indiciu al lipsei de independență, ca de exemplu,

- neadoptarea anumitor măsuri care să elucideze circumstanțele cauzei (*Serghei Șevcenko împotriva Ucrainei*, 2006, pct. 72-73);
- ponderea excesivă acordată declarațiilor suspecților (*Kaya împotriva Turciei*, 1998, pct. 89);
- neexplorarea anumitor piste evidente și necesare ale anchetei [*Oğur împotriva Turciei* (MC), 1999, pct. 90-91];
- inerția [*Rupa împotriva României (nr. 1)*, 2008, pct. 123-124].

170. Curtea nu a constatat o problemă privind independența anchetei în următoarele circumstanțe:

- simplul fapt că anchetatorii și cei anchetați împărțeau același spațiu locuibil în contextul particular al operațiunilor militare desfășurate în străinătate [*Jaloud împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2014, pct. 189];
- atunci când instanța militară care efectua evaluarea anchetei nu se bucura de independență statutară deplină, dar nu exista nicio legătură ierarhică, instituțională sau de alt gen directă între aceasta și principalul potențial suspect, iar comportamentul specific al acestei instanțe nu reflecta lipsă de independență sau imparțialitate în desfășurarea anchetei [*Mustafa Tunç și Fecire Tunç împotriva Turciei* (MC), 2015, pct. 254].

2. Caracterul adecvat

171. Pentru a fi „efectivă”, în măsura în care această expresie trebuie înțeleasă în contextul art. 2 din Convenție, ancheta unui deces care implică răspunderea părții contractante în temeiul respectivului articol trebuie, în primul rând, să fie adecvată [*Ramsahai și alții împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2007, pct. 324]. Aceasta înseamnă că trebuie să permită să stabilească dacă forța utilizată a fost sau nu a fost justificată în respectivele circumstanțe și să îi identifice și – dacă este cazul – să îi pedepsească pe cei răspunzători [*Armani Da Silva împotriva Regatului Unit* (MC), 2016, pct. 243]. Aceasta nu este o obligație de rezultat, ci una de mijloace [*Tahsin Acar împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 223; *Jaloud împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2014, pct. 186].

172. Autoritățile trebuie să urmeze toți pașii rezonabili posibili pentru a obține probele privind incidentul, inclusiv, *inter alia*, declarațiile martorilor oculari, probe legale și, după caz, un raport de autopsie, care oferă o prezentare completă și exactă a leziunilor și o analiză obiectivă a constatărilor

clinice, inclusiv cauza decesului [*Armani Da Silva împotriva Regatului Unit* (MC), 2016, pct. 233]. În această privință, Curtea a reținut că o anchetă efectivă poate, în anumite circumstanțe, să impună exhumarea rămășițelor defunctului, în pofida opoziției familiei (*Solska și Rybicka împotriva Poloniei*, 2018, pct. 120-121). În plus, acolo unde s-a recurs la forță de către agenții statului, ancheta trebuie să fie, de asemenea, efectivă în sensul în care este capabilă să determine dacă forța utilizată a fost sau nu a fost justificată [*Armani Da Silva împotriva Regatului Unit* (MC), 2016, pct. 233]. Orice deficiență a anchetei care afectează posibilitatea de a stabili cauza decesului sau identitatea persoanelor răspunzătoare riscă să contravină acestei norme [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 166].

173. În special, concluziile anchetei trebuie să se bazeze pe o analiză minuțioasă, obiectivă și imparțială a tuturor elementelor relevante. Nerespectarea unei piste evidente a anchetei afectează într-o măsură decisivă capacitatea anchetei de a stabili circumstanțele cauzei și identitatea celor răspunzători [*Mustafa Tunç și Fecire Tunç împotriva Turciei* (MC), 2015, pct. 175].

174. Curtea a constatat că ancheta a fost inadecvată atunci când, de exemplu:

- ancheta privind focurile letale trase de poliție în timpul unei tentative de arestare a fost afectată de deficiențe precum omisiunea de a testa mâinile ofițerilor în cauză pentru a constata existența unor reziduuri de praf de pușcă; de a reconstitui incidentului; de a examina armele sau muniția; lipsa unei înregistrări video adecvate a traumatismului provocate corpului victimei de glonțul fatal; nesepararea ofițerilor implicați în incident înainte de interogatoriu [*Ramsahai și alții împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2007, pct. 326-332];
- examinarea medico-legală a fost defectuoasă (*Tanlı împotriva Turciei*, 2001, pct. 153; a se vedea, *a contrario*, *A.P. împotriva Austriei,* 2024, pct. 154-58);
- autoritățile au acceptat versiunea faptelor prezentate de agenții statului acuzați fără să mai audieze alți martori (*Özalp și alții împotriva Turciei*, 2004, pct. 45) sau s-au bazat pe raportul întocmit de aceștia (*İkincisoy împotriva Turciei*, 2004, pct. 78);
- nu a existat nicio examinare a jurnalului de bord, care constituia un element-cheie în posibila identificare și urmărire penală a celor răspunzători pentru bombardarea satelor civile de către aeronave militare (*Benzer și alții împotriva Turciei*, 2013, pct. 196);
- ancheta privind uciderea unui jurnalist de investigație s-a concentrat doar asupra unei singure linii de anchetă, fără a explora alte alegații (*Mazepa și alții împotriva Rusiei*, 2018, pct. 77-79);
- ancheta privind împrejurările care au condus la decesul fiului reclamantului ca urmare a împușcării accidentale a acestuia de către un coleg în timpul serviciului militar nu a elucidat anumite aspecte de fapt importante, precum durata totală a transferului la spital, precum și natura și originea mai multor leziuni constatate în cursul autopsiei (*Dimaksyan împotriva Armeniei*, 2023, pct. 102).

175. În schimb, având în vedere diferitele măsuri întreprinse de autoritățile interne, Curtea nu a constatat o problemă privind caracterul adecvat al anchetei în:

- *Mustafa Tunç și Fecire Tunç împotriva Turciei* (MC), 2015, pct. 209, care privea anchetarea decesului fiului și fratelui reclamanților în timpul efectuării serviciului militar;
- *Armani Da Silva împotriva Regatului Unit* (MC), 2016, pct. 286, care privea anchetarea împușcării mortale a unei persoane identificate în mod eronat ca suspect de terorism;
- *Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), 2011, pct. 309, care privea împușcarea mortală a unui demonstrant de către un membru al forțelor de securitate în cursul unui summit G8;
- *Palić împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2011, pct. 64-66, care privea anchetarea dispariției soțului reclamantei în timpul războiului din Bosnia și Herțegovina;

- *Tunç împotriva Turciei (dec.)*, 2022, pct. 96-97, care avea ca obiect ancheta autorităților privind dispariția rudei reclamantului, împotriva căruia era în desfășurare un proces penal privind implicarea acestuia într-o organizație teroristă;
- *Fraisse și alții împotriva Franței*, 2025, pct. 161-162, care avea ca obiect ancheta privind decesul unui student ca urmare a exploziei unei grenade paralizante lansate de un jandarm în timpul confruntărilor violente dintre protestatari și forțele de jandarmi mobile.

3. Promptitudine și diligență rezonabilă

176. Art. 2 prevede că anchetele trebuie să fie prompte [*Armani Da Silva împotriva Regatului Unit* (MC), 2016, pct. 237] și să fie efectuate cu o diligență rezonabilă [*Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), 2011, pct. 305].

177. Curtea admite că pot exista obstacole sau dificultăți care împiedică evoluția unei anchete într-o situație specială, dar consideră că un răspuns prompt al autorităților în anchetarea recurgerii la forță letală poate fi considerat, în general, esențial pentru menținerea încrederii publice în respectarea statului de drept și pentru prevenirea oricărei aparențe de complicitate la acte ilicite sau tolerare a acestora [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2011, pct. 167; *Tahsin Acar împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 224; *Armani Da Silva împotriva Regatului Unit* (MC), 2016, pct. 237].

178. Curtea observă că trecerea timpului este de natură nu numai să submineze o anchetă, ci și să compromită definitiv șansele acesteia de a fi încheiată [*Mocanu și alții împotriva României* (MC), 2014, pct. 337].

179. Curtea a constatat că autoritățile interne nu au reușit, *inter alia*, să ancheteze cu suficientă promptitudine și o diligență rezonabilă în următoarele cauze:

- *Kelly și alții împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 136: ancheta privind uciderea rudelor reclamanților de către forțele de securitate în cursul unei operațiuni a început la opt ani de la decesul acestora;
- *Nafiye Çetin și alții împotriva Turciei*, 2009, pct. 42: procesul penal inițiat pentru a elucida faptele și pentru a-i identifica și pedepsi pe cei răspunzători pentru decesul rudelor lor în timp ce se aflau în custodia poliției a rămas pendinte pentru o perioadă de aproape cincisprezece ani;
- *Mocanu și alții împotriva României* (MC), 2014, pct. 348: ancheta privind uciderea domnului Mocanu în cursul demonstrațiilor din 1990 împotriva regimului român a rămas pendinte, în total, peste douăzeci și trei de ani;
- *Hemsworth împotriva Regatului Unit*, 2013, pct. 74: audierile în anchetă au început la 13 ani după pretinsa ucidere a rudelor reclamanților de către forțele de securitate din Irlanda de Nord;
- *Jelić împotriva Croației*, 2014, pct. 91: ancheta privind răpirea și uciderea soțului reclamantei în 1991 a fost afectată de întârzieri inexplicabile;
- *Mazepa și alții împotriva Rusiei*, 2018, pct. 81: ancheta privind uciderea unui jurnalist de investigație, în special în privința identității persoanelor care au comandat omorul, era încă pendinte după peste unsprezece ani;
- *Durdaj și alții împotriva Albaniei*, 2023, pct. 235: procesul penal împotriva unui înalt funcționar de stat, cu privire la rolul său în explozia unei instalații de dezafectare a armelor, care s-a soldat cu decese și vătămări corporale grave, era încă pendinte la mai mult de paisprezece ani după evenimente.

180. Cu toate acestea, Curtea nu a considerat că durata anchetei și/sau a proceselor penale ulterioare au fost ineficiente în cazurile care priveau crimele pretins săvârșite de Hezbollah. Luând act de natura infracțiunii, omorul săvârșit de un autor necunoscut și eforturile necesare pentru desființarea unei

organizații criminale, Curtea a considerat că anchetele efectuate în aceste cauze, deși au fost de lungă durată, nu au fost lipsite de efect și nu se putea susține că autoritățile nu au luat nicio măsură cu privire la uciderea rudelor reclamanților [*Bayrak și alții împotriva Turciei*, 2006, pct. 54-55; *Adıyaman împotriva Turciei* (dec.), 2010]. A se vedea, de asemenea, în contextul anchetelor privind decese și dispariții în cursul unui conflict armat, *Palić împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2011, pct. 70; *Zdjelar și alții împotriva Croației*, 2017, pct. 91-94.

4. Controlul public și participarea rudelor apropiate

181. Trebuie să existe un element suficient de control public al anchetei sau al rezultatelor acesteia pentru a asigura angajarea răspunderii atât în practică, cât și în teorie. Totuși, această cerință nu prevede ca toate aspectele procedurilor ulterioare unei anchete privind decesul violent să fie făcute publice sau, de exemplu, publicarea rapoartelor poliției și a materialelor investigative să poată implica chestiuni sensibile cu posibile efecte prejudiciabile asupra persoanelor fizice sau asupra altor anchete și, prin urmare, nu poate fi considerată o cerință automată în temeiul art. 2 din Convenție. Gradul controlului public necesar poate varia de la cauză la cauză [*Ramsahai și alții împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2007, pct. 353; *Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), 2011, pct. 304].

182. Cu toate acestea, în toate cauzele, rudele victimei trebuie să fie implicate în procedură în măsura necesară pentru a-i proteja interesele legitime [*Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 167]. Aceasta nu înseamnă că organele de urmărire penală trebuie să satisfacă toate cererile pentru efectuarea unui act procedural înaintate de o rudă în cursul anchetei [*Ramsahai și alții împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2007, pct. 348; *Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), 2011, pct. 304]. În plus, lipsa controlului public asupra anchetelor polițienești poate fi compensată prin furnizarea accesului necesar al publicului sau al rudelor victimei în cursul altor etape ale procedurii (*Hugh Jordan împotriva Regatului Unit*, 2001, pct. 121).

183. Curtea a constatat că ancheta nu a fost accesibilă rudelor apropiate sau că nu a permis un control public adecvat atunci când:

- familia victimei nu a avut acces la anchetă sau la actele instanței [*Oğur împotriva Turciei* (MC), 1999, pct. 92; a se vedea, de asemenea, *Tagiyeva împotriva Azerbaidjanului*, 2022, pct. 73, în care reclamanta nu a avut acces la dosarul cauzei] sau nu a fost informată cu privire la evoluția semnificativă a anchetei (*Betaiev și Betaieva împotriva Rusiei*, 2008, pct. 88; a se vedea, de asemenea, *Boișenko împotriva Rusiei*, 2021, pct. 99, în care reclamantului nu i s-a acordat statutul de victimă și nu i s-a furnizat nicio informație cu privire la etapele anchetei);
- soției victimei nu i s-a furnizat nicio informație cu privire la evoluția anchetei; nu a putut examina în mod corespunzător dosarul cauzei și nu a primit niciun act privind declarațiile martorilor sau alte etape procedurale (*Mejieva împotriva Rusiei*, 2015, pct. 75);
- tatăl victimei nu a fost informat despre decizia de netrimitere în judecată (*Güleç împotriva Turciei*, 1998, pct. 82);
- participarea rudelor apropiate la anchetă a fost condiționată de depunerea unei plângeri penale împreună cu o cerere de participare la procedură în calitate de parte civilă (*Slimani împotriva Franței*, 2004, pct. 47);
- organele de urmărire penală au încercat să respingă documentele de anchetă ale reclamanților (*Benzer și alții împotriva Turciei*, 2013, pct. 193).
- tatăl persoanei decedate nu a avut acces la documentele din dosarul penal sau la ancheta administrativă și nu a fost informat despre deces decât după efectuarea autopsiei, deși corpul persoanei decedate fusese anterior identificat (*Fountas împotriva Greciei*, 2019, pct. 96);

- lipsa completă a publicității și a implicării reclamanților în două anchete interne ale Ministerului Afacerilor Interne privind decesul rudei lor – un ofițer de poliție ucis de un individ periculos în cursul unei operațiuni polițienești – ceea ce a avut un impact asupra posibilității acestora de a introduce o acțiune în despăgubiri (*Ribcheva și alții împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 146-147).

184. Curtea nu a constatat nicio problemă privind accesibilitatea la detaliile anchetei pentru rudele apropiate sau pentru public în:

- *Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), 2011, pct. 315, care privea împușcarea mortală a unui demonstrant de către un membru al forțelor de securitate în cursul unui summit G8;
- *Bubbins împotriva Regatului Unit*, 2005, pct. 161, în care fratele reclamantului a fost împușcat de ofițeri de poliție în apartamentul său, după un asediu de două ore;
- *Palić împotriva Bosniei și Herțegovinei*, 2011, pct. 64-69, care privea anchetarea dispariției soțului reclamantei în timpul războiului din Bosnia și Herțegovina;
- *Waresiak împotriva Poloniei*, 2020, pct. 95, care privea restricțiile aplicabile rudelor apropiate ale victimei în cadrul procedurii penale referitoare la un minor.

G. Aspecte legate de trimiterea în judecată, pedepse și despăgubiri

185. Nu există un drept de a obține o inculpare sau o condamnare sau o anumită sentință, iar faptul că o anchetă se finalizează fără rezultate concrete sau doar limitate nu indică existența unor deficiențe ca atare [*Giuliani și Gaggio împotriva Italiei* (MC), 2011, pct. 306]. Până în prezent, Curtea nu a considerat eronată o hotărâre judecătorească în urma unei anchete desfășurată în conformitate cu art. 2 și nici nu a solicitat instanței interne competente să dispună trimiterea în judecată dacă instanța respectivă a considerat că aplicarea legislației penale adecvate în cazul faptelor cunoscute nu are ca rezultat condamnarea [*Hanan împotriva Germaniei* (MC), 2021, pct. 210].

186. Cu toate acestea, cerințele art. 2 sub aspectul său procedural depășesc stadiul anchetei oficiale. Prin urmare, dacă ancheta a condus la inițierea unei proceduri în fața instanțelor naționale, atunci procedura în ansamblu, inclusiv etapa de judecată, trebuie să îndeplinească cerințele obligației pozitive de a proteja viața prin lege [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 95; *Ali și Ayşe Duran împotriva Turciei*, 2008, pct. 61].

187. În această privință, Curtea amintește că, în cursul normal al unui proces penal, o procedură contradictorie în fața unui judecător independent și imparțial trebuie considerată ca oferind cele mai ferme garanții ale unei proceduri eficiente de constatare a faptelor și de atribuire a răspunderii penale [*McKerr împotriva Regatului Unit* (dec.), 2000, pct. 134]. Cu toate acestea, nu se poate exclude, de exemplu, posibilitatea ca deficiențele unei anchete să afecteze fundamental capacitatea unei instanțe de a stabili răspunderea pentru decesul unei persoane (*Ağdaş împotriva Turciei*, 2004, pct. 102).

188. Curtea acordă instanțelor naționale o deferență substanțială în alegerea pedepselor adecvate pentru infracțiunile de rele tratamente și omor săvârșite de către agenții statului. Cu toate acestea, trebuie să exercite o anumită competență de control și să intervină în cazul unei disproporții vădite între infracțiunea săvârșită și pedeapsa impusă [*Armani Da Silva împotriva Regatului Unit* (MC), 2016, pct. 285].

189. De exemplu, Curtea a subliniat faptul că obligațiile procedurale care decurg din art. 2 și 3 din Convenție nu pot fi considerate ca fiind îndeplinite atunci când o anchetă se finalizează prin prescripția răspunderii penale rezultată din inactivitatea autorităților (*Asociația „21 decembrie 1989” și alții împotriva României*, 2011, pct. 144).

190. De asemenea, în contextul decesului în urma relelor tratamente aplicate de agenții statului, Curtea a considerat că suspendarea executării pedepsei cu închisoarea a ofițerilor de poliție

condamnați este comparabilă cu o amnistie parțială și că aceste măsuri nu pot fi considerate permisibile în jurisprudența sa întrucât, în consecință, ofițerii condamnați s-au bucurat de virtuală impunitate, în pofida condamnării lor (*Ali și Ayșe Duran împotriva Turciei*, 2008, pct. 69).

191. În plus, controlul Curții nu se limitează la gravitatea sentințelor impuse inițial de instanțele interne, ci include și modul de punere în aplicare ulterioară a acestora (*Enukidze și Girgvliani împotriva Georgiei*, 2011, pct. 269 și 275, în care Curtea a constatat o încălcare a art. 2 sub aspectul său procedural, *inter alia*, din cauza clemenței nerezonabile dovedite față de condamnați prin eliberarea anticipată; *Kitanovska Stanojkovic și alții împotriva fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, 2016, pct. 33, în care Curtea a constatat încălcarea art. 2 sub aspectul său procedural din cauza întârzierilor nejustificate în executarea pedepsei cu închisoarea). În această privință, Curtea a subliniat că cerința eficienței unei anchete penale în temeiul art. 2 poate fi interpretată și în sensul că impune statelor obligația de a executa hotărârile definitive fără întârzieri nejustificate. A constatat că aceasta se întâmplă deoarece executarea unei pedepse impuse în contextul dreptului la viață trebuie considerată parte integrantă a obligației procedurale a statului în temeiul acestui articol (*Kitanovska Stanojkovic și alții împotriva fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, 2016, pct. 32, *Akelienė împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 85, în care Curtea, având în vedere măsurile luate de stat pentru găsirea condamnatului dispărut după condamnarea sa și extrădarea acestuia, nu a constatat nicio încălcare a art. 2 sub aspectul său procedural).

192. În consecință, Curtea consideră că acordarea amnistiei pentru uciderea civililor sau rele tratamente aplicate acestora ar fi contrară obligațiilor asumate de stat în temeiul art. 2 și 3 din Convenție, întrucât ar împiedica anchetarea unor asemenea acte și ar conduce în mod necesar la impunitate pentru cei răspunzători [*Marguš împotriva Croației* (MC), 2014, pct. 127]. De asemenea, în principiu, ar fi complet nepotrivit și ar transmite publicului un semnal greșit dacă autorul unor infracțiuni foarte grave și-ar menține eligibilitatea pentru deținerea unei funcții publice pe viitor (*Makuchyan și Minasyan împotriva Azerbaidjanului și Ungaria*, 2020, pct. 171).

193. Într-o cauză care a ridicat problema obligațiilor statelor în contextul transferului persoanelor condamnate, Curtea a considerat că, deși statul autor al condamnării (Ungaria) luase toate măsurile posibile pentru a asigura executarea pedepsei de către un deținut după transferul acestuia într-un alt stat (Azerbaidjan), acțiunile acestuia din urmă au avut ca efect acordarea impunității și, prin urmare, nu erau compatibile cu obligația statului respectiv în temeiul art. 2 de a descuraja în mod efectiv săvârșirea de infracțiuni împotriva vieții persoanei (*Makuchyan și Minasyan împotriva Azerbaidjanului și Ungariei*, 2020, pct. 195-197 și, respectiv, pct. 163- 173).

194. În sfârșit, într-o cauză recentă în care reclamantului i s-a refuzat permisiunea de a participa, prin constituirea ca parte civilă, la procesul penal privind uciderea fratelui său de către o persoană particulară și de a obține despăgubiri, Curtea a considerat că obligația statului de a institui un sistem judiciar capabil să ofere „reparație adecvată” în sensul art. 2 impunea o reparație care i-ar fi permis – în calitate de membru unic al familiei și singur moștenitor al fratelui său decedat, cu care avea o relație strânsă – să ceară despăgubiri pentru prejudiciul moral pe care reclamantul l-ar fi suferit (*Vanyo Todorov împotriva Bulgariei*, 2020, pct. 66).

H. Restabilirea obligațiilor procedurale

195. Obligația procedurală este impusă statului pe toată durata în care se poate aștepta în mod rezonabil ca autoritățile să ia măsuri menite să elucideze circumstanțele unui deces și să stabilească responsabilitatea pentru acesta [*Šilih împotriva Sloveniei* (MC), 2009, pct. 157]. Cu toate acestea, în unele cazuri, informațiile care ar trebui să arunce o lumină nouă asupra circumstanțelor unui omor pot ieși la iveală într-un stadiu ulterior. Atunci se pune problema dacă și sub ce formă este reactivată obligația procedurală de a desfășura o anchetă. În acest sens, Curtea a hotărât că, atunci când există o alegație plauzibilă sau credibilă, o probă sau o informație relevantă pentru identificarea și eventuala

urmărire penală sau pedepsire a făptuitorului unui omor, autoritățile au obligația de a lua măsuri de investigare suplimentare (*Brecknell împotriva Regatului Unit*, 2007, pct. 71).

196. Natura și amploarea oricărei cercetări ulterioare impuse de obligația procedurală vor depinde în mod inevitabil de circumstanțele fiecărei cauze particulare și pot fi foarte diferite de cele preconizate imediat după descoperirea decesului [*Harrison și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), pct. 51]. Trecerea timpului va fi, în mod inevitabil, un obstacol în ceea ce privește, de exemplu, localizarea martorilor și capacitatea acestora de a-și aminti evenimentele în mod credibil. O astfel de anchetă poate, în unele cauze, să se limiteze în mod rezonabil la verificarea credibilității sursei sau a presupuselor noi probe (*Cerf împotriva Turciei*, 2016, pct. 65). În plus, standardul de celeritate în astfel de cauze este foarte diferit de standardul aplicabil în incidentele recente, unde timpul este adesea esențial în păstrarea probelor vitale la locul faptei și în interogarea martorilor atunci când amintirile lor sunt proaspete și detaliate [*Gurtekin și alții împotriva Ciprului* (dec.), 2014, pct. 21, cu trimiterile suplimentare].

197. Având în vedere scopul principal al oricăror noi eforturi de investigare, autoritățile au dreptul de a lua în considerare perspectivele de succes ale oricărei urmăriri penale (*Brecknell împotriva Regatului Unit*, 2007, pct. 71).

198. Cu toate acestea, există puține motive pentru a fi excesiv de normativ în ceea ce privește posibilitatea unei obligații de a investiga omorurile ilegale la mulți ani după evenimente, întrucât interesul public de a obține urmărirea penală și condamnarea autorilor este recunoscut în mod ferm, în special în contextul crimelor de război și al crimelor împotriva umanității (*Jelić împotriva Croației*, 2014, pct. 52).

I. Anchetarea infracțiunilor motivate de ură

199. Atunci când investighează atacurile violente, autoritățile trebuie să ia toate măsurile rezonabile pentru a demasca eventualele motive discriminatorii ale acestora. A pune pe picior de egalitate violența cu intenții discriminatorii și violența care nu are astfel de conotații echivalează cu a ignora natura specifică a unor acte cu efecte deosebit de distructive pentru drepturile fundamentale (*Stoyanova împotriva Bulgariei*, 2018, pct. 64). A nu face diferența între modul în care sunt abordate situații fundamental diferite poate constitui un tratament nejustificat, care contravine art. 14 din Convenție coroborat cu art. 2 [*Nachova și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2005, pct. 160].

200. De exemplu, în cazul în care circumstanțele unui atac poartă semnele violenței bazate pe gen, autoritățile trebuie să reacționeze cu o atenție specială în efectuarea unui act procedural. Ori de câte ori există suspiciunea că un atac ar putea fi motivat de criterii de gen, este deosebit de important ca ancheta să fie realizată cu fermitate (*Tërshana împotriva Albaniei*, 2020, pct. 160).

201. De asemenea, în cauzele în care există o acuzație de violență motivată rasial, este deosebit de important ca ancheta să fie realizată cu fermitate și imparțialitate, având în vedere necesitatea de a reafirma continuu condamnarea rasismului de către societate și de a menține încrederea minorităților în capacitatea autorităților de a le proteja de amenințarea violențelor rasiste [*Menson împotriva Regatului Unit* (dec.), 2003; *Gjikondi și alții împotriva Greciei*, 2017, pct. 118].

202. Obligația de a răspunde în mod adecvat la astfel de atacuri se extinde la procedurile judiciare în care se decide dacă și în ce fel trebuie să fie condamnați și pedepsiți presupușii autori (*Stoyanova împotriva Bulgariei*, 2018, pct. 64). De exemplu, în cazul în care fiul reclamantei a fost ucis de trei bărbați care l-au perceput ca fiind homosexual, Curtea a constatat o încălcare a art. 14 coroborat cu art. 2, deoarece instanțele naționale nu au putut atașa nicio consecință juridică tangibilă motivelor homofobe ale crimei atunci când au condamnat autorii. Această situație rezultă dintr-o lacună a dreptului penal în care omorul, motivat de ostilitatea față de victimă din cauza orientării sexuale reale sau presupuse a acesteia, nu este, ca atare, o infracțiune „agravată” sau tratată în vreun alt fel ca o

infracțiune mai gravă din cauza motivului discriminatoriu special care stă la baza acestuia (*Stoyanova împotriva Bulgariei*, 2018, pct. 70-76).

203. Informații mai detaliate pot fi găsite în Ghid de jurisprudență privind art.14 și art. 1 din Protocolul nr. 12 - Interzicerea discriminării.

J. Obligații procedurale în contexte transfrontaliere

204. Curtea a subliniat că, în general, obligația procedurală revine statului contractant sub jurisdicția căruia victima era în momentul decesului [*Emin și alții împotriva Ciprului, Greciei și Regatului Unit* (dec.), 2010], cu excepția cazului în care există caracteristici speciale care necesită o abatere de la această abordare generală (*Ranțev împotriva Ciprului și Rusiei*, 2010, pct. 241-242).

205. În plus, art. 2 in Convenție nu impune legislației penale din statele membre să prevadă jurisdicție universală în cauzele care implică decesul unuia dintre cetățenii lor (*Ranțev împotriva Ciprului și Rusiei*, 2010, pct. 244).

206. Cu toate acestea, Curtea a subliniat că, chiar și în lipsa unor caracteristici speciale, obligația unui stat care desfășoară ancheta de a obține probe localizate în alte jurisdicții are drept corolar obligația statului în care este localizată proba, în urma unei cereri de asistență juridică, să acorde orice fel de asistență care ține de competența sa și mijloacele solicitate (*Ranțev împotriva Ciprului și Rusiei*, 2010, pct. 245).

207. În special, atunci când există elemente transfrontaliere ale unui incident de violență ilegală care duce la pierderea de vieți omenești, Curtea a constatat că autoritățile statului în care au fugit făptuitorii și în care pot fi găsite probe ale infracțiunii pot fi obligate, în temeiul art. 2, să ia măsuri efective în această privință, dacă este cazul, din oficiu [*Cummins și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2005; *O'Loughlin și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2005].

208. În cauzele în care o anchetă efectivă a unui omor care a avut loc sub jurisdicția unui stat contractant impune implicarea mai multor state contractante, caracterul special al Convenției ca tratat cu aplicare colectivă implică, în principiu, obligația statelor în cauză de a coopera în mod eficient între ele pentru a elucida circumstanțele omorului și pentru a-i aduce pe făptuitori în fața justiției. Astfel, art. 2 poate impune ambelor state obligația bilaterală de a coopera unul cu celălalt, implicând în același timp o obligație de a solicita asistență și o obligație de a oferi asistență. Natura și domeniul de aplicare a acestor obligații depind totuși de circumstanțele fiecărei cauze [*Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei* (MC), pct. 232-233; a se vedea, *Israilov împotriva Rusiei*, 2023, pct. 121-126 și 127-136, care privea lipsa de cooperare a autorităților ruse cu autoritățile austriece în cadrul anchetei privind uciderea fiului reclamantei în Austria; a se vedea, de asemenea, *Romeo Castaño împotriva Belgiei*, în care Curtea a reținut că un stat membru al Uniunii Europene trebuie să coopereze cu un alt stat membru în cadrul mandatului european de arestare (European Arrest Warrant, EAW) și să examineze în mod corespunzător posibilitatea de a preda un presupus fugar terorist pentru a fi tras la răspundere penală (2019, pct. 41-42 și 79-82).

209. În acest sens, Curtea a subliniat faptul că această obligație de cooperare nu poate fi decât una de mijloace, și nu de rezultat. Aceasta înseamnă că statele vizate trebuie să ia toate măsurile rezonabile pe care le pot lua pentru a coopera între ele, epuizând cu bună-credință posibilitățile disponibile în temeiul instrumentelor internaționale aplicabile privind asistența și cooperarea juridică reciproce în materie penală. Astfel, obligația procedurală de a coopera, în acest context, nu va fi încălcată în privința unui stat care a solicitat cooperarea decât dacă nu a declanșat mecanismul adecvat de cooperare în temeiul tratatelor internaționale relevante, precum și în ceea ce privește statul solicitat, dacă nu a răspuns în mod corespunzător sau nu a putut invoca un motiv legitim pentru refuzul cooperării solicitate în temeiul acestor instrumente [*Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei* (MC), 2019, pct. 235-236]. De exemplu, în ceea ce privește o persoană a cărei predare a fost solicitată printr-un mandat european de arestare (EAW), constatarea instanțelor statului de executare

potrivit căreia condițiile de detenție din statul solicitant ar fi inumane și degradante, care se bazează pe un material incomplet și neactualizat, nu constituie un motiv legitim pentru a refuza cooperarea (*Romeo Castaño împotriva Belgiei*, 2019, pct. 85-90). În cauzele care implică un stat contractant și o entitate *de facto* aflată sub controlul efectiv al altui stat contractant, obligația de a coopera, în lipsa unor relații diplomatice formale, poate impune acestor state să utilizeze alte canale de cooperare mai neoficiale sau indirecte, de exemplu prin intermediul unor state terțe sau al unor organizații internaționale. În astfel de circumstanțe, Curtea ține seama de faptul că statele în cauză au utilizat toate canalele de cooperare neoficiale sau *ad hoc* utilizate de ele în afara mecanismelor de cooperare prevăzute de tratatele internaționale relevante, ghidându-se în același timp după dispozițiile acestor tratate ca o expresie a normelor și principiilor aplicate în dreptul internațional [*Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei* (MC), 2019, pct. 237-238].

K. Obligații procedurale în contextul unui conflict armat

210. Curtea a reținut că obligația procedurală prevăzută la art. 2 continuă să se aplice în condiții de securitate dificile, inclusiv în contextul unui conflict armat. În acest sens, este evident faptul că, în cazul în care decesul care urmează să fie anchetat în temeiul art. 2 survine în situații de violență generalizată, conflict armat sau insurgență, pot fi puse obstacole în calea anchetatorilor, iar constrângerile concrete pot determina utilizarea unor măsuri mai puțin eficiente de anchetare sau pot determina amânarea unei anchete. Cu toate acestea, obligația prevăzută la art. 2 implică faptul că, chiar și în condiții dificile de securitate, trebuie luate toate măsurile rezonabile pentru a se asigura realizarea unei anchete efective și independente asupra presupuselor încălcări ale dreptului la viață [*Hanan împotriva Germaniei* (MC), 2021, pct. 204; *Georgia împotriva Rusiei (II)* (MC) (fond), 2021, pct. 326].

211. Cu toate acestea, Curtea a clarificat faptul că, în contextul anchetării deceselor care au avut loc într-un conflict armat, obligația procedurală care revine în temeiul art. 2 trebuie aplicată în mod realist [*Georgia împotriva Rusiei (II)* (MC)(fond), 2021, pct. 327]. Astfel, atunci când provocările/constrângerile exercitate asupra autorităților de anchetă (de la faptul că decesele au survenit în ostilități active într-un conflict armat extrateritorial) se referă la anchetă în ansamblu și continuă să influențeze fezabilitatea măsurilor investigative care ar putea fi luate pe parcursul anchetei (inclusiv măsurile investigative întreprinse de autoritățile civile pe teritoriul statului membru respectiv), Curtea a considerat că standardele aplicate anchetelor efectuate de autoritățile civile de urmărire penală din statul membru respectiv au fost ghidate de cele stabilite în ceea ce privește anchetarea deceselor survenite în contextul unui conflict armat extrateritorial [*Hanan împotriva Germaniei* (MC), pct. 200].

L. Obligații procedurale în ceea ce privește decese sau vătămări grave care survin drept rezultat al unei neglijențe

212. Astfel cum s-a menționat mai sus, Curtea a extins domeniul de aplicare al obligațiilor procedurale prevăzute la art. 2 la situațiile în care persoanele au suferit vătămări care le-au pus viața în pericol grave sau au fost pierdute vieți omenești din cauza neglijenței. În acest sens, a aplicat principiile generale, în special standardele de anchetă menționate anterior, chiar dacă adaptate circumstanțelor unor astfel de cauze.

1. Principii generale

213. Curtea a reținut că o problemă privind răspunderea statului în temeiul art. 2 din Convenție ar putea rezulta în eventualitatea incapacității sistemului juridic intern al unui stat de a garanta angajarea

răspunderii pentru acte de neglijență sau care pun în pericol sau au ca rezultat pierderea unei vieți omenești (*Banel împotriva Lituaniei*, 2013, pct. 70).

214. Astfel, a reținut că, în cauzele în care neglijența unei persoane particulare a avut ca rezultat decesul victimei sau o vătămare gravă, obligația statelor de a lua măsurile adecvate pentru a proteja viața persoanelor aflate sub jurisdicția sa include obligația de a dispune de un sistem judiciar independent eficient care să asigure disponibilitatea mijloacelor legale capabile să stabilească faptele, să tragă la răspundere pe cei vinovați și să ofere reparații adecvate victimei (*Fergec împotriva Croației*, 2017, pct. 32, care privea eficiența procedurilor referitoare la explozia unei grenade într-o pizzerie; *Ciechońska împotriva Poloniei*, 2011, pct. 66, care privea procedurile referitoare la decesul soțului reclamantei după ce a fost lovit de un copac într-o stațiune balneoclimaterică; *Anna Todorova împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 72, care privea procedurile referitoare la decesul fiului reclamantei într-un accident rutier; *Ilbeyi Kemaloğlu și Meriye Kemaloğlu împotriva Turciei*, 2012, pct. 38, care privea decesul fiului reclamanților care a murit înghețat în timp ce încerca să se întoarcă acasă prin viscol; *Kotelnikov împotriva Rusiei*, 2016, pct. 99-101, în care reclamantul a fost grav rănit într-un accident rutier).

215. În contextul asistenței medicale, Curtea a interpretat obligația procedurală de la art. 2 în sensul că impune statelor să instituie un sistem judiciar eficient și independent, astfel încât cauza decesului pacienților aflați sub îngrijirea profesioniștilor din domeniul medical, fie în sectorul public, fie în cel privat, să poată fi stabilită, iar cei vinovați să fie trași la răspundere penală [*Šilih împotriva Sloveniei* (MC), 2009, pct. 192; *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei* (MC), 2017, pct. 214].

216. În această privință, Curtea a subliniat că, în cazul în care încălcarea dreptului la viață sau la integritate fizică nu este cauzată cu intenție, obligația pozitivă de a institui un „sistem judiciar eficient" va fi îndeplinită dacă sistemul juridic oferă victimelor o cale de atac în fața instanțelor civile, fie individual, fie coroborat cu o cale de atac în fața instanțelor penale, permițând stabilirea oricărei răspunderi și obținerea unei reparații pe cale civilă adecvate [*Calvelli și Ciglio împotriva Italiei* (MC), 2002, pct. 51; *Mastromatteo împotriva Italiei* (MC), 2002, pct. 90; *Vo împotriva Franței* (MC), 2004, pct. 90; *Anna Todorova împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 73; *Cevrioğlu împotriva Turciei*, 2016, pct. 54; *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei* (MC), 2017, pct. 137 și 215]. În cazul în care sunt implicați agenți ai statului sau membri ai anumitor profesii, pot fi avute în vedere și măsuri disciplinare [*Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), 2019, pct. 159 și *Zinatullin împotriva Rusiei*, 2020, pct. 32].

217. Curtea a subliniat, în această privință, că alegerea mijloacelor prin care se asigură respectarea obligațiilor pozitive care revin în temeiul art. 2 este, în principiu, o problemă care ține de marja de apreciere a statului contractant. Există diferite modalități de a garanta drepturile Convenției și chiar dacă statul nu a aplicat o anumită măsură prevăzută de dreptul intern, acesta își poate totuși îndeplini obligațiile pozitive prin alte mijloace. Cu toate acestea, pentru ca obligația menționată să fie îndeplinită, o astfel de procedură nu trebuie să existe doar în teorie, ci și să fie operațională efectiv în practică [*Cevrioğlu împotriva Turciei*, 2016, pct. 53 și 55; *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei* (MC), 2017, pct. 216].

218. Astfel, Curtea este invitată să examineze dacă se poate considera că, în ansamblul lor, căile de atac legale disponibile, astfel cum sunt prevăzute de lege și aplicate în practică, au reprezentat un mijloc legal care a permis stabilirea faptelor, tragerea la răspundere a celor vinovați și furnizarea unei reparații adecvate victimei. Cu alte cuvinte, în loc să evalueze regimul juridic *in abstracto*, Curtea trebuie să examineze dacă sistemul juridic în ansamblul său a abordat în mod adecvat cazul în speță (*Valerii Fuklev împotriva Ucrainei*, 2014, pct. 67).

219. Cu toate acestea, chiar și în contextul încălcării neintenționate a dreptului la viață, pot exista circumstanțe excepționale în care este necesară o anchetă penală efectivă pentru a fi îndeplinite cerințele art. 2 din Convenție [*Cevrioğlu împotriva Turciei*, 2016, pct. 54; *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei* (MC), 2017, pct. 215]. Curtea a constatat că astfel de împrejurări excepționale

apar în cazurile în care neglijența care a condus la o încălcare a dreptului la viață a depășit, *inter alia*, o simplă eroare de apreciere sau de neglijență. Ca de exemplu:

- în contextul activităților industriale periculoase [*Öneryıldız împotriva Turciei* (MC), 2004, pct. 71; *Durdaj și alții împotriva Albaniei*, 2023, pct. 184];
- în contextul refuzului acordării asistenței medicale (*Asiye Genç împotriva Turciei*, 2015, pct. 73);
- în contextul activităților militare (*Oruk împotriva Turciei*, 2014, pct. 50 și 65); a se vedea, de asemenea, *Ceyhan împotriva Turciei*, 2024, pct. 85-87;
- în contextul transportului de mărfuri periculoase (*Sinim împotriva Turciei*, 2017, pct. 62-64);
- în contextul siguranței rutiere (*Smiljanić împotriva Croației*, 2021, pct. 93);
- în contextul inacțiunii poliției într-un caz de violență domestică (*Tkhelidze împotriva Georgiei*, 2021, pct. 59-60; a se vedea, de asemenea, *Penati împotriva Italiei*, 2021, pct. 158-162, în care Curtea a solicitat, de asemenea, o anchetă penală privind uciderea unui copil de către tatăl său în cursul unei sesiuni de contact protejate organizate de serviciul de asistență socială).

220. De asemenea, Curtea a recunoscut că, în cauzele în care nu este evident de la început că decesul a fost provocat de un accident sau de un alt act neintenționat și în care ipoteza omorului este cel puțin discutabilă pe fapte, Convenția impune realizarea unei anchete care să respecte pragul minim al eficienței pentru a clarifica circumstanțele decesului. Faptul că ancheta admite în cele din urmă ipoteza unui accident nu are nicio influență asupra acestei chestiuni, întrucât obligația de a ancheta are ca scop în mod specific să respingă sau să confirme una dintre ipoteze [*Mustafa Tunç și Fecire Tunç împotriva Turciei* (MC), 2015, pct. 133; *Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), 2019, pct. 160-164, în care Curtea a examinat pe larg acest aspect].

221. Odată ce s-a stabilit în cadrul unei astfel de anchete inițiale că o vătămare care pune în pericol viața nu a fost provocată în mod intenționat, o cale de atac civilă este considerată în mod normal suficientă, cu excepția cazurilor în care există circumstanțe excepționale, atunci când este necesar să se efectueze o anchetă penală efectivă [*Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României* (MC), 2019, pct. 163; *Zinatullin împotriva Rusiei*, 2020, pct. 35].

222. În contextul asistenței medicale, Curtea a reținut că o cerință de independență a sistemului național, instituită pentru a stabili cauza decesului pacienților aflați în îngrijirea profesioniștilor din domeniul medical, este implicită în acest context. Aceasta implică nu numai lipsa unei legături ierarhice sau instituționale, ci și ca toate părțile însărcinate cu realizarea unei evaluări în cadrul procedurii de stabilire a cauzei decesului pacienților să beneficieze de independență formală și *de facto* față de cei implicați în evenimente (*Bajić împotriva Croației*, 2012, pct. 90). Această cerință este deosebit de importantă atunci când se obțin rapoarte medicale de la martori specializați [*Karpisiewicz împotriva Poloniei* (dec.), 2012], întrucât astfel de rapoarte vor avea foarte probabil o importanță crucială în evaluarea de către o instanță a aspectelor extrem de complexe de neglijență medicală, ceea ce le acordă un rol deosebit de important în cadrul procedurilor [*Bajić împotriva Croației*, 2012, pct. 95; *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei* (MC), 2017, pct. 217].

223. În contextul neglijenței, procedurile relevante trebuie finalizate într-un termen rezonabil [*Šilih împotriva Sloveniei* (MC), 2009, pct. 196; *Cavit Tınarlıoğlu împotriva Turciei*, 2016, pct. 115; *Fergec împotriva Croației*, 2017, pct. 38].

224. În contextul asistenței medicale, Curtea a subliniat, în acest sens, că, pe lângă preocuparea privind respectarea drepturilor inerente art. 2 din Convenție în fiecare cauză individuală, considerații mai generale impun, de asemenea, o examinare promptă a cauzelor care privesc neglijența medicală în mediu spitalicesc. Cunoașterea faptelor și a posibilelor erori comise în cadrul asistenței medicale sunt esențiale pentru a permite instituțiilor și personalului medical în cauză să remedieze potențialele deficiențe și să prevină erori similare. Examinarea promptă a unor astfel de cauze este, prin urmare,

importantă pentru siguranța tuturor utilizatorilor de servicii medicale (*Oyal împotriva Turciei*, 2010, pct. 76).

225. Spre deosebire de cauzele care privesc recurgerea la forță letală de către agenții statului sau cauzele care privesc accidente, în care autoritățile competente trebuie, din oficiu, să inițieze anchete, în cauzele care privesc neglijența medicală, atunci când decesul este provocat în mod neintenționat, obligațiile procedurale ale statelor pot intra în discuție atunci când rudele decedatului inițiază acțiuni în fața instanței [*Šilih împotriva Sloveniei* (MC), 2009, pct. 156; *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei* (MC), 2017, pct. 220].

226. Tot în acest context, Curtea subliniază că această obligație procedurală nu este una de rezultat, ci doar de mijloace [*Banel împotriva Lituaniei*, 2013, pct. 66; *Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei* (MC), 2017, pct. 221). Astfel, simplul fapt că procedurile interne s-au finalizat în mod nefavorabil pentru persoana în cauză nu înseamnă în sine că statul pârât nu și-a îndeplinit obligația pozitivă care îi revenea în temeiul art. 2 din Convenție [*ibid.*, pct. 221; *E.M. și alții împotriva României* (dec.), 2014, pct. 50].

2. Ilustrări

a. Cazuri care privesc o pretinsă neglijență medicală

227. Curtea a considerat că sistemul juridic nu a furnizat un răspuns adecvat și la timp, în conformitate cu obligațiile procedurale care îi revin statului în temeiul art. 2 atunci când, *inter alia*:

- procedurile interne au fost excesiv de lungi [*Byrzykowski împotriva Poloniei*, 2006, pct. 114-116; *Šilih împotriva Sloveniei* (MC), 2009, pct. 202-210; *Zafer Öztürk împotriva Turciei*, 2015, pct. 56-57; *Bilbija și Blažević împotriva Croației*, 2016, pct. 105-107];
- relația profesională a experților medicali cu inculpatul a fost de așa natură încât experții medicali să nu poată fi văzuți ca fiind obiectiv imparțiali [*Bajić împotriva Croației*, 2012, pct. 98-102; și, *a contrario*, *Karpisiewicz împotriva Poloniei* (dec.), 2012];
- nu a existat o cooperare între experții medico-legali și organele de urmărire penală, iar opiniile experților nu au conținut o motivare (*Eugenia Lazăr împotriva României*, 2010, pct. 81-85);
- sistemul juridic intern nu a permis rudelor apropiate ale unei victime decedate să pretindă și să primească despăgubiri cu titlu de daune morale (*Sarishvili-Bolkvadze împotriva Georgiei*, 2018, pct. 90-98);
- valoarea despăgubirilor acordate pentru neglijență medicală în fața instanțelor civile a fost inadecvată (*Scripnic împotriva Republicii Moldova*, 2021, pct. 43-48).

228. În schimb, Curtea a considerat că nu există niciun mecanism prin care răspunderea penală, disciplinară sau civilă a persoanelor să poată fi stabilită în:

- *Vo împotriva Franței* (MC), 2004, pct. 95 (întreruperea nevoluntară a sarcinii);
- *Ursu împotriva României* (dec.), 2005, (deces cauzat de stop cardiac);
- *Maruseva împotriva Rusiei* (dec.), 2006, (decesul unui copil în cursul unei operații chirurgicale cardiace);
- *Sevim Güngör împotriva Turciei* (dec.), 2009, (decesul unui pacient vârstnic din cauza bronhopneumoniei, în spital);
- *Besen împotriva Tuciei* (dec.), 2012, (decesul mamei reclamantei în urma operației);
- *Vakrilov împotriva Bulgariei* (dec.), 2012, pct. 41 (deces din cauza unei insuficiențe cardiovasculare și respiratorii acute);

- *E.M. și alții împotriva României* (dec.), 2014, pct. 56 (deces în spital din cauza unei infecții bacteriene în urma unei intervenții chirurgicale);
- *Buksa împotriva Poloniei* (dec.), 2016, pct. 15-16 (decesul unui bebeluș din cauza unei tumori abdominale non-maligne nediagnosticate, la nivelul ficatului).

b. Cauze care privesc accidente

229. Curtea a constatat că statul nu a oferit un răspuns judiciar eficient în legătură cu decesul unei persoane într-un accident atunci când, *inter alia*:

- procedurile interne au fost excesiv de lungi din cauza lipsei de diligență din partea autorităților naționale (*Anna Todorova împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 83; *Igor Șevcenko împotriva Ucrainei*, 2012, pct. 61; *Starčević împotriva Croației*, 2014, pct. 67; *Mučibabić împotriva Serbiei*, 2016, pct. 135; *Sıdıka İmren împotriva Turciei*, 2016, pct. 67; *Fergec împotriva Croației*, 2017, pct. 41-42);
- au existat deficiențe în modul în care au fost colectate probele, ceea ce a afectat negativ orice perspectivă de a stabili situația în fapt din cauză și răspunderea inculpatului în cadrul procedurilor ulterioare (*Ciechońska împotriva Poloniei*, 2011, pct. 75; *Antonov împotriva Ucrainei*, 2011, pct. 50; *Vovk și Bogdanov împotriva Rusiei*, 2020, pct. 77).

230. În schimb, Curtea a considerat că nu există niciun mecanism prin care răspunderea penală, disciplinară sau civilă a persoanelor pasibile să fie trase la răspundere să poată fi stabilită în:

- *Furdík împotriva Slovaciei* (dec.), 2008, (decesul unui alpinist);
- *Koceski împotriva fostei Republici Iugoslave a Macedoniei* (dec.), 2013, pct. 28 (decesul unei fetițe care se afla într-un loc de joacă atunci când au căzut peste ea stâlpi grei de beton);
- *Cavit Tınarlıoğlu împotriva Turciei*, 2016, , pct. 125 (răni grave suferite de un reclamant atunci când a fost lovit de o barcă cu motor în timp ce înota într-o zonă de scăldat care nu fusese delimitată);
- *Mihno împotriva Ucrainei*, 2016, pct. 151 (spectatori uciși în urma prăbușirii unui avion militar în timpul unui spectacol aerian public);
- *Çakmak împotriva Turciei* (dec.), 2017, pct. 34 (electrocutarea unei rude a reclamanților în timp ce aduna conuri de pin dintr-un copac aflat în grădina unei școli primare);
- *Aktaş împotriva Turciei* (dec.), 2019, pct. 29 (decesul fiului reclamantului atunci când s-a ciocnit cu motocicleta de o camionetă);
- *Huci împotriva României*, 2024, pct. 59-60 (decesul unei rude a reclamanților în urma prăbușirii unui avion motorizat ultra ușor de mici dimensiuni, neomologat, în timpul unui zbor de încercare).

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în acest ghid face trimitere la hotărâri și decizii pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, precum și la decizii și rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului.

Dacă nu se specifică altfel, trimiterea este la o hotărâre pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)" arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)" că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile pronunțate de o Cameră, care nu sunt definitive în sensul art. 44 din Convenție, la data publicării prezentei actualizări, sunt marcate cu un asterisc (*) în lista de mai jos. Art. 44 § 2 din Convenție prevede: „Hotărârea unei Camere devine definitivă a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiterea cauzei în fața Marii Camere; sau b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiterea cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimitere formulată potrivit art. 43." În cazurile în care Colegiul Marii Camere acceptă cererea de retrimitere, hotărârea Camerei nu devine definitivă și nu produce așadar niciun efect juridic; hotărârea pronunțată ulterior de Marea Cameră este cea care rămâne definitivă.

Hiperlinkurile cauzelor citate în versiunea electronică a ghidului direcționează spre baza de date HUDOC (http://hudoc.echr.coe.int) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărâri și decizii pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet, cauze comunicate, avize consultative și rezumate juridice extrase din Nota de informare privind jurisprudența) și la jurisprudența Comisiei (decizii și rapoarte), precum și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale ale acesteia. Baza de date HUDOC conține, de asemenea, traduceri ale unor cauze importante în peste treizeci de limbi neoficiale. În plus, include linkuri către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență online, elaborate de terți. Toate versiunile lingvistice disponibile pentru cauzele citate pot fi consultate accesând fila „Versiuni lingvistice" din baza de date HUDOC, filă care apare după ce faceți click pe hiperlinkul cauzei.

—A—

A și B împotriva Georgiei, nr. 73975/16, 10 februarie 2022
A și B împotriva României, nr. 48442/16 și 48831/16, 2 iunie 2020
Abuieva și alții împotriva Rusiei, nr. 27065/05, 2 decembrie 2010
Adıyaman împotriva Turciei (dec.), nr. 58933/00, 9 februarie 2010
Aftanache împotriva României, nr. 999/19, 26 mai 2020
Ağdaş împotriva Turciei, nr. 34592/97, 27 iulie 2004
Ahmet Özkan și alții împotriva Turciei, nr. 21689/93, 6 aprilie 2004
Ainis și alții împotriva Italiei, nr. 2264/12, 14 septembrie 2023
Akdeniz și alții împotriva Turciei, nr. 23954/94, 31 mai 2001
Akdoğdu împotriva Turciei, nr. 46747/99, 18 octombrie 2005
Akelienė împotriva Lituaniei, nr. 54917/13, 16 octombrie 2018
Akkum și alții împotriva Turciei, nr. 21894/93, CEDO 2005-II (extrase)
Aktaş împotriva Turciei, nr. 24351/94, CEDO 2003-V (extrase)
Aktaş împotriva Turciei (dec.), nr. 9054/13, 19 decembrie 2019
Al Nashiri împotriva Poloniei, nr. 28761/11, 24 iulie 2014
Al-Hawsawi împotriva Lituaniei, nr. 6383/17, 16 ianuarie 2024
Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit, nr. 61498/08, CEDO 2010
Al-Skeini și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 55721/07, CEDO 2011

Albekov și alții împotriva Rusiei, nr. 68216/01, 9 octombrie 2008
Alhowais împotriva Ungariei, nr. 59435/17, 2 februarie 2023
Alkhatib și alții împotriva Greciei, nr. 3566/16, 16 ianuarie 2024
Ali și Ayşe Duran împotriva Turciei, nr. 42942/02, 8 aprilie 2008
Alkın împotriva Turciei, nr. 75588/01, 13 octombrie 2009
Altuğ și alții împotriva Turciei, nr. 32086/07, 30 iunie 2015
Amuieva și alții împotriva Rusiei, nr. 17321/06, 25 noiembrie 2010
Andronicou și Constantinou împotriva Ciprului, 9 octombrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-VI
Anguelova împotriva Bulgariei, nr. 38361/97, CEDO 2002-IV
Anna Todorova împotriva Bulgariei, nr. 23302/03, 24 mai 2011
Antonov împotriva Ucrainei, nr. 28096/04, 3 noiembrie 2011
A.P. împotriva Austriei, nr. 1718/21, 26 noiembrie 2024
Armani Da Silva împotriva Regatului Unit (MC), nr. 5878/08, 30 martie 2016
Arskaya împotriva Ucrainei, nr. 45076/05, 5 decembrie 2013
Asiye Genç împotriva Turciei, nr. 24109/07, 27 ianuarie 2015
Aslahanova și alții împotriva Rusiei, nr. 2944/06 și alte 4 cereri, 18 decembrie 2012
Asociația „21 Decembrie 1989” și alții împotriva României, nr. 33810/07 și 18817/08, 24 mai 2011
Ataman împotriva Turciei, nr. 46252/99, 27 aprilie 2006
Avşar împotriva Turciei, nr. 25657/94, CEDO 2001-VII (extrase)
Aydoğdu împotriva Turciei, nr. 40448/06, 30 august 2016

—B—

Bajćić împotriva Croației, nr. 41108/10, 13 noiembrie 2012
Bagirova împotriva Azerbaidjanului, nr. 9375/20, 10 octombrie 2024
Bakan împotriva Turciei, nr. 50939/99, 12 iunie 2007
Banel împotriva Lituaniei, nr. 14326/11, 18 iunie 2013
Barbu Anghelescu împotriva României, nr. 46430/99, 5 octombrie 2004
Bayrak și alții împotriva Turciei, nr. 42771/98, 12 ianuarie 2006
Baisaieva împotriva Rusiei, nr. 74237/01, 5 aprilie 2007
Bazorkina împotriva Rusiei, nr. 69481/01, 27 iulie 2006
Beker împotriva Turciei, nr. 27866/03, 24 martie 2009
Beksultanova împotriva Rusiei, nr. 31564/07, 27 septembrie 2011
Bektaş și Özalp împotriva Turciei, nr. 10036/03, 20 aprilie 2010
Benzer și alții împotriva Turciei, nr. 23502/06, 12 noiembrie 2013
Besen împotriva Turciei (dec.), nr. 48915/09, 19 iunie 2012
Betaiev și Betaieva împotriva Rusiei, nr. 37315/03, 29 mai 2008
Bilbija și Blažević împotriva Croației, nr. 62870/13, 12 ianuarie 2016
Binnur Uzun și alții împotriva Turciei, nr. 28678/10, 19 septembrie 2017
Bişar Ayhan împotriva Turciei, nr. 42329/11 și 47319/11, 18 mai 2021
Bljakaj și alții împotriva Croației, nr. 74448/12, 18 septembrie 2014
Boso împotriva Italiei (dec.), nr. 50490/99, 5 septembrie 2002
Boukrourou și alții împotriva Franței, nr. 30059/15, 16 noiembrie 2017
Boișenko împotriva Rusiei, nr. 8663/08, 12 octombrie 2021
Branko Tomašić și alții împotriva Croației, nr. 46598/06, 15 ianuarie 2009
Brecknell împotriva Regatului Unit, nr. 32457/04, 27 noiembrie 2007
Brincat și alții împotriva Maltei, nr. 60908/11 și alte 4 cereri, 24 iulie 2014
Bubbins împotriva Regatului Unit, nr. 50196/99, CEDO 2005-II (extrase)
Budaieva și alții împotriva Rusiei, nr. 15339/02 și alte 4 cereri, CEDO 2008 (extrase)
Buksa împotriva Poloniei (dec.), nr. 75749/13, 31 mai 2016

Buldan împotriva Turciei, nr. 28298/95, 20 aprilie 2004
Byrzykowski împotriva Poloniei, nr. 11562/05, 27 iunie 2006

—C—

Çakmak împotriva Turciei (dec.), nr. 34872/09, 21 noiembrie 2017
Çakmakçı împotriva Turciei (dec.), nr. 3952/11, 2 mai 2017
Calvelli și Ciglio împotriva Italiei (MC), nr. 32967/96, CEDO 2002-I
Cannavacciuolo și alții împotriva Italiei, nr. 39742/14 și alte 3 cereri, 30 ianuarie 2025
Carter împotriva Rusiei, nr. 20914/07, 21 septembrie 2021
Cavit Tınarlıoğlu împotriva Turciei, nr. 3648/04, 2 februarie 2016
Cecilia Pereira Henriques și alții împotriva Luxemburgului (dec.), nr. 60255/00, 26 august 2003
Centrul de Resurse Juridice în numele lui Valentin Câmpeanu împotriva României (MC), nr. 47848/08, CEDO 2014
Cerf împotriva Turciei, nr. 12938/07, 3 mai 2016
Ceyhan împotriva Turciei, nr. 5576/19, 3 decembrie 2024
Cevrioğlu împotriva Turciei, nr. 69546/12, 4 octombrie 2016
Choreftakis și Choreftaki împotriva Greciei, nr. 46846/08, 17 ianuarie 2012
Ciechońska împotriva Poloniei, nr. 19776/04, 14 iunie 2011
Cipru împotriva Turciei (MC), nr. 25781/94, CEDO 2001-IV
Cummins și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 27306/05, 13 decembrie 2005

—D—

Daraibou împotriva Croației, nr. 84523/17, 17 ianuarie 2023
De Donder și De Clippel împotriva Belgiei, nr. 8595/06, 6 decembrie 2011
Denizci și alții împotriva Ciprului, nr. nr. 25321/94 și 27207/95, CEDO 2001-V
Derenik Mkrtchyan și Gayane Mkrtchyan împotriva Armeniei, nr. 69736/12, 30 noiembrie 2021
Dimaksyan împotriva Armeniei, nr. 29906/14, 17 octombrie 2023
Dodov împotriva Bulgariei, nr. 59548/00, 17 ianuarie 2008
Dumpe împotriva Letoniei (dec.), nr. 71506/13, 16 octombrie 2018
Durdaj și alții împotriva Albaniei, nr. 63543/09 și alte 3 cereri, 7 noiembrie 2023
Dzieciak împotriva Poloniei, nr. 77766/01, 9 decembrie 2008.

—E—

E.M. și alții împotriva României (dec.), nr. 20192/07, 3 iunie 2014
Edwards împotriva Regatului Unit, 16 decembrie 1992, Seria A nr. 247-B
Emars și alții împotriva Letoniei, nr. 22412/08, 18 noiembrie 2014
Emin și alții împotriva Ciprului, Greciei și Regatului Unit (dec.), nr. 59623/08 și alte 6 cereri, 3 iunie 2010
Enukidze și Girgvliani împotriva Georgiei, nr. 25091/07, 26 aprilie 2011
Enzile Özdemir împotriva Turciei, nr. 54169/00, 8 ianuarie 2008
Erdal Muhammet Arslan și alții împotriva Turciei, nr. 42749/19, 21 noiembrie 2023
Erdoğan și alții împotriva Turciei, nr. 19807/92, 25 aprilie 2006
Eremiášová și Pechová împotriva Republicii Cehe (revizuire), nr. 23944/04, 20 iunie 2013
Ergi împotriva Turciei, 28 iulie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-IV
Estamirov și alții împotriva Rusiei, nr. 60272/00, 12 octombrie 2006

Estemirova împotriva Rusiei, nr. 42705/11, 31 august 2021
Eugenia Lazăr împotriva României, nr. 32146/05, 16 februarie 2010
Evans împotriva Regatului Unit (MC), nr. 6339/05, CEDO 2007-I
Evrim Öktem împotriva Turciei, nr. 9207/03, 4 noiembrie 2008

—F—

F.G. împotriva Suediei (MC), nr. 43611/11, 23 martie 2016
Fergec împotriva Croației, nr. 68516/14, 9 mai 2017
Fernandes de Oliveira împotriva Portugaliei (MC), nr. 78103/14, 31 ianuarie 2019
Finogenov și alții împotriva Rusiei (dec.), nr. 18299/03 și 27311/03, 18 martie 2010
Finogenov și alții împotriva Rusiei, nr. 18299/03 și 27311/03, CEDO 2011 (extrase)
Fountas împotriva Greciei, nr. 50283/13, 3 octombrie 2019
Fraisse și alții împotriva Franței, nr. 22525/21 și 47626/21, 27 februarie 2025
Furdík împotriva Slovaciei (dec.), nr. 42994/05, 2 decembrie 2008

— G —

G.N. și alții împotriva Italiei, nr. 43134/05, 1 decembrie 2009
Gard și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 39793/17, 27 iunie 2017
Georgia împotriva Rusiei (II) (MC) (fond), nr. 38263/08, 21 ianuarie 2021
Ghaoui împotriva Franței, nr. 41208/21, 16 ianuarie 2025
Gheorghe împotriva României (dec.), nr. 19215/04, 22 septembrie 2005
Giuliani și Gaggio împotriva Italiei (MC), nr. 23458/02, CEDO 2011 (extrase)
Gjikondi și alții împotriva Greciei, nr. 17249/10, 21 decembrie 2017
Glass împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 61827/00, 18 martie 2003
Gökdemir împotriva Turciei (dec.), nr. 66309/09, 19 mai 2015
Goncalves Monteiro împotriva Portugaliei, nr. 65666/16, 15 martie 2022
Gongadze împotriva Ucrainei, nr. 34056/02, CEDO 2005-XI
Gorovenki și Bugara împotriva Ucrainei, nr. 36146/05 și 42418/05, 12 ianuarie 2012
Güleç împotriva Turciei, 27 iulie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-IV
Gurtekin și alții împotriva Ciprului (dec.), nr. 60441/13 și alte 2 cereri, 11 martie 2014
Güzelyurtlu și alții împotriva Ciprului și Turciei (MC), nr. 36925/07, 29 ianuarie 2019

— H —

Hairullina împotriva Rusiei, nr. 29729/09, 19 decembrie 2017
Hașiev și Akaieva împotriva Rusiei, nr. 57942/00 și 57945/00, 24 februarie 2005
Hassan împotriva Regatului Unit (MC), nr. 29750/09, CEDO 2014
Hanan împotriva Germaniei (MC), nr. 4871/16, 16 februarie 2021
Harrison și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 44301/13, 25 martie 2014
Hemsworth împotriva Regatului Unit, nr. 58559/09, 16 iulie 2013
Hiller împotriva Austriei, nr. 1967/14, 22 noiembrie 2016
Hovhannisyan și Karapetyan împotriva Armeniei , nr. 67351/13, 17 octombrie 2023
Hristozov și alții împotriva Bulgariei, nr. 47039/11 și 358/12, CEDO 2012 (extrase)
Huci împotriva României, nr.55009/20, 16 aprilie 2024
Hugh Jordan împotriva Regatului Unit, nr. 24746/94, 4 mai 2001
Huohvanainen împotriva Finlandei, nr. 57389/00, 13 martie 2007

—I—

Igor Şevcenko împotriva Ucrainei, nr. 22737/04, 12 ianuarie 2012
İkincisoy împotriva Turciei, nr. 26144/95, 27 iulie 2004
Ilbeyi Kemaloğlu şi Meriye Kemaloğlu împotriva Turciei, nr. 19986/06, 10 aprilie 2012
İlhan împotriva Turciei (MC), nr. 22277/93, CEDO 2000-VII
Iorga împotriva Moldovei, nr. 12219/05, 23 martie 2010
İpek împotriva Turciei, nr. 25760/94, CEDO 2004-II (extrase)
Isaieva şi alţii împotriva Rusiei, nr. 57947/00 şi alte 2 cereri, 24 februarie 2005
Israilov împotriva Rusiei, nr. 21882/09 şi 6189/10, 24 octombrie 2023
Iuhimovici împotriva Ucrainei, nr. 11464/12, 17 decembrie 2020

—J—

Jaloud împotriva Ţărilor de Jos (MC), nr. 47708/08, CEDO 2014
Jelić împotriva Croaţiei, nr. 57856/11, 12 iunie 2014
Jeanty împotriva Belgiei, nr. 82284/17, 31 martie 2020

—K—

Kagirov împotriva Rusiei, nr. 36367/09, 23 aprilie 2015
Kakoulli împotriva Turciei, nr. 38595/97, 22 noiembrie 2005
Kalender împotriva Turciei, nr. 4314/02, 15 decembrie 2009
Karpisiewicz împotriva Poloniei (dec.), nr. 14730/09, 11 decembrie 2012
Kats şi alţii împotriva Ucrainei, nr. 29971/04, 18 decembrie 2008
Kaya împotriva Turciei, 19 februarie 1998, *Culegere de hotărâri şi decizii* 1998-I
Keenan împotriva Regatului Unit, nr. 27229/95, CEDO 2001-III
Keller împotriva Rusiei, nr. 26824/04, 17 octombrie 2013
Kelly şi alţii împotriva Regatului Unit, nr. 30054/96, 4 mai 2001
Ketreb împotriva Franţei, nr. 38447/09, 19 iulie 2012
Kılıç împotriva Turciei, nr. 22492/93, CEDO 2000-III
Kılınç şi alţii împotriva Turciei, nr. 40145/98, 7 iunie 2005
Kişmir împotriva Turciei, nr. 27306/95, 31 mai 2005
Kitanovska Stanojkovic şi alţii împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, nr. 2319/14, 13 octombrie 2016
Klaas împotriva Germaniei, 22 septembrie 1993, seria A nr. 269
Koceski împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei (dec.), nr. 41107/07, 22 octombrie 2013
Koku împotriva Turciei, nr. 27305/95, 31 mai 2005
Kolevi împotriva Bulgariei, nr. 1108/02, 5 noiembrie 2009
Kolyadenko şi alţii împotriva Rusiei, nr. 17423/05 şi alte 5 cereri, 28 februarie 2012
Koseva împotriva Bulgariei (dec.), nr. 6414/02, 22 iunie 2010
Kotelnikov împotriva Rusiei, nr. 45104/05, 12 iulie 2016
Kotilainen şi alţii împotriva Finlandei, nr. 62439/12, 17 septembrie 2020
Krastanov împotriva Bulgariei, nr. 50222/99, 30 septembrie 2004
Kudra împotriva Croaţiei, nr. 13904/07, 18 decembrie 2012
Kukhalashvili şi alţii împotriva Georgiei, nr. 8938/07 şi 41891/07, 2 aprilie 2020
Kurt împotriva Austriei (MC), nr. 62903/15, 15 iunie 2012
Kuştova şi alţii împotriva Rusiei (nr. 2), nr. 60806/08, 21 februarie 2017
Kutsarovi împotriva Bulgariei, nr. 47711/19, 7 iunie 2022

— L —

L.C.B. împotriva Regatului Unit, 9 iunie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-III
Lambert și alții împotriva Franței (MC), nr. 46043/14, CEDO 2015 (extrase)
Landi împotriva Italiei, nr. 10929/19, 7 aprilie 2022
Lapshin împotriva Azerbaidjanului, nr. 13527/18, 20 mai 2021
Leray și alții împotriva Franței (dec.), nr. 44617/98, 16 ianuarie 2001
Lopes de Sousa Fernandes împotriva Portugaliei (MC), nr. 56080/13, 19 decembrie 2017

— M —

M. Özel și alții împotriva Turciei, nr. 14350/05 și alte 2 cereri, 17 noiembrie 2015
Magomadov împotriva Rusiei, nr. 68004/01, 12 iulie 2007
Mahmut Kaya împotriva Turciei, nr. 22535/93, CEDO 2000-III
Maiorano și alții împotriva Italiei, nr. 28634/06, 15 decembrie 2009
Makaratzis împotriva Greciei (MC), nr. 50385/99, CEDO 2004-XI
Makharadze și Sikharulidze împotriva Georgiei, nr. 35254/07, 22 noiembrie 2011
Makuchyan și Minasyan împotriva Azerbaidjanului și Ungariei, nr. 17247/13, 26 mai 2020
Malik Babayev împotriva Azerbaidjanului, nr. 30500/11, 1 iunie 2017
Mansuroğlu împotriva Turciei, nr. 43443/98, 26 februarie 2008
Marguš împotriva Croației (MC), nr. 4455/10, CEDO 2014 (extrase)
Marius Alexandru și Marinela Ștefan împotriva României, nr. 78643/11, 24 martie 2020
Maruseva împotriva Rusiei (dec.), nr. 28602/02, 1 iunie 2006
Mastromatteo împotriva Italiei (MC), nr. 37703/97, CEDO 2002-VIII
Mazepa și alții împotriva Rusiei, nr. 15086/07, 17 iulie 2018
McCann și alții împotriva Regatului Unit, 27 septembrie 1995, seria A nr. 324
McKerr împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 28883/95, 4 aprilie 2000
Medova împotriva Rusiei, nr. 25385/04, 15 ianuarie 2009
Mehmet Şentürk și Bekir Şentürk împotriva Turciei, nr. 13423/09, CEDO 2013
Mendy împotriva Franței (dec.), nr. 71428/12, 4 septembrie 2018
Menson împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 47916/99, CEDO 2003-V
Meryem Çelik și alții împotriva Turciei, nr. 3598/03, 16 aprilie 2013
Mejieva împotriva Rusiei, nr. 44297/06, 16 aprilie 2015
Mikail Mammadov împotriva Azerbaidjanului, nr. 4762/05, 17 decembrie 2009
Mihno împotriva Ucrainei, nr. 32514/12, 1 septembrie 2016
Mikieva și alții împotriva Rusiei, nr. 61536/08 și alte 4 cereri, 30 ianuarie 2014
Mitić împotriva Serbiei, nr. 31963/08, 22 ianuarie 2013
Mocanu și alții împotriva României (MC), nr. 10865/09 și alte 2 cereri, CEDO 2014 (extrase)
Mojsiejew împotriva Poloniei, nr. 11818/02, 24 martie 2009.
Molie împotriva României (dec.), nr. 13754/02, 1 septembrie 2009
Mortier împotriva Belgiei, nr. 78017/17, 4 octombrie 2022
Mosendz împotriva Ucrainei, nr. 52013/08, 17 ianuarie 2013
Mučibabić împotriva Serbiei, nr. 34661/07, 12 iulie 2016
Musaieva și alții împotriva Rusiei, nr. 74239/01, 26 iulie 2007
Mustafa Tunç și Fecire Tunç împotriva Turciei (MC), nr. 24014/05, 14 aprilie 2015

—N—

Nachova și alții împotriva Bulgariei (MC), nr. 43577/98 și 43579/98, CEDO 2005-VII
Nafiye Çetin și alții împotriva Turciei, nr. 19180/03, 7 aprilie 2009
Navalnîi împotriva Rusiei (nr. 3), nr. 36418/20, 6 iunie 2023
Nemțova împotriva Rusiei, nr. 43146/15, 11 iulie 2023
Nencheva și alții împotriva Bulgariei, nr. 48609/06, 18 iunie 2013
Nesibe Haran împotriva Turciei, nr. 28299/95, 6 octombrie 2005
Nicolae Virgiliu Tănase împotriva României (MC), nr. 41720/13, 25 iunie 2019
Nitecki împotriva Poloniei (dec.), nr. 65653/01, 21 martie 2002
Nuray Şen împotriva Turciei (nr. 2), nr. 25354/94, 30 martie 2004

—O—

O'Loughlin și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 23274/04, 25 august 2005
Oğur împotriva Turciei (MC), nr. 21594/93, CEDO 1999-III
Olewnik-Cieplińska și Olewnik împotriva Poloniei, nr. 20147/15, 5 septembrie 2019
Öneryıldız împotriva Turciei (MC), nr. 48939/99, CEDO 2004-XII
Opuz împotriva Turciei, nr. 33401/02, CEDO 2009
Orhan împotriva Turciei, nr. 25656/94, 18 iunie 2002
Oruk împotriva Turciei, nr. 33647/04, 4 februarie 2014
Osman împotriva Regatului Unit, 28 octombrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-VIII
Osmanoğlu împotriva Turciei, nr. 48804/99, 24 ianuarie 2008
Oyal împotriva Turciei, nr. 4864/05, 23 martie 2010
Özalp și alții împotriva Turciei, nr. 32457/96, 8 aprilie 2004

—P—

Palić împotriva Bosniei și Herțegovinei, nr. 4704/04, 15 februarie 2011
Parfitt împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 18533/21, 20 aprilie 2021
Pârvu împotriva României, nr. 13326/18, 30 august 2022
Paşa și Erkan Erol împotriva Turciei, nr. 51358/99, 12 decembrie 2006
Paul și Audrey Edwards împotriva Regatului Unit, nr. 46477/99, CEDO 2002-II
Penati împotriva Italiei, nr. 44166/15, 11 mai 2021
Pentiacova și alții împotriva Moldovei (dec.), nr. 14462/03, CEDO 2005-I
Pereira Henriques împotriva Luxemburgului, nr. 60255/00, 9 mai 2006
Perevedențevi împotriva Rusiei, nr. 39583/05, 24 aprilie 2014
Perk și alții împotriva Turciei, nr. 50739/99, 28 martie 2006
Pitalev împotriva Rusiei, nr. 34393/03, 30 iulie 2009
Pitsiladi și Vasilellis împotriva Greciei, nr. 5049/14 și 5122/14, 6 iunie 2023
Powell împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 45305/99, CEDO 2000-V
Pretty împotriva Regatului Unit, nr. 2346/02, CEDO 2002-III

—R—

R.R. și alții împotriva Ungariei, nr. 19400/11, 4 decembrie 2012
Rajkowska împotriva Poloniei (dec.), nr. 37393/02, 27 noiembrie 2007
Ramsahai și alții împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 52391/99, CEDO 2007-II
Rantsev împotriva Ciprului și Rusiei, nr. 25965/04, CEDO 2010 (extrase)

Renolde împotriva Franței, nr. 5608/05, CEDO 2008 (extrase)
Reynolds împotriva Regatului Unit, nr. 2694/08, 13 martie 2012
Ribcheva și alții împotriva Bulgariei, nr. 37801/16 și alte 2 cereri, 30 martie 2021
Romeo Castaño împotriva Belgiei, nr. 8351/17, 9 iulie 2019
Rupa împotriva României (nr. 1), nr. 58478/00, 16 decembrie 2008

— S —

Safi și alții împotriva Greciei, nr. 5418/15, 7 iulie 2022
Salman împotriva Turciei (MC), nr. 21986/93, CEDO 2000-VII
Saoud împotriva Franței, nr. 9375/02, 9 octombrie 2007
Sarishvili-Bolkvadze împotriva Georgiei, nr. 58240/08, 19 iulie 2018
Sašo Gorgiev împotriva fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, nr. 49382/06, CEDO 2012 (extrase)
Scavuzzo-Hager și alții împotriva Elveției, , nr. 41773/98, 7 februarie 2006
Scripnic împotriva Republicii Moldova, nr. 63789/13, 13 aprilie 2021
Selahattin Demirtaş împotriva Turciei, nr. 15028/09, 23 iunie 2015
Selçuk împotriva Turciei, nr. 23093/20, 9 iulie 2024
Semache împotriva Franței, nr. 36083/16, 21 iunie 2018
Serghei Șevcenko împotriva Ucrainei, nr. 32478/02, 4 aprilie 2006
Sevim Güngör împotriva Turciei (dec.), nr. 75173/01, 14 aprilie 2009
Seyhan împotriva Turciei, nr. 33384/96, 2 noiembrie 2004
S.F. împotriva Elveției, nr. 23405/16, 30 iunie 2020
Sıdıka İmren împotriva Turciei, nr. 47384/11, 13 septembrie 2016
Šilih împotriva Sloveniei (MC), nr. 71463/01, 9 aprilie 2009
Sinim împotriva Turciei, nr. 9441/10, 6 iunie 2017
Slimani împotriva Franței, nr. 57671/00, CEDO 2004-IX (extrase)
Smiljanić împotriva Croației, nr. 35983/14, 25 martie 2021
Soare și alții împotriva României, nr. 24329/02, 22 februarie 2011
Soares Campos împotriva Portugaliei, nr. 30878/16, 14 ianuarie 2020
Solska și Rybicka împotriva Poloniei, nr. 30491/17 și 31083/17, 20 septembrie 2018
Starčević împotriva Croației, nr. 80909/12, 13 noiembrie 2014
Stoyanova împotriva Bulgariei, nr. 56070/18, 16 iunie 2022
Stoyanovi împotriva Bulgariei, nr. 42980/04, 9 noiembrie 2010
Svrtan împotriva Croației, nr. 57507, 3 decembrie 2024

— Ș —

Şafieva împotriva Rusiei, nr. 49379/09, 3 mai 2012
Şandru și alții împotriva României, nr. 22465/03, 8 decembrie 2009
Şimşek și alții împotriva Turciei, nr. 35072/97 și 37194/97, 26 iulie 2005
Şirin Yılmaz împotriva Turciei, nr. 35875/97, 29 iulie 2004

— T —

T.V. împotriva Croației, nr. 47909/19, 11 iunie 2024
Tagaieva și alții împotriva Rusiei, nr. 26562/07 și alte 6 cereri, 13 aprilie 2017
Tagiyeva împotriva Azerbaidjanului, nr. 72611/14, 7 iulie 2022
Tahsin Acar împotriva Turciei (MC), nr. 26307/95, CEDO 2004-III
Tanış și alții împotriva Turciei, nr. 65899/01, CEDO 2005-VIII

Tanlı împotriva Turciei, nr. 26129/95, CEDO 2001-III (extrase)
Tararieva împotriva Rusiei, nr. 4353/03, CEDO 2006-XV (extrase)
Tekın şi Arslan împotriva Belgiei, nr. 37795/13, 5 septembrie 2017
Tërshana împotriva Albaniei, nr. 48756/14, 4 august 2020
Timurtaş împotriva Turciei, nr. 23531/94, CEDO 2000-VI
Tkhelidze împotriva Georgiei, nr. 33056/17, 8 iulie 2021
Traskunova împotriva Rusiei, nr. 21648/11, 30 august 2022
Trévalec împotriva Belgiei, nr. 30812/07, 14 iunie 2011
Trubnikov împotriva Rusiei, nr. 49790/99, 5 iulie 2005
Tunç împotriva Turciei (dec.), nr. 45801/19, 22 februarie 2022
Turluieva împotriva Rusiei, nr. 63638/09, 20 iunie 2013

—U—

Ucraina împotriva Rusiei (re Crimea), (MC), nr. 20958/14 și 38334/18, 25 iunie 2024
Ursu împotriva României (dec.), nr. 58670/00, 3 mai 2005

— V —

V împotriva Republicii Cehe, nr. 26074/18, 7 decembrie 2023
Van Colle împotriva Regatului Unit, nr. 7678/09, 13 noiembrie 2012
Vakrilov împotriva Bulgariei (dec.), nr. 18698/06, 9 octombrie 2012
Valerii Fuklev împotriva Ucrainei, nr. 6318/03, 16 ianuarie 2014
Vanyo Todorov împotriva Bulgariei, nr. 31434/15, 21 iulie 2020
Vardosanidze împotriva Georgiei, nr. 43881/10, 7 mai 2020
Varnava și alții împotriva Turciei (MC), nr. 16064/90 și alte 8 cereri, CEDO 2009
Vasîlca împotriva Republicii Moldova, nr. 69527/10, 11 februarie 2014
Velikova împotriva Bulgariei, nr. 41488/98, CEDO 2000-VI
Verein KlimaSeniorinnen Schweiz și alții împotriva Elveției, (MC), nr. 53600/20, 9 aprilie 2024
Vilnes și alții împotriva Norvegiei, nr. 52806/09 și 22703/10, 5 decembrie 2013
Vo împotriva Franței (MC), nr. 53924/00, CEDO 2004-VIII
Volk împotriva Sloveniei, nr. 62120/09, 13 decembrie 2012
Vovk și Bogdanov împotriva Rusiei, nr. 15613/10, 11 februarie 2020

—W—

Waresiak împotriva Poloniei (dec.), nr. 58558/13, 10 martie 2020
Wasilewska și Kałucka împotriva Poloniei, nr. 28975/04 și 33406/04, 23 februarie 2010
Wiater împotriva Poloniei (dec.), nr. 42290/08, 15 mai 2012

—Y—

Y și alții împotriva Bulgariei, nr. 9077/18, 22 martie 2022
Yabansu și alții împotriva Turciei, nr. 43903/09, 12 noiembrie 2013
Yotova împotriva Bulgariei, nr. 43606/04, 23 octombrie 2012
Younger împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 57420/00, CEDO 2003-I
Yüksel Erdoğan și alții împotriva Turciei, nr. 57049/00, 15 februarie 2007

— Z —

Z împotriva Poloniei, nr. 46132/08, 13 noiembrie 2012
Zafer Öztürk împotriva Turciei, nr. 25774/09, 21 iulie 2015
Zdjelar și alții împotriva Croației, nr. 80960/12, 6 iulie 2017
Zengin împotriva Turciei, nr. 46928/99, 28 octombrie 2004
Zinatullin împotriva Rusiei, nr. 10551/10, 28 ianuarie 2020